

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Μνημείο Ἡρώιδων Ναούσης
Φωτογραφία Χρήστου Παλιούγκα

Κάρλο Βιγκάτο

Νέα στοιχεία για τό
χαλασμό τῆς Νάουσας

Καρπόκασα τῆς μηλιᾶς

ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ

Έχετε πρόβλημα τετρανύχων;
Μήν πονοκεφαλάτε
Ή λύση ονομάζεται ΣΙΤΡΑΖΟΝ

Είναι προϊόν Ίαπωνίας
Θά τό βρῆτε στό κατάστημα φυτοφαρμάκων
Άντωνίου Μώκιου
τηλ. 27-313
ΝΑΟΥΣΑ

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιά τεύχη μπορείτε νά προμηθευθεῖτε ἀπό τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ή «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στήν ἀγάπη καί τό
ένδιαφέρον τῶν συνδρομητῶν της.

Παρακαλοῦμε νά μεριμνήσετε γιά τήν ἀνανέωση
τῆς συνδρομῆς τοῦ ἔτους 1982

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

"Έτος ΣΤ' ΤΟΜΟΣ Γ' Τεύχος 18ο — ΔΡΧ. 90

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Όδ. Ντινόπουλος, Έλένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρ. Μουχάγιερ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Πόπη Μουραφετλή
Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσώλης Γεωπόνος ΔΕΗ, τηλ. 22-557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Μνημείο Ηρωίδων Ναούσης
Φωτογραφία Χρήστου Παλιούγκα

ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ:

«Μακεδονικά Νέα», Φιλίππου 18, 23-920, Νάουσα
OFFSET:

Σ. Παρόλας Νάουσα

Περιεχόμενα

Ίστορικά — Λαογραφικά

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ.: Νέα στοιχεία για τό χαλασμό τής Νάουσας	4
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΛΕΞ.: Ένα άγνωστο κείμενο για τή Νάουσα	7
ΒΑΣΣΑΜΙΔΗ ΕΜ.: Γαλάτες	10
ΤΣΙΩΜΗ ΚΩΣΤΑ.: Ό Σιάτρης ό κουρέας	12
ΣΠΑΡΤΗ ΝΙΚ.: Τότι κι τώρα	14
ΜΠΑΪΤΣΗ ΔΗΜ.: Ό Βιγκάτο — Ό Ίταλός τής φάρμας	16
ΠΑΠΟΥΛΙΔΗ ΚΩΝ.: Άλέξανδρος και Ρωζάνδρα Στούρτζα	18

Έπιστημονικά — Κοινωνικά

Παιδαγωγικά — Λογοτεχνικά

ΣΑΜΑΡΑ ΣΤΑΥΡΟΥ.: Άνεμος — Βαρομετρικά συστήματα	21
ΞΗΡΟΥΤΥΡΗ ΙΩΑΝ.: Η έλεξη των δύο φύλλων	24
ΛΟΡΕΖ JOSE.: Η λογοτεχνική τέχνη	26
ΠΑΠΑΝΑΟΥΜ ΖΩΗΣ.: Άξιολόγηση τής σχολικής επίδοσης	29
ΚΑΣΗ ΛΕΩΝ.: Τό χρώμα τής αρχιτεκτονικής Άγ. Όρους	30

Γεωργικά — Τεχνολογικά

Δενδροκομικά

ΜΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜ.: Παρασκευή και είδη γιουρτιού	35
ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΓΙΑΝ.: Τό καλαμπόκι στην Ελλάδα	36
ΓΑΛΛΗ ΑΝΑΣ.: Προωθούμενα δενδροκομικά είδη	39
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ.: Καρπόκαψα τής μηλιάς	41

Διάφορα

Λύκειο Έλληνίδων Ναούσης

32

Άγαπητέ φίλε
Σήμερα με ιδιαίτερη χαρά παρουσιάζουμε τό 18ο τεύχος. Στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται νέα ιστορικά ντοκουμέντα που έχουν σχέση με τόν προσδιορισμό τής ημερομηνίας τού «χαλασμού» τής Νάουσας τό 1822. Στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται επίσης ενδιαφέροντα στοιχεία γύρω από τήν προσφορά και τόν ρόλο τής βιομηχανίας τής πόλης μας στις αρχές τού 20ου αιώνα. Άκόμη στό τεύχος αυτό η «Νιάουστα» τιμά τήν οίκογένεια Βιγκάτο που τόσα προσέφερε στην ανάπτυξη τής δενδροκομίας στον τόπο μας.

Άγαπητέ φίλε

Όπως κάθε φορά, στό τεύχος αυτό, δημοσιεύονται ειδικά άρθρα και συνεργασίες κοινωνικού, επιστημονικού, παιδαγωγικού, λαογραφικού και λογοτεχνικού περιεχομένου. Επίσης, όπως πάντα, δημοσιεύονται άρθρα που άφορούν τούς άγρότες και ειδικά τούς δενδροκαλλιεργητές τής περιοχής.

Άγαπητέ φίλε

Η «Νιάουστα» συνεχίζει τήν πορεία της. Η πορεία όμως αυτή δέν είναι καθόλου εύκολη. Οί δαπάνες για τήν έκδοση ενός περιοδικού καθημερινά αυξάνουν. Η συντακτική επιτροπή όμως αισιοδοξει. Τήν αισιοδοξία αυτή δέν τή στηρίζουμε μονάχα στις δυνάμεις τις δικές μας και των συνεργατών μας αλλά σε σενα φίλε άναγνώστη, που μέχρι τώρα μάς συμπαραστάθηκαν με πολλή άγάπη και ζεστασιά.

Άγαπητέ φίλε

Αυτά για τώρα, θά τά ξαναπούμε μετά από τρεις μήνες.

Ό Ντίν

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΙΔΙΩΤΩΝ	350
ΔΗΜΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΣΥΝ/ΣΜΟΙ	800
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ	15

ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ «ΧΑΛΑΣΜΟΥ» ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΑ 18

Α

1. Εισαγωγικά

Είναι γνωστό ότι υπάρχει μεγάλη σύγχυση και ασάφεια γύρω από τη χρονολόγηση των επαναστατικών γεγονότων του 1822 στην περιοχή της Νάουσας — Βέροιας¹. Έτσι υποστηρίζονται διάφορες απόψεις, κυρίως για το πότε ακριβώς άρχισε ή πολιορκία της Νάουσας και πότε έγινε ο «χαλασμός» της². Ακόμα, υφίσταται αμφισβήτηση για το αν προηγήθηκαν τά γεγονότα στην περιοχή της Νάουσας ή στον Όλυμπο³. Τελευταία δημοσιεύθηκαν καινούργια έγγραφα που πλούτισαν βέβαια τις γνώσεις μας γύρω από τα πιο πάνω γεγονότα, χωρίς όμως να απαντήσουν οριστικά και αμετάκλητα στα σχετικά ερωτήματα αν και κάλυψαν πολλά σημεία τους⁴. Συνεπώς χρειάζεται να συνεχισθεί η προσπάθεια για να φωτισθεί καλύτερα το πρόβλημα. Άλλωστε, μία παρόμοια μελέτη είναι, νομίζω, ένα μικρό αλλά κατάλληλο πνευματικό μνημόσυνο για τον Ιωάννη Κ. Βασδραβέλλη σαν συνεισφορά στον αφιερωματικό του τόμο, γιατί η συμβολή του στην νεοελληνική ιστορία ήταν μεγάλη, ιδιαίτερα για τη Μακεδονία.

2. Δύο νέες ένθυμσεις

Στά πλαίσια της προσπάθειάς μου για τη λύση των προαναφερμένων χρονολογικών προβλημάτων δημοσιεύω τά κείμενα δύο νέων «ένθυμσεων» («μικρών χρονι-

κών»), που είναι άδημοσίευτες, απ' όσο ξέρω, και πλουτίζουν τις γνώσεις μας στο πιο πάνω θέμα.

α. Η πρώτη ένθυμηση

Στήν εκκλησία του αγίου Αντωνίου της Βέροιας υπάρχει αντίτυπο της ακολουθίας του όσιου Αντώνιου του νέου, του Βεροιώτη⁵, και συγκεκριμένα της δεύτερης εκδόσεώς της, που έγινε (1806) στην Κωνσταντινούπολη, διορθωμένη κ.λ. από τον τότε μητροπολίτη της Βέροιας και ύστερα οικουμενικό πατριάρχη Χρύσανθο.

Του Γιώργου Χ. Χιονίδη Δικηγόρου

Στήν πρώτη σελίδα του εσωφυλλου του αντίτυπου είναι γραμμένες πολλές ένθυμσεις (για γεγονότα που συνέβηκαν στή διάρκεια του 19ου αι.) με πολυποίκιλο περιεχόμενο.

Έδώ μάς ενδιαφέρει για τό θέμα μας ή πρώτη απ' αυτές που αναφέρεται στα γεγονότα της Νάουσας και έχει (βλ. και εικ. 1) ως εξής:

1822: άπρηλήθου: 10
ώτας χαλάστηκε η νηάωστα και
ταμναστήρηρα

Δηλαδή:

1822, Άπριλίου 10,
όταν χαλάστηκε η Νιάουστα και
τά μοναστήρια.

Γραφέας της πρώτης αυτής ένθυμσεως είναι ο Μιχαλούσης, του όποιου δέν ξέρομε τό κύριο ό-

νομα, που γεννήθηκε στα 18... πώς σημειώνει ο ίδιος σέ άλλ. ένθυμηση (στήν άπέναντι σελίδα) και ήταν Βεροιώτης, γόνος... και σήμερα γνωστής οικόγ... της πόλεως.

Συνεπώς, ήταν 4 χρόνων... έγινε τό γεγονός και έπομένως... καταγραφή του θά την έκ... στερα, γράφοντάς την χρόν... τά, σύμφωνα μέ τή διήγηση... λυτέρων του. Τό γράψιμο κ... άλλων, μεταγενέστερων έ... σεων, φαίνεται σαν νά έγιν... μέ την έξεταζόμενη, την ιδ... ρα, γιατί είναι ίδιο τό μελ... γραφικός χαρακτήρας κ.λ... μένει ο αυτός και οί ένθυμ... καταχωρίστηκαν συνέχεια... πίσω απ' την άλλη, χωρίς... και παράγραφους. Η τελ... αναφέρεται (στή σελίδα... στα 1850, ενώ στην άπέναν... στα 1852. Πρέπει λοιπ... συμπεράνουμε, πώς τό π... ρο είναι ότι και ή πρώτη ένθ... γράφτηκε ύστερα, στα 1850... Έτσι, στίς ήμερομηνίες 12... πριλίου 1822, που μάς δίν... λες, γνωστές ένθυμσεις, π... θεται και ή καινούργια, 10... λίου 1822, που ήταν ήμερα... ρα, μετά την Κυριακή του... Άκόμα, πρέπει νά σημειώ... πώς στην ήμερομηνία αυτή... θετεί ο γραφέας και την... στροφή των μοναστηριών... θεται μέ όσα γράφονται στή... μενη ένθυμηση και σέ άλλα... μοσιευμένες, που την τοπο... στή Μ. Πέμπτη (30 Μα... 1822).

β. **Ἡ δεύτερη ἐνθύμησις**
Ἡ δεύτερη ἐνθύμησις εἶναι ἐναπολύ ἐνδιαφέρον «βραχὺ χρονικό».

Βρέθηκε⁷ γραμμένη στή σελίδα κ' ΙΙΙ ἐνός ἀκέφαλου Εὐχολόγου τοῦ 16ου (;) αἰ., στη συλλογὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεώργιου τοῦ Κολινδρού⁸.

Στὸ κενὸ πού ὑπάρχει μετὰ τὸ τυπωμένο κείμενο γράφτηκαν δύο ἐνθυμήσεις. Ἡ μία⁹ εἶναι τοῦ ἐτους 1604, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀναφέρεται στο ζήτημα πού μᾶς ἐνδιαφέρει.

Τὸ (ἀνορθόγραφο) κείμενὸ τῆς (βλ. καὶ εἰκ. 2) εἶναι τὸ ἐξῆς: 1822, μαρτίου: κα: τὴν μεγάλη πέμπτη ἔκαυσαν τὸ Ἱερὸν μοναστήριον τοῦ/Τιμίου προδρόμου τῆς σκήτεως Βεῤῥοί(ας), καὶ τὰ λοιπὰ ἅλα τὰ μοναστήρια. / μετὰ ταῦτα ἔκαυσαν καὶ τὴν νάουσαν. ἐφρονεῦθησαν πολὺ ἀνθρώποι/καὶ ἐχμαλωτήσθησαν. ἐχάλασαν καὶ ἀπὸ τὴν/Βεῤῥοίαν πολοὺς ὅσον ἀπὸ ἐξῆθα τόσον καί/ἀπὸ σφαγῆν. ἐγινε μεγάλος θρῆνος καὶ διογμός εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τοὺς ὀθωμανοὺς.

Ἡ ἐνθύμησις αὕτη παρουσιάζει ομοιότητες μετὰ ἄλλη παρόμοια, πού δημοσίευσαν νωρίτερα¹⁰, τῆς ὁποίας ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀκρίβεια, μα καὶ ἐπαληθεύει τὸ γεγονὸς τῆς καταστροφῆς τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου, τῆς «Σκήτεως τῆς Βεῤῥοίας»¹¹, τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τοῦ 1822, πού τὴν τοποθετεῖ ὁμως (ἐ-

σφαλμένα) στὶς 21 (ἀντὶ στὶς 30) Μαρτίου 1822. Ἀκόμα, ἐπαναλαμβάνει τὴν πληροφορία ὅτι οἱ Τούρκοι κατάστρεψαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα μοναστήρια τῆς περιοχῆς. Ὑστερα, προσθέτει ὅτι κατόπιν πυρπόλησαν καὶ τὴ Νάουσα καὶ ὅτι σκότωσαν καὶ αἰχμαλώτισαν πολὺν κόσμον, ὅπως ξέρουμε ἄλλωστε ἀπὸ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐνθυμήσεις.

Ἐπίσης, ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἡ γνώμη ὅτι καὶ ἡ Βεῤῥοία πλήρωσε μετὰ πολλὰς θυσίας σὲ ἀνθρώπους καὶ σὲ οἰκονομικὰ καταστροφές¹², ἐνῶ δίνεται πετυχημένα ἡ τραγικότητα τῶν περιστάσεων μετὰ τὸν τονισμό τοῦ μεγάλου θρήνου καὶ τῶν πολλῶν διωγμῶν τῶν ραγιαδῶν. Δυστυχῶς ὁ γραφέας τῆς ἐνθυμήσεως δὲν προσδιορίζει τὴ συγκεκριμένη χρονολογία τοῦ χαλασμοῦ τῆς Νάουσας καὶ τῶν ἄλλων γεγονότων, ἀν καὶ φαίνεται πὼς εἶναι σύγχρονός τους. Πιθανόν νὰ μὴν τὴν ἤξερε ἢ καὶ νὰ μὴν τὸν ἐνδιέφερε τοῦτο, γιατί μπορεί νὰ ἔδινε περισσότερη σημασία στὴν καταστροφὴ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τιμίου Προδρόμου, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ μπορεί νὰ ἦταν, ἴσως, ἱερωμένος.

3. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Καπετάν Ψαροδήμου

Γιὰ τὸ ἐξεταζόμενο πρόβλημα ὑπάρχει καὶ ἡ ρητὴ καὶ ἀξιόλο-

γη πληροφορία τοῦ Ὀλύμπιου καπετάνιου Δήμου Νικολάου ἢ Ψαροδήμου, ὁ ὁποῖος γράφει στὴ (δημοσιευμένη πιά) ἀναφορὰ του, τῆς 23.6.1865, πού φυλάγεται στὸ «Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν» τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, με ἀριθμὸ 7.450 (βλ. καὶ εἰκ. 3) καὶ τὰ ἐξῆς¹³:

...εἰς δὲ τὴν τελευταίαν (μάχην) εἰς τὴν Μηλιάν ἐνίκηθημεν παρά πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν Ἀπριλίου 4 τοῦ 1822, ἐχαλάσθησαν καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γέρο Καρατάσος καὶ Ἀγγελῆς Γάτζου (ὁ δὲ Λογοθέτης Ζαφειράκης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γέρο Καρατάσου ἐφρονεῦθησαν).

Ἡ πληροφορία τοῦτη συνδυάζει τὴ μάχη στὴ Μηλιά τοῦ Ὀλύμπου¹⁴ μετὰ τὸν χαλασμό τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπανάστασεως τῆς Νάουσας καὶ μάλιστα συνταυτίζει χρονικὰ τὰ δύο γεγονότα. Συνεπὼς ἀποτελεῖ μιά νέα ἀποψη στὸ θέμα, πού ἀνατρέπει τὰ ὅσα μέχρι τώρα ὑποστηρίζονταν, γιατί ἄλλες πηγές ἀναφέρουν τὴν 6ῃ Ἀπριλίου, ἄλλες τὴ 18ῃ Ἀπριλίου, ἄλλες τὴ 12-13 Ἀπριλίου καὶ ἡ πιὸ πάνω, πρώτη ἐνθύμησις, τὴ 10ῃ Ἀπριλίου 1822, σάν ἡμερομηνία πού ἐγινε «ὁ χαλασμός» τῆς Νάουσας. Γιὰ τὸ θέμα τοῦτο γράφονται σχετικὲς σκέψεις, γιὰ τὰ προβλήματα πού δημιουργοῦνται, στὸ τέλος τῆς μελέτης τοῦτης (βλ. τὴν 5ῃ παράγραφό τῆς).

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περριοχὴν Νάουσας — Βεῤῥοίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1822 (προβλήματα κατὰ τὴν χρονολογησίν των), «Μακεδονικά» 8 (1968) 211-220, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Πρβλ. καὶ Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορίῳ τῆς Μακεδονίας, 1354-1833. Θεσσαλονίκη 1969, σ. 594-595, τοῦ Ἰδίου. Ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1821, ἐκδοσὴ τοῦ Ο.Ε.Δ.Β., Ἀθῆναι 1971, σ. 193, πού εἶναι ἡ περίληψις τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου τοῦ ἀντιστοιχοῦ ἀναμενόμενου (ΣΤ) τόμου τοῦ πολιτικοῦ καὶ πολιτισμοῦ ἔργου τοῦ «Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», τοῦ ὁποῖου ἐκδόθησαν μέχρι τώρα οἱ Α-Ε τόμοι (1961-1980), καὶ Βασίλειου Σφουρόερα, στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, τ. ΙΒ, Ἀθῆναι 1975,

σ. 234-235.

2. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, ὀ.π., σ. 216 κ.ε.

3. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸν Ὀλύμπον κατὰ τὰ ἔτη 1821-1822 (μετὰ ἀνεκδότων ἐγγράφων καὶ νέων στοιχείων περὶ τῶν Λαζαίων καὶ τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου — Ὀλύμπιου), Θεσσαλονίκη 1975, σ. 30, 40 καὶ 58-59.

4. Βλ. Γιώργου Χ. Χιονίδη, Ἀνεκδότα ἐγγράφα καὶ ἀγνωστα στοιχεία γιὰ κλέφταρματολους καὶ γιὰ τὴν ἐπανάστασιν (1821-1822) στὴ Μακεδονία καὶ ἰδιαίτερα στὸν Ὀλύμπο, «Μακεδονικά» 20 (1980) 103-166 καὶ κυρίως σ. 106 (σημ. 2), 109-110 καὶ 114-115.

5. Βλ. γιὰ τὸν ἅγιον τοῦτον Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ὁ

όσιος Αντώνιος, ὁ νέος, ἐκ τῆς μακεδονικῆς Βεροίας, βάσει ἀνεκδότων βυζαντινῶν ἐγγράφων καὶ λανθάνοντων στοιχείων. Βέροια 1965. Φωτοτυπία τῶν ἐνθυμησέων μου παραχώρησε ὁ φίλος καὶ συμπολίτης θεολόγος κ. Παῦλος Πυρινός (μελετητὴς τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς κ.λ. ἱστορίας, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆ θέσῃ τουτῆ).

6. Βλ. γιὰ τὴν καταστροφή καὶ τὴ δήμευση τῆς περιουσίας καὶ τῶν μοναστηριῶν Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη. Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, 1796-1832, ἐκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1950, σ. 148, 283 κ.ε.. ἔγγραφο 79 ἢ σ. 281 κ.ε. τῆς 3ης ἐκδόσεως (1967). ἔγγραφο 32, τοῦ ἴδιου. Ἱστορικὴ ἀρχεὶα Μακεδονίας. Α (Θεσσαλονικῆς), Θεσσαλονίκη 1952, σ. 525 καὶ 526, καὶ Β (Βεροίας — Ναούσης), Θεσσαλονίκη 1954, σ. 352, ἀριθ. 383. Πρβλ. καὶ Γιώργου Χ. Χιονίδη, Ζητήματα ἰδιοκτησίας — φορολογίας καὶ διώξεις στὴ Νάουσα στὰ χρόνια 1870-1877 (μὲ βάση τὸ φερμάνι ἐπαναχορηγήσεως (1830) τῆς περιουσίας στοὺς ἐπαναστάτες καὶ ἄλλα ἀνεκδότα ἔγγραφα), «Μακεδονικά» 19 (1979) 93-123 καὶ κυρίως τὴ σμ. 1 τῆς σελ. 93, ὅπως καὶ Παύλου Δ. Πυρινού, Ἀνεκδότα ἔγγραφα, ἀφορῶντα εἰς τὰς ἱερὰς μονὰς Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη Βεροίας) καὶ Μουσιῶλης, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 44 καὶ 55.

7. Φωτογραφία τῆς σελίδας αὐτῆς μου παραχώρησε ὁ φίλος βυζαντινολόγος, συνεργάτης τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, κ. Θανάσης Παλαζιώτης, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ καὶ ἀπ' ἐδῶ.

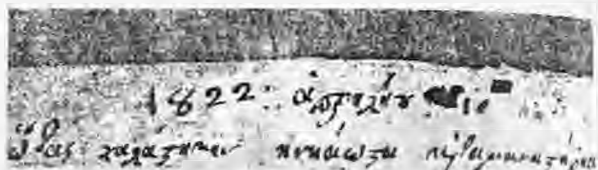
8. Γιὰ τὴν ἐκκλήσιν τουτῆ βλ. Κλεοπάτρας Πολύζου — Μαμελή, Ἱστορία Κολινδρού, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 96, 230, 235-238 καὶ 240. Στὴ σ. 230 γράφει ὅτι στὸν Κολινδρό ὑπαρχον περισσότερα ἀπὸ 100 ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (ἐκδόσεως τοῦ 16ου κ.ε. α.ι.), ποὺ περιέχον πολυτίμες ἐνθυμησεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες δημοσιεύσε ελάχιστες. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ μαζευτοῦν καὶ νὰ δημοσιευτοῦν ὅλες, γιὰ τὴν θὰ προσφέρουν, ἀσφαλῶς, ἐνδιαφερόμεσες καὶ ἀγνωστὲς πληροφορίες. Γιὰ τίς ἐκκλήσεις κ.λ. τοῦ Κολινδρού στὰ τελευταία χρόνια τῆς τουρκοκρατίας βλ. καὶ Παρθενίου Κ. Βαρδάκα, Περιγραφή κυρίως ἐννέα ἐτῶν τουρκοκρατίας τῆς περιφερείας ἐπισκοπῆς Κίτρους, ἀπὸ τοῦ 1903-1912, τοπογραφικὴ καὶ ἠθικοθρησκευτικὴ, μετὰ ἱστορικο-γεωγραφικῶν παρατηρήσεων, ἐν Ἀθήναις 1918, σ. 24-31.

9. Εἶναι τοῦ ἐτους 1816, «ἀπὸ κτίσεως κόσμου» (= 1604 μ.Χ.), τῆς 12 Μαΐου, ἡμέρας Τρίτης, καὶ ἀναφέρει γιὰ τὴν πτώση καταστροφικοῦ χαλαζιοῦ (βλ. καὶ εἰκ. 2).

10. Βλ. τὴν πῶ πάνω μελέτη μου, Τὰ γεγονότα..., σ. 217-218.

11. Βλ. Παύλου Δ. Πυρινού, ὁ.π. Πρβλ. καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τὰ γεγονότα... σμ. 3 τῆς σ. 217, ὅπου ἀναφορὰ σχετικῶν μελετῶν του, καὶ τοῦ ἴδιου, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τ. 2, Βυζαντινὰ χρόνια, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 235-236 (πλινθιάς κυρίων ὀνομάτων).

12. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Νάουσαν καὶ τὴν περιοχὴ Βεροίας κατὰ τὸ 1821, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχος 58 (Μάρτιος 1971) 17-23 καὶ σὲ ἀνάτυπο, Θεσσαλονίκη 1971, καὶ κυρίως τὴν παραγραφο 6, σ. 20-21 ἢ σ. 4-5 τοῦ ἀνάτυπου. Πρβλ. καὶ Μ. Lascaris, La révolution grecque vue de Salonique, rapports des consuls de France et d'Autriche (1821-1826), «Balkanica» VI (1943) 145-168 καὶ συγκεκριμένα τὸ ἔγγραφο XII (τῆς 15.4.1822), σ. 154-156, ὅπου (σ. 155) περιγράφονται ἀπὸ τὸν Γάλλο πρόξενο στὴ Θεσσαλονίκη οἱ ταλαιπωρίες 74 προυχόντων τῆς Βεροίας, ποὺ συνελήφθησαν πρὶν μερικῆς ἡμέρας καὶ ὠδηγήθησαν σιδηροδρασεμοὶ στὸν διοικητὴ τῆς Θεσσαλονικῆς, ὅπου καὶ φυλακίστηκαν γιὰ νὰ ἀναγκασθοῦν νὰ καταβάλουν σημαντικὰ ποσὰ γιὰ τὴν ἐλευθερωσὴ τους. Ἀνάμεσα τοὺς ἦταν καὶ ὁ Ζακυνθινὸς Δημήτριος, ποὺ ἀσκούσε τὸ ἐπαγγελμα τοῦ γιατροῦ. Μετὰ τοῦτο, οἱ Τούρκοι υπεύθυνοι τῆς Βεροίας ἐπέστειλαν στὴ Θεσσαλονικὴ μιά σημαία τῶν ἐπανάστα-

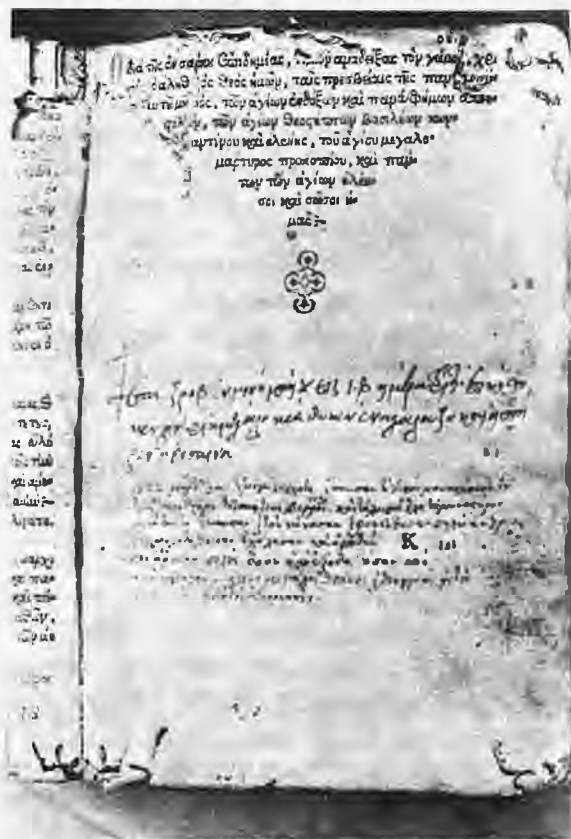
Ἡ ἐνθύμηση τοῦ «Μιχαλοῦ» τῆς 10-4-1822

τῶν καὶ μερικοὺς σάκκουσ γεμάτους μὲ ἀνθρώπινα κεφάλια καὶ αὐτὰ, ποὺ ἦσαν — δῆθεν — ἐπαναστατῶν καὶ συνενόχων τῶν ἐναντὶ τὸ πῶ πιθανὸ ἦταν ὅτι ἀνήκαν σὲ συλληφθέντες χωρικοὺς ποὺ γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴ σύλληψη καὶ τὸν θάνατο, ποὺ παρμόνευαν στὶς δυσκολες ἐκεῖνες ἡμέρες, φοβισμένοι εἶχαν ἐγκαταλείψει τὰ γειτονικὰ χωρία τοὺς καὶ κρυβόντουσαν στὸν τοῦ Βάλτο καὶ στὰ βράχια. Γελικὰ, ἀπὸ τοὺς προαναφερμένους προεστούς τῆς Βεροίας πέθαναν στὶς φυλακὰς οἱ δώδεκα, ἀπὸ γιὰ τὴν θεωρηθῆσαν πρωταίτιοι, εἴτε ἐπειδὴ δὲν εἶχαν νὰ καταβάλουν τὰ ὑπερογκὰ λύτρα ποὺ τοὺς ζητηθήκαν. Βλ. σχετικὰ ὁ.π. ἔγγραφο XV (τῆς σσ. 1822), σ. 158-159 καὶ συγκεκριμένο στὴ σ. 159.

13. Βλ. Γιώργου Χ. Χιονίδη, Ἀνεκδότα ἔγγραφα, ὁ.π., σ. 105 κ.ε. καὶ κυρίως σ. 109-110 καὶ 114-115. Πρβλ. καὶ Κωστά

Σπανοῦ, Δεκατέσσερα ἔγγραφα τῶν ἀγωνιστῶν Νικολαίου — Ολυμπίου, «Μακεδονικά» 20 (1980) 283-306 καὶ κυρίως σ. 303.

14. Οἱ μάχες στὴ Μηλιά ἀρχισαν στὶς 2 Ἀπριλίου 1822 (Κυριακὴ τοῦ Πάσχα) καὶ συνεχίστηκαν καὶ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία..., σ. 34-36.

Ἡ σελ. ΚΙΙΙ τοῦ Εὐχολόγιου τοῦ Κολινδρού, ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἐνθύμηση τῆς 21-3-1822 συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεύχος

ΕΝΑ ΑΓΝΩΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ Ε. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

B*

Γ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Πολύ σπουδαιότερος τῆς τε γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου οἰκονομικός παράγων διὰ τὴν Νάουσαν εἶναι ἡ βιομηχανία αὐτῆς. Μέχρι τοῦ 1875 τὰ ὕδατα τῆς Ἀραπίσσης ἐχρησίμευον μόνον πρὸς ἀρδευσιν τῶν καλλιεργησίμων μερῶν καὶ λειτουργίαν ὑδρομύλων τινῶν καὶ ὑδροκοπάνων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου συνελήφθη ἡ εὐτυχὴς ἰδέα ὅπως χρησιμοποιηθῶσι ταῦτα ὡς κινητήριος δύναμις διὰ μείζονος εἶδους βιομηχανίας καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἡ ἐκμετάλλευσίς αὐτῆ. Ἡ ὠθησίς πρὸς μεγάλην βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν προήλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Εἰσηγηταὶ δὲ ὑπῆρξαν ὁ προμνημονευθεὶς Δ. Λόγγος καὶ ἰδίως ὁ Γ. Κύρτσος. Ὑπάρχουσι νῦν ἐν Ναούσῃ πέντε ἐργοστάσια, τρεῖς βαμβακοκλωστήρια καὶ δύο ἐπιουργεῖα λειτουργοῦντα ἀπροσκόπτως καὶ παρέχοντα πόρον ζωῆς εἰς ἑκατοντάδας πτωχῶν εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς:

1) ΒΑΜΒΑΚΟΚΛΩΣΤΗΡΙΟΝ ΛΟΓΓΟΥ ΚΥΡΤΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΠΑΛΗ

Τοῦτο ἰδρύθη τῷ 1875 ὑπὸ ὁμογενῶν Ναουσαίων κεφαλαιούχων, οἵτινες κατὰ φυσικὸν λόγον εἶχον νὰ ἀντιπαλαίωσι πρὸς πολλὰς δυσχερείας, πρὸς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας καὶ πολλὰ προσκόμματα νὰ ὑπερνικήσωσιν, ἵνα ἀγάγωσιν εἰς πέρας τὴν πρωτοφανῆ καὶ παράδοξον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπιχείρησιν. Ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἰδρυτῶν ἐπὶ τέλους κατίσχυσε τῶν πολλαπλῶν κωλυ-

μάτων καὶ ἤχθη εἰς φῶς τὸ πρῶτον βιομηχανικὸν ἴδρυμα τοῦ εἶδους τούτου. Ἡ κινητήριος αὐτοῦ δύναμις 270 περίπου ἵππων παρέχεται ὑπὸ καταρράκτου δι' ὑδροκοχλίου (tourbine), τὸ πρῶτον εἰσαχθέντος προελεύσεως τῶν ἐν Αὐστρία ἐργοστασίων Ganz et Co, τὰ δὲ κλωστικά μηχανήματα προέρχονται ἐξ Ἀγγλίας. Ἔχει 7,000 ἀτράκτων ὡς ἔγγιστα καταναλισκόντων ἐτησίως 400,090 ὀκάδας βάμβακος. Ἀπασχολεῖ 200 περίπου ἐργάτιδας καὶ 70 ἐργάτας.

Εἰσαγωγή — ἐπιμέλεια Ἀλέξανδρου Οἰκονόμου Ἀρχιτέκτονα, ἱστορικοῦ ἐρευνητῆ

Παράγει ἐτησίως 90-100,000 πακέτων νήματος ἀπαλοῦ καὶ κεκλωσμένου ἀριθμ. 4-24, ἀξίας 50,000 λιρῶν. Τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο ὑπὸ βιομηχανικὴν ἐποψιν πλείστας ὠφελείας παρέσχεν εἰς τὸν τόπον. Ἐχρησίμευσεν οἰονεὶ ὡς βιομηχανικὴ Ἀκαδημία, ἣτις ἐμόρφωσε πλῆθος μηχανικῶν, εἰδικῶν ἐργατῶν, προσωπικὸν χρησιμοποιηθὲν εὐστόχως εἰς τὰ βραδύτερον ἰδρυθέντα παρόμοια βαμβακοκλωστήρια ἐνταυθὰ τε καὶ ἀλλαχοῦ. Ὅθεν, ἐάν τοῦτο, διότι ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἐπρομηθεύθη τὰ πρῶτά του μηχανήματα καὶ ἐκεῖθεν καὶ μέχρι τοῦδε προμηθεύεται τὰ ἀναπληρωματικά τοιαῦτα, ὀφείλῃ χάριτας εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος πόλιν, ἢ Μακεδονία πάλιν ὀφείλει χάριτας εἰς τὸ ἐργο-

στάσιον τοῦτο καὶ τοὺς ἰδρυτὰς αὐτοῦ, διότι πρῶτοι οὗτοι εἰσηγησαν τὴν σοβαρὰν βιομηχανίαν εἰς τὴν χώραν ἡμῶν καὶ συνετέλεσαν, ἵνα πολλοὶ καὶ ἐν Εὐρώπῃ μορφωθῶσι βιομηχανικῶς. Νῦν μέτοχοι εἶναι ἐν τούτῳ οἱ δύο τῶν ἰδρυτῶν καὶ οἱ υἱοὶ Δ. Λόγγου καὶ Κ. Λόγγου.

2) ΒΑΜΒΑΚΟΚΛΩΣΤΗΡΙΟΝ ΜΠΙΛΗ — ΤΣΙΤΣΗ ΚΑΙ Σ^α

Τοῦτο ἰδρύθη τῷ 1891 ὑπὸ ὁμογενῶν ἐπίσης Ναουσαίων κεφαλαιούχων. Ἡ νῦν ἐν χρήσει κινητήριος τοῦ δύναμις 148 ἵππων παρέχεται ὑπὸ καταρράκτου διὰ κινητηρίου τροχοῦ (engrenage). Κεκτηταὶ δὲ καὶ ἐτέραν τοσαύτην δύναμιν διαθέσιμον. Τὰ κλωστικά του μηχανήματα Ἀγγλικῆς προελεύσεως ἀριθμοῦσι 4,008 ἀτράκτους κατεργαζομένους ἐτησίως 300,000 ὀκ. περίπου βάμβακος. Παράγει νήματα τῶν συνήθων ἀριθμῶν καὶ ἀπασχολεῖ 160 περίπου ἐργάτιδας ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἐργάτας ἐγχαωρίους. Τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας παραγωγῆς ἀνέρχεται εἰς 60-70,000 πακέτων ἀξίας 30-35,000 λιρῶν.

3) ΒΑΜΒΑΚΟΚΛΩΣΤΗΡΙΟΝ ΥΙΩΝ Α. ΚΑΙ Κ. ΓΚΟΥΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΑΤΖΙΑ

Τοῦτο κεῖται ἐπὶ θέσεως μαγευτικῆς διότι ἔνθεν μὲν ὑψοῦται ὁ δασώδης λόφος τοῦ Ἁγ. θεολόγου, ἔνθεν δὲ καὶ ὀπισθεν εἰς ὑπόστασιν ὑψοῦνται οἱ κλάδοι τοῦ Βερμίου, πρὸς ἀνατολάς δὲ τὸ ἑδαφος ταπεινούμενον βαθμηδὸν καταλήγει εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης, ἥς ἡ ἀποψὶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου εἶναι ἐξόχως

τερπνή. Τό κλωστήριον ιδρύθη τῷ 1903 ὑπὸ Ναουσαίων ὁμογενῶν κεφαλαιούχων ἡ κινητήριος τοῦ δύναμις εἶναι πλέον τῶν 500 ἵππων ἕκ ταύτης ὁμῶς νῦν χρησιμοποιεῖται 200 ἵππων μόνον, παρέχεται δὲ ὑπὸ καταρράκτου ὡς ἐξῆς: Τό ὕδωρ τοῦ βαθυτάτην κοιτῆν ἔχοντος ποταμοῦ παρεκτρέπεται ἀπὸ τῆς κοιτῆς δι' ἀποφράξεως αὐτῆς (δέσις) καὶ εἰσαγωγῆς εἰς ὑδραγωγὸν ὀρυσσόμενον εἰς ἀρκετὸν βάθος. Τό ὕψος τοῦ ὕδατος βαθμηδὸν ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὀριζοντίως ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσῃ ἐδάφους αὐξάνεται καὶ καθίσταται εἰς ἀρκετὴν ἀπὸ τὴν δέσιν ἀποστασίων ἱκανὸν νά παρῴσχη τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν. Παρέχεται δὲ αὕτη διὰ τοῦ ὀριζοντίου ὁδοντωτοῦ τροχοῦ συγγομφουμένου καθέτω ὁδοντωτῷ τροχῷ (engrenage), ὅστις καὶ παρέχει τὴν κίνησιν εἰς τὰ λοιπὰ μηχανήματα, ἅτινα εἶναι ἐπίσης ἀγγλικῆς προελεύσεως. Ἀριθμεῖ 3,200 ἀτράκτους παράγοντας ετησίως 50,000 πακέτων ἀξίας 25,000 λιρῶν. Τὰ νήματα εἶναι ἀπαλά ἢ κεκλωσμένα τῶν συνήθων ἀριθμῶν. Παρέχει ἐργασίαν εἰς 160 πρόσωπα ἄρρενα καὶ θήλα.

Ὀλίγον κατωτέρω μὲν τοῦ ἐργοστασίου τούτου ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ τινος ἢ ἀνέγερσις ἑτέρου τοιούτου, τοῦ τῶν Ἀδελφῶν Κ. Κοκκίνου καὶ ἀδελφῶν Γ. Λαπαβίτσα, ἀπέναντι δὲ τούτου ἑτέρα εταιρεία τοῦ Ἄν. Μπίλη — Σαμαρά καὶ Σ^α μελετᾷ νά ιδρύσῃ ἐργοστάσιον ἠλεκτρισμοῦ.

4) ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΟΥ ΚΑΙ Σ^α (ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΤΟΝ)

Τούτο κεῖται ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας παρά τὴν ἐξοχικὴν Πλατείαν τοῦ Κιοσκίου. Ἰδρύθη ὑπὸ ἐταιρείας ὁμορρυθμοῦ ἀποτελουμένης ἐξ ὁμογενῶν κεφαλαιούχων Ναουσαίων καὶ Θεσσαλονικέων.

Ἡ κινητήριος τοῦ δύναμις εἶναι 300 ὡς ἐγγιστα ἵππων, παρεχομένη ὑπὸ καταρράκτου κατὰ τὸν αὐτὸν τῷ ἀνωτέρω τρόπον δι' ὑδροκοχλίου αὐστριακῆς κατασκευῆς τοιαύτης εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ μηχανήματα. Ὁ δὲ ἠλεκτρισμὸς ὁ πρὸς φωτισμὸν τοῦ χρησιμοποιούμενος παρασκευάζεται διὰ μηχανήματος εἰδικοῦ 120 Volts. Περιλαμβάνει τὸ ἐργοστάσιον πέντε τμήματα: 1) *πλυντήριο*, ἐνθα πλύνονται τὰ ἔρια, 2) *βαφεῖον*, 3) *κλωστήριον* (περιλαμβάνον 1080 ἀτράκτους), 4) *ὕφαντήριο* καὶ 5) τμήμα ἀπαρτισμοῦ (arrageage). ἐνθα συμπληροῦται ἡ παρασκευὴ τοῦ ὑφάσματος διὰ τῆς στιλβώσεως καὶ λοιπῆς συμπληρωματικῆς ἐργασίας. Ἀπασχολεῖ 150 πρόσωπα ἄρρενα καὶ θήλα ἐγχώρια καὶ ἐκ τῶν πλησιοχώρων. Τούτων ὀλιγιστοὶ εἶναι Εὐρωπαῖοι καὶ δὴ Ἀυστριακοί. Ὁ λόγος τούτου εὐνόητος εἶναι τὸ ἀρτισύστατον τοῦ ἐργοστασίου καὶ τὸ ἀρτιφανές τοῦ εἶδους τούτου τῆς βιομηχανίας. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἀξιώπαινος ἡ εταιρεία Χατζηλαζάρου διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς καὶ τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα. Ἐξέτρεψε τὴν ἐπιχειρηματικότητα αὐτῆς ἀπὸ τῆς συνήθους τοῦ βάμβακος βιομηχανίας εἰς νέον εἶδος, τὴν τῶν ἐρίων, ἀγνωστον εἰς τὸν τόπον καὶ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸ Κράτος, ἀνεκμετάλλετον καὶ πολλὰ ἐπαξίως ὑποσχόμενον εἰς τοὺς εὐφυῶς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ ἀναλαβόντας.

Τὸ ποσὸν τῆς ετησίως παραγωγῆς νῦν ἀνέρχεται εἰς 100,000 μέτρων ὑφάσματος μαλλίνου πλάτους 1,40 τοῦ μέτρου, ἀξίας 35-45,000 λιρῶν. Τὸ ἐργοστάσιον Χατζηλαζάρου εἶναι τὸ πρῶτον εἰς τὸ εἶδος τοῦ τὰ προϊόντα αὐτοῦ εἶναι περιζήτητα ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐφάμιλλα δὲ τῶν εὐρωπαϊκῶν τοιούτων. Προετιμήθησαν ἐσχάτως διὰ

τὰς στρατιωτικὰς στολὰς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ παραγωγή εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς ζήτησεως.

5) ΕΠΙΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΛΑΝΑΡΑ ΚΑΙ ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΥ

Καὶ τοῦτο πρὸ ἔτους ιδρύθη ὑπὸ ἐταιρείας ὁμορρυθμοῦ ὁμογενῶν Ναουσαίων. Ἡ κινητήριος αὐτοῦ δύναμις 75 ἵππων παρέχεται ὑπὸ καταρρακτῶν διὰ τοῦ γνωστοῦ κινητηρίου τροχοῦ, τὰ δὲ κλωστικά καὶ ὕφαντικά μηχανήματα εἶναι Γερμανικῆς καὶ Ἀγγλικῆς προελεύσεως. Περιλαμβάνει τὰ αὐτὰ τῷ ἀνωτέρω τμήματα ἀπασχολεῖ περὶ τὰ 75 πρόσωπα ἀποτέρων τῶν φύλων. Ἐτησίως παράγει 90,000 μέτρων ὑφάσματος μαλλίνου πλάτους 0,33 τοῦ μέτρου, ἀξίας 8-9,000 λιρῶν. Καταναλίσκονται δὲ τὰ ὑφάσματα ἐν Μακεδονίᾳ, Ἑλλάδι, Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ λεγομένη μεγάλη βιομηχανία, ἐξ ἧς ἀποφῶσι περὶ τὰ 800 πρόσωπα, ἀποτελοῦσα σπουδαιότατον οἰκονομικὸν καὶ πλουτολογικὸν παραγῶντα τοῦ τόπου.

Πρὸς μόρφωσιν ὁμῶς ἀκριβοστέρας ἰδέας τῆς βιομηχανίας τῆς πόλεως ταύτης ἀπαιτεῖται μνεῖο καὶ τῆς λεγομένης μικροτέρας ἡ διωτικῆς τρόπον τινά βιομηχανίας.

Καὶ πρῶτον εἰς συμπλήρωσιν τῶν περὶ ἐπιουργίας πληροφοριῶν γνωστοῦν ἔστω ὅτι περὶ τὰς 32,000 ὀκάδων ἐρίου κατεργάζονται αἱ οἰκογένειαι εἰς ὑφάσματα (σιαγιάκια). Τὸ ποσὸν τοῦτο παρέχει 66,640 μέτρα ὑφάσματος, ἀξίας 3-4,000 λιρῶν. Διὰ τὴν παρασκευὴν δὲ τούτου καὶ διὰ τὴν βαφήν πένρους αὐτοῦ δαπανῶνται περὶ τὰς 800 λίρας, αἱ ὅποιαί εἴτε ὡς κλωστικά, εἴτε ὡς ὕφαντικά, εἴτε ὡς βαφειάτικα διανέμονται εἰς τὰς ἐργαζομένας αὐτὸ οἰκογενείας.

Ἐκτός τούτου σημειωτέον ἐν

ταύθα και οί υδρομόλυοι, οι υδροπρίονες, τά σησαμοτριβεΐα και τά υδροκόπανα (μπατάνια).

1) Ο μεγαλύτερος τών υδρομύλων είναι ο τής εταιρείας Λόγγου, Κύρτση και Τουρπάλη συστήματος A. Millot. λειτουργών δι' ιδιαιτέρου καταρράκτου δυνάμεως 100 ίππων και άπασχολών 15 εργατάς κατεργάζεται δέ σίτον αξίας 10-15.000 λιρών. Τά άλευρα καταναλίσκονται επιτοπίως και πολλαχού τής Μακεδονίας. 2) Υδρομόλυος άδελφών Δημητρίου και Διαμαντή Μπίλη και 3) Υδρομόλυος Άναστ. Μπίλη. Οί τρεις ούτοι είναι οί λόγου τινός άξιοι ως έχοντες ευρωπαϊκά μηχανήματα.

Δύο υδροπρίονες τό γε νυν ύ-

πάρχουσιν, ο τών Αδελφών Κ. Τσίτση και ο τού Γ. Λόγγου, κατεργαζόμενοι παντοία ξύλα και παράγοντες σανίδας και λοιπά είδη τής οίκοδομησίμου ύλης. Υπό μελέτην δέ κατασκευής μνημονευτέος ο ηλεκτροκίνητος πρώων Κανέλλη και τό εργοστάσιον τανίνης εις τό εις άπόστασιν μιάς ώρας ΒΔ^{ως} τής Ναούσης ρωμαντικώτατον Περισίορι, οστις μέλλει νά διανοιξη νέους ορίζοντας εις τήν βιομηχανίαν του Κράτους. Εις δέ τά τέσσαρα σησαμοτριβεΐα. Χατζηνώτα, Χριστίδου, Ν. Πλατσούκα και Ε. Νικολάου, τό χρησιμοποιούμενον σήσαμον είναι αξίας 2,000 λιρών περίπου.

Έν γενει υπό βιομηχανικήν έ-

σχεδόν πόλις τής Τουρκίας και ή τροφός του βιομηχανικού πνεύματος, οπερ εκ ταύτης εξεπορευθή και εις άλλας τής Μακεδονίας πόλεις και δή και εις Βέροιαν και εις Έδεσσαν, ήτις υπό βιομηχανικήν έποψιν έχει πολύ ευρύτερον μέλλον και έντός ολίγου μέλλει ίσως νά υπερβάλη τήν Νάουσαν, διότι είναι πεπροικισμένη υπό τής φύσεως δαψιλέστερον διά πλειόνων υδάτων και μεγαλυτέρων και σπουδαιότερων καταρρακτών, ήτοι πλειονος εκμεταλλευσίμου κινητηρίου δυνάμεως.

συνέχεια στό επόμενο τεύχος

Τό κρασί τής Νάουσας μέσα από τή Δημοτική ποίηση

Στίς Ιστορικές πηγές, που αναφέρθηκαν σε προηγούμενα τεύχη τής «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» για τό κρασί τής Νάουσας, έρχεται νά προστεθει άλλη μία από τό στόμα τής δημοτικής μας ποίησης.

Πρόκειται για ένα δημοτικό τραγούδι, που έχει τή ρίζα του στό Ζαγόρι τής Ηπείρου. Όπως προκύπτει από τήν πηγή αυτή ή φήμη του κρασιου μας παρά τά περιορισμένα μέσα συγκοινωνίας και επικοινωνίας τής εποχής περιέτρεξε όλη τήν Ελλάδα και τραγουδήθηκε σε γιορτές και πανηγύρια.

Τότε, πάνω από 100 χρόνια πριν, σε εποχές που τό κρασί ήταν τό μόνο στοιχείο που έκανε τους ανθρώπους νά ξεχνοϋν τά βάσανά τους, αλλά και νά εκδηλώνουν τή χαρά τους, αρκετοί ίσως ήταν εκείνοι, που ευχόταν νά έχουν ένα άμπέλι στη Νάουσα. Αυτό βλέπουμε και πιό κάτω.

Ν' ένα παλληκαρά-νάκι
Ρουσο κι ώμορφο Βαγγελίτσα μ'
Ρουσο κι ώμορφο

Καβάλλα περβατουνοϋσε
σε ψηλό βουνό μουρ' Βαγγελίτσα μ'
σε ψηλό βουνό

Και μέ τό νοϋ του λέ-νέει
Νά είχα πρόβατα, μουρ' Βαγγελίτσα μ'

Νά είχα κ' ένα άμπελά-νάκι
Μέσ' τή Νάουσα, μουρ' Βαγγελίτσα μ'
Μέσ' τή Νάουσα

Νά καν' άσπρα σταφύ-νύλια
Και γλυκό κρασί, μουρ' Βαγγελίτσα μ'
Και γλυκό κρασί

Νά ήταν και πανηγύ-νύρι
Κάθε Κυριακή, μουρ' Βαγγελίτσα μ'
Κάθε Κυριακή

Νά είχα και τ' Βαγγελί-νίτσα μ'
Νά κερνάη κρασί, μουρ' Βαγγελίτσα μ'
Νά κερνάη κρασί

Κέρνα μας Βαγγελί-νίτσα μ'
Κέρνα μας κρασί, μουρ' Βαγγελίτσα μ'
Κέρνα μας κρασί

Τό τραγούδι αυτό υπάρχει σε μία συλλογή του Θ. Πουσίου με «Λέξεις, Παραμύθια και άσματα του έν Ζαγορίω τής Ηπείρου Έλληνικού λαου», ή οποία έχει καταχωρισθει στην περιοδική έκδοση του Έλληνικού Φιλολογικού Συλλόγου τής Κων/πόλεως του έτους 1878-79.

Έλένη Μήτσιαλα Ζεγκίνη

ΓΑΛΑΤΕΣ

Γ

Ο Σωσθένης μπροστά στην αριθμητική υπεροχή των Γαλατών αποφεύγει την κατά μέτωπο αντιμετώπιση. Παρενοχλεί συνεχώς τους Γαλάτες και τελικά τους υποχρεώνει να αποφασίσουν την εγκατάλειψη της Μακεδονίας.

Αυτή τη φορά όμως οι Γαλάτες δεν αποχωρούν από την Ελλάδα. Προχωρούν νοτιότερα προς την Κεντρική Ελλάδα με στόχο το Μαντείο των Δελφών.

Πόση είναι η αριθμητική δύναμη των Γαλατών είναι αμφιλεγόμενο.

Τό γεγονός όμως ότι 28.000 ή 29.000 Έλληνες συγκεντρωμένοι στις Θερμοπύλες δεν μπόρεσαν τελικά να αντιμετωπίσουν τον Βρέννο δείχνει πώς η δύναμη των Γαλατών ήταν μεγάλη.

Οι Έλληνες που συγκεντρώθηκαν στις Θερμοπύλες ήταν: 11.000 — 12.000 Αιτωλοί, 10.500 Βοιωτοί, 3.500 Φωκείς, 1.500 Αθηναίοι και ανά 500 μισθοφόροι σταλμένοι από τον Αντίοχο τον Α και τον Αντίγονο Γονατά που αυτή την εποχή ήταν αντιμετώπιζον στον Μικρασιατικό χώρο.

Με τό πέρασμα των Θερμοπυλών ο Βρέννος, στρατοπεδευμένος στην Ηράκλεια τής Οίτης, με ένα τμήμα του στρατού του βαδίζει έναντι των Δελφών πιστεύοντας πώς θά βρεί την πόλη άφύλακτη.

Τήν πόλη όμως των Δελφών υπερασπίζονται 4.000 Έλληνες υπό τον στρατηγό των Φωκέων Αλεξίμαχο. Η μάχη είναι φονικότατη. Πέφτει ο Αλεξίμαχος, αποδεκατίζονται οι υπερασπιστές των Δελφών. Οι Δελφοί όμως δεν πέφτουν στα χέρια των βαρβάρων.

Ο Βρέννος αποχωρεί, ενώνεται με τους δικούς του στην Ηράκλεια, πού τους βρίσκει καταπονημένους από Αιτωλικό ιππικό και υποχωρεί προς τή Θεσσαλία.

Κατά τήν υποχώρηση βρίσκουν τόν θάνατο πολλοί Γαλάτες από τίς συνεχείς επιθέσεις των Έλλήνων. Ο ίδιος ο Βρέννος τραυματισμένος βαριά αυτοκτονεί.

Του Έμμ. Βαλσαμίδη Γυμνασιάρχη

Στή Δήλο, στό Αρχαιολογικό Μουσείο, υπάρχει ένα αντίγραφο αγάλματος πού τό πρωτότυπο του είχε αφιερωθεί στόν Απόλλωνα, στό Μαντείο των Δελφών σέ ανάμνηση αυτής τής νίκης. Παρουσιάζει τόν Απόλλωνα νά πατάει θριαμβευτικά πάνω σέ μία Γαλατική άσπιδα.

Παράλληλα έχουμε τή μαρτυρία ότι με πρωτοβουλία των Αιτωλών σέ ανάμνηση αυτής τής νίκης καθιερώθηκαν θυσίες και άγώνες τά «ΣΩΤΗΡΙΑ», πού τελούνταν κάθε δυό χρόνια στους Δελφούς.

Στή Θεσσαλία οι Γαλάτες χωρίζονται σέ δύο τμήματα. Στό ένα είναι άρχηγός ο Ακισώριος και στό άλλο κάποιος Κομοντόριος. Και τά δύο τμήματα έφτασαν στόν προορισμό τους όχι χωρίς άπώλειες. Τό ένα ανέβηκε στό Δούναβη και τό άλλο πήγε στή Θράκη, ή όποία είχε ήδη καταληφθεί από άλλα Γαλατικά φύλα.

Στή Μακεδονία ο στρατηγός Σωσθένης, πού για δυό χρόνια

μπόρεσε νά βάλει κάποιο πέθαίνει, φαίνεται από βίβλο το.

Στά νότια τής Νάοπλα στό δρόμο Βέροιας, μετά τό χωριό Κοπάρι, υπάρχει και φαίνεται άντάφος πού άνέσκαψε ο Δοξακιολόγος Κίνκ.

Στήν άπέναντι από τήν δυο πλευρά ύπήρχε μία άσπιδα πού έχει ξεθωριάσει, είναι δημοσιευμένη. Ένας Μακεδών, έπιππος, κατά τήν άσπιδα ενός βαρβαρικού Αγιώργης ή Αγιαδημόπου, πώς θάλεγε ο κύριος Φωκίας τσας.

Ποιός είναι ο Μακεδών άγνωστο. Ποιός είναι ο βαρβαρικός άγνωστο. Η άσπιδα άμορφή, ή άσπιδα δημοσιευμένη προβλήματα. Δέν είμαι σίγουρος νά παρατηρήσω τήν άσπιδα παραπάνω στοιχεία άποφωρετικά και ίσως άσπινθη σύνθεση θεληματικά συνηθισμένη.

Με τό θάνατο του Σωσθένη ακολουθεί χάος στή Μακεδονία, πού τό όποιο επωφελείται από τόν άγνωστο άπογονος ο Γονατάς.

Ο Αντίγονος ο άσπινθη γιός του Δημητρίου του άσπινθη και έγγονός του άσπινθη του Μονόφθαλμου, άσπινθη του μεγάλου Αλεξάνδρου άσπινθη πει ειρήνη με τόν Αντίονο, όποιο προσφέρει τή Θράκη, όμως έχει καταληφθεί άσπινθη της από τους Γαλάτες, άσπινθη τήν άδελφή του Αντίονο, άσπινθη ξεκινάει από τόν Έλληνα άσπινθη τήν Μακεδονία σάν βαρβαρικός άναγνωρισμένος από τόν άσπινθη του και τόν Αντίοχο.

Κοντά στή Λυσιμαχία

ναντάει 20.000 Γαλάτες και κερδίζει μιά μεγάλη νίκη. Έτσι με τη φήμη του νικητή ο δρόμος για τὸ θρόνο τῆς Μακεδονίας γίνεται γι' αὐτὸν πῶς εὐκολός.

Ἐπειδὴ στὴ Μακεδονία ἀνακηρύχθηκαν ταυτόχρονα τρεῖς βασιλεῖς ὁ Ἀντίπατρος, ἀνεψιὸς τοῦ Κάσσανδρου, ὁ Ἀρριδαῖος καὶ ὁ Πτολεμαῖος, γιὸς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Ἀρσινόης τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀντίγονος ὁ Γονατὰς ἐνισχύει τὸ στρατὸ του μὲ μισθοφόρους Γαλάτες μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων καταβάλλει τοὺς σφετεριστὲς τοῦ θρόνου.

Βρισκόμαστε στὸ 276 π.Χ. Ἡ ἱστορία στὴν ὁποία ἀναφερθῆκαμε εἶναι μόλις πέντε ἐτῶν.

Τὸ 275, μετὰ τὴν ἀμφίρρολη μάχη τοῦ Βενεβέντου στὴν Ἰταλία ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ὁ Πύρρος ἀφήνοντας τὸ γιό του Ἐλενο μὲ μιά φρουρά στὸν Τάραντα ἐπιστρέφει στὴν Ἡπειρο. Γνωρίζει τὴ νέα κατάσταση πού δημιουργήθηκε στὴν Ἑλλάδα, δὲν ἀναγνωρίζει τὸν Ἀντίγονο τὸν Γονατὰ σάν βασιλιά τῆς Μακεδονίας καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή του φέρνει μαζί του ἰσχυρὴ Γαλατικὴ μισθοφορικὴ δύναμη.

Αὐτοὶ οἱ Γαλάτες, οἱ Γαλάτες τοῦ Πύρρου, εἶναι κατὰ τὸν καθηγητὴ κ. Ἀνδρόνικο οἱ αἰτίοι τῶν καταστροφῶν τῆς Βεργίνας. Τοποθετημένοι σάν φρουρά στὶς Αἰγές στὰ 274 μετὰ κάποιες πρώτες ἐπιτυχίες τοῦ Πύρρου ἐναντίον

τοῦ Ἀντίγονου Γονατὰ κατέστρεψαν καὶ λεηλάτησαν ἱερά καὶ ἀνεσκαψαν καὶ σὺλψαν τάφους.

Πέρα ἀπὸ τὸ πρόβλημα ἀν ἡ Βεργίνα εἶναι οἱ ἀρχαῖες Αἰγές, οἱ καταστροφές τῶν τάφων τῆς Βεργίνας, ἀλλὰ καὶ οἱ καταστροφές στὴν εὐρύτερη περιοχὴ ἱερῶν καὶ τάφων εἶναι ἔργο Γαλατικὸ.

Ὁ Πausanias στὸ βιβλίο του Ἑλλάδος περιήγησις, στὰ Φωκικὰ (X, 19, 12) γράφει: «Τοῖς δὲ γε ἑλλησι κατεπεπτάκει μὲν εἰς ἅπαν τὰ φρονήματα... τὰ τε εἰς μακεδόνας καὶ θράκας καὶ παίονας τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας καταδρομῆς τῶν γαλατῶν ἐτι σφίσιν ἔκειτο εἰς μνήμη, καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι τὰ εἰς θεσσαλοὺς παρανομήματα ἀπηγέλετο».

Οἱ καταστροφές στὴ Μακεδονία καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ τὰ εγκλήματα τῶν Γαλατῶν ἦταν πράγματι πρωτάκουστα γιὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ προκαλοῦσαν φρικὴ καὶ τρόμο. Γι' αὐτὸ λέει ὁ Πausanias οἱ Ἕλληνες πολέμησαν τοὺς Γαλάτες ὄχι γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιζήσουν.

Πρόσφατα μὲ ἀνακοινώσεις του ὁ καθηγητὴς Μανώλης Ἀνδρόνικος μᾶς κάνει γνωστὸ ὅτι ἐντόπισε τὸν περίβολο Γαλατικῆς στατοπέδου πάνω στὸ ἀρχαῖο νεκροταφεῖο τῆς Βεργίνας.

Αὐτοὶ οἱ Γαλάτες, οἱ Γαλάτες τοῦ Πύρρου, ὅπως καὶ οἱ Γαλάτες τοῦ Ἀντίγονου Γονατὰ δὲν εἶναι βέβαια ἐπιδρομεῖς. Εἶναι μισθοφό-

ροι. Ἐφόσον ὁμως πληρώνονται πολεμοῦν. Ὄταν δὲν πληρώνονται καταστρέφουν. Κι ὅταν τὸ ἔργο τους τελειώσει, καταστροφικὸ ἢ πολεμικὸ, ἀποχωροῦν ἀπὸ τὰ θέατρα τοῦ πολέμου μὲ τὴ λεία τους καὶ ἐπιστρέφουν στὶς κοιτίδες τους.

Παρακολουθώντας τοὺς Γαλάτες σὲ σχέση καὶ μὲ τοὺς ἀποδέκτες τῆς πρὸς Γαλάτες ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ μεταφερθοῦμε στὴ Θράκη.

Ἐδῶ στὴ Θράκη ἔχει συγκεντρωθεῖ ὅλο τὸ Γαλατικὸ μελίσσι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἔχει ζαπλωθεῖ στὸ χῶρο τοῦ θρακικοῦ βασιλείου τοῦ Λυσιμάχου.

Ἀπὸ δῶ οἱ Γαλάτες συνεχίζουν τίς ληστρικές τους ἐπιδρομές, ἐπιβάλλουν σὲ πολλοὺς ηγεμόνες Ἑλληνικῶν πόλεων τὴν ὑποχρέωση καταβολῆς ετήσιων φόρων, ἐνῶ εἶναι πάντοτε ἐτοιμοὶ γιὰ προσφορά στρατιωτικῶν υπηρεσιῶν σάν μισθοφόροι.

Αὐτὸ θὰ κρατήσει στὴ Θράκη γυρω στὰ 7ῶ χρόνια.

Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Γαλάτες ἐνα μεγάλο τμῆμα θὰ μεταφερθεῖ μὲ πρωτοβουλία τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου στὴν Ἀσία καὶ θὰ εγκατασταθεῖ στὰ ορεινὰ ἐδάφη τῆς Μ. Φρυγίας ἀνάμεσα στοὺς ποταμοὺς Σαγγάριο καὶ Ἄλυ.

**τὸ τελευταῖο μέρος
στὸ ἐπόμενο τεῦχος**

*Οἱ ἀναμνήσεις, πολλές φορές σὲ κατέστρεψαν
Τὰ ὄνειρά σου ποτὲ δὲ βγῆκαν ἀληθινὰ
Μ' ἓνα κόκκινο τριαντάφυλλο στὸ χέρι
Προχωρᾶς.
Σκέφτεσαι τὸ χθὲς, τὸ σήμερα, τὸ αὔριο
Δὲν ἀξίζει, ὁμως, νὰ σκέφτεσαι τίποτα
Τὸ τριαντάφυλλο μαράθηκε*

*Ἐλιωσε μὲς τὰ χέρια σου
Κι ἐσὺ τὸ ἔσφιξες
Τὸ ἔσφιξες, λές καὶ σοῦ ἔκανε κακὸ
Τὸ βλεπες νὰ λιώνει
Καὶ μέσα σου κάτι ἔσταξε
Ἡ πρώτη σταγόνα τοῦ πάγου, πού ἔλιωνε.*

Ἴρις

ΜΕΡΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΝΑΟΥΣΑΙΟΙ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ

Β

Ο ΣΙΑΤΡΗΣ Ο ΚΟΥΡΕΑΣ

Νά ένα περίεργο φαινόμενο, πού δέν ξέρω αν καί σ' άλλες πόλεις τής περιφέρειάς μας εμφανιζότανε.

Ἡ Νιάουστα σάν μέ τό χρόνο γινότανε πολιτεία, μεταξύ τῶν πάμπολων μπακάλικων, εἶχε καί τό ὄνομα «Ἡ Μαγαζούπολις». Δέν χτιζόταν σπίτι, πού νά μήν εἶχε στό ἰσόγειό του καί ἓνα τουλάχιστον μαγαζί μπακαλικῆς. Ἦτανε τόσα πού νόμιζες ὅτι τά εἶχαν γιά τίς ἀτομικές τους ἀνάγκες καί μόνο.

Ἐκεῖνο στό ὁποῖο ὑστεροῦσε περιέργως ἦταν τό «κουρεῖο». Τρία κουρεῖα ὅλα κι ὅλα, κι αὐτά στό δρόμο τῆς ἀγοράς.

Τό ένα, τό πρῶτο ἦτανε τοῦ Τσιικιτίκου. Αὐτό ἦτανε στό σπίτι τοῦ Βαλταδώρου. Ἡ ἰδιομορφία του συνίστατο μόνο στόν κουρέα. Ἦτανε ψηλός ἀδύνατος ἀλλά... σπανός. Εἶχε πλοῦσια ἄσπρα (καίτοι νέος) μαλλιά. Τό πρόσωπό του ὅμως ἦτανε... γουλί. Οὔτε μιά τρίχα στή θέση τοῦ μουστακιού, οὔτε δυό τρίχες στίς σιαγόνες ὅπου φυτρῶνουν τά γένια. Σπανομουρία μέ τά ὅλα τῆς.

Τό δεύτερο κουρεῖο ἦτανε τῶν Κούληδων. Κληρονομικό τό ἐπάγγελμα. Ἀπό παπού σέ μπαμπά καί ἀπό μπαμπά σέ παιδιά καί... τράβα κορδέλλα.

Ἐπειδὴ ὅμως μέ τίς διαδοχικές μεταλλαγές καί τήν πρόοδο τοῦ χρόνου, ἄφησαν ἱστορία, τόσο ἐπαγγελματικῆς, ὅσο καί ἐξωε-

παγγελματικῆς δραστηριότητος, θά πρέπει σέ ξεχωριστό σημείωμά μου νά ἀναφερθῶ.

Θά σταθῶ σήμερα στό τρίτο κουρεῖο. Τό κουρεῖο τοῦ Σιάτρη, ἢ μᾶλλον στόν κουρέα τό Σιάτρη τόν ἰδιομορφο αὐτό ἄνθρωπο.

Πρὶν ὁμως περιγράψω, αὐτὸν καί τά ἔργα του, θά πρέπει νά πῶ, γιά τό περίεργο φαινόμενο, πού μιά φορά τῆ βδομάδα, ἡμέρα Σάββατο, μέρα παζαριοῦ, τά τρία μόλιμα κουρεῖα, γινόταν δεκατρία, εικοσιτρία, καί βάλε...

Τοῦ Κώστα Τσιώμη

Ἄγροτικός κόσμος ἡ Νάουσα. Ἀπό τίς χαραές ὡς τό βράδυ, στόν μπαχτσέ, σ' ἀμπέλι, δέν νοιαζόταν γιά εὐπρεπισμό τοῦ προσώπου. Μοιάζαν σάν τόν λυσταρχο Νταβέλη ἢ συνηθέστερα χίππεις. Ὅλοι στήν μορφή ἦτανε ἓνα πράγμα, καλή ὥρα ὅπως σήμερα. Δέν εἶσαι ΠΑΣΟΚΤΣΗΣ ἂν δέν ἔχεις γένεια καί μουστάκια.

Σέ κάθε χάνι, σέ κάθε πεταλοτζίδικο καί μιά καρέκλα, μιά σερβέτα, μιά λεκάνη κοφτή στό ἓνα μέρος, γιά νά μπαίνει ὁ λαιμός τοῦ πελάτη, κι ἓνα καλούπι σαπουνί μέσα, τό γκιούμι, μέ νερό στό μαγγάλι καί τό κουρεῖο στήν ὄψη.

Ἐρχότανε, ἀπ' τά χωριά τοῦ κάμπου μας, μέ τήν πραγματεία τους οἱ χωριάτες, ἄλλος μέ ἓνα καλάθι αὐγά, ἄλλος μέ πέντε δέκα κοτόπουλα, ἄλλος μέ σιτάρι, κριθάρι κ.λ.π. ὡς καί Κατραντισιώτες μέ λιπαρίδες ἢ τσιρόνια παραγωγῆς τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου, διασχίζοντας μέ τό γάιδαρο τό Βέρμιο.

Ξεφόρτωναν καί δένανε τό γάιδαρό τους σ' ἓνα ἀπό τά χάνια, καί πρώτη τους δουλειά, νά κουρευτοῦν, νά ξυριστοῦν νάνα εὐπρεπεῖς.

Ἀπέναντι ἀπ' τό κουρεῖο τοῦ Σιάτρη ἦτανε τό χάνι τοῦ Γρηγόρη τῆς Σιανῶς καί τό μπακάλικό του. Διάπλατα ἀνοιχτό τό χάνι, σέ μιά ἄκρη του τό πεταλοτζίδικο μέ τά ἰδιότροπα μαχαίρια του, γιά τό κόψιμο τῶν νυχιῶν τῶν τετραπόδων, κρεμασμένα σ' ἄρμαθιά τά διαφόρου μεγέθους πέταλα, χύμα τά καρφιά. Καί μιά στό καρφί καί μιά στό πέταλο, ὁ γάιδαρος παπουτσῶνταν καί δένουνταν στό ἀχούρι.

Τήν πραγματεία του ὁ χωριάτης τήν πούλαγε στό μπακάλικό τοῦ Γρηγόρη τῆς Σιανῶς, κι ὁ ἴδιος πήγαινε στοῦ Σιάτρη τό κουρεῖο, γιά δικό του εὐπρεπισμό.

Αὐτό ἦταν! Τό λάθος του. Δέν τῶξερε πῶς ὁ Σιάτρη ἀπό βραδύς, κοιμόταν μέ τό Βάκχο του στήν ἀγκαλιά. Τόν εἶχε κλεισμένο σ' ἓνα μπουκάκι ὑπό τή μορφή τοῦ κονιάκ. Γιά νά μήν χά-

Τά Τρία Πηγάδια

σει τήν παρέα του, τόν έπαιρνε μαζί του στη μέσα τσέπη του σακακιού του. Σταματούσε πού και πού σέ κανένα μαγαζί, έτσουζε ένα — δυό κονιάκ παραπανίσια, νά περισσέψει στό μπουκαλάκι και νάσου τον στό κουρείο. Κεφάλτος και σιγομουρμουρίζοντας έβγαζε τά κιουπέγκια κι άνοιγε τή μικρή πόρτα.

Μικρό τό μαγαζί του, κολλητό στην πόρτα του Μίτση — Άγγελάκη. Μιά πολυθρόνα, σκοροφαγωμένη, έποχής λουδοβίκου, στό χρώμα τής σκόνης του δρόμου, στη μιά της άκρη κρεμασμένο ένα πέτσινο λουρί (άκονιστήρι), πάνω στό τραπέζι ένα — δυό ξουράφια, ένα πινέλο και ένα μπουκαλάκι μέ κολώνια. Στην άλλη μεριά μιά καρέκλα σκεπασμένη μ' ένα κομμάτι πανί για δυό δουλειές. Μιά για να σκεπάξει τή φαγωμένη ψάθα τής καρέκλας, κι άλλη για νά τυλίγεται στό λαιμό του πελάτη.

Και ή δουλειά άρχιζε. Σαπουνάδα πρώτα και μιά γουλιά κονιάκ, τό ξουράφι έπειτα τό περνούσε απ' τό λουρί. Μιά στό λουρί και μιά γουλιά, δυό στό λουρί και δεύτερη γουλιά, ώσπου φούντωνε πιά τό κονιάκ κι έβγαине στό πεζοδρόμιο κραδαίνων τό ξουράφι σαν άποκριατική πάλα, βρίζοντας και απειλώντας, τόν κάθε περαστικό.

Σάν του ξεθύμανε κάπως, ξανάμπαινε στό μαγαζί ν' άρχισει τό ξουράφισμα, αλλά δέν έβλεπε άνθρωπο στην πολυθρόνα. Δέν πίστευε στά μάτια του κι έψαχνε μέ τά χέρια στό κάθισμα.

Ό ύφυπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Γ. Κατσιφάρας συνομιλεί μέ τούς μικρούς χιονοδρόμους στόν ξεώνα «Τρία Πηγάδια»

Οί ύφυπουργοί κ. Γ. Λιάνης και Κω. Κατσιφάρας μέ τόν πρόεδρο του Ε.Ο.Σ. Μιχ. Ξανθίδη

— Τό νά πάψεις νά ζεις δέν είναι και τόσο σπουδαίο τό τραγικό είναι νά πάψεις ν' αγαπάς

Χάινε

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

ΑΛΛΑΞΙΕΣ — ΑΝΤΥΜΑΤΑ — ΖΝΤΡΑΝΙΑ

B

Πώς άντύνουνταν οί γιανίτσαροι κι οί μπουλλες

Τότι στ' άντυμα του γιανίτσαρου βουθούσαν οί παλιές οί μπουλλες π' άχιρνούσαν άπ' τίς βαθές τίς χαραές, άπ' τίς ντιγίο ή τίς τρείς μιτά τά μισάνυχτα. Άχιρνούσαν άπ' του μπινιβρέκι που φουριέται πανουθίο άπ' του συντρόφι κι τά άσπρα τά καλά άπου ρούντου μαλλί σκουφούνια. Του μπινιβρέκι είνει άσπρου μαλίτικου μι ψιλουγιμένου ρούντου μαλί. Πανουθίο φουριούνται οί μπέτσφεις οί άσπρεις που σκαλώνουν μή θυλήκι κι φόλα άπου κά τή φτέρνα. Για γιμινιά φουριούνται τσαρούχια μή τρανή φούντα κι όχι λιάπικα μή δίχους φούντα, τά καλύτερα τάβρισκαν άπ' τούς τσιουλάδεις στην Άνθήνα.

Τώρα αυτός που δά γένει Γιανίτσαρους παγαινει του βράδυ κι στη ντισκουτέκ κι κοιμάται ίσιαμι νά πάνει ού ήλιους ντιγίο αξιάλεις ψηλά στούν ουρανό.

Τότι λαχταρنيούνταν άπ' τίς μαύρεις τίς χαραές κι όλου του σπιτι ήταν του πουδάρι κι γένουνταν νταρμαντάν. Άναφτειν του τζιάκι μή μπόλικους νόμους άπου μουριές κι τάντυμα γένουνταν άμπρουστά του τζιάκι για νά ζισταινηται ή μπουλα κι αυτός που τούν άντυνειν. Τίς μπέτσφεις τίς δένουν μι βουδέτεις μαύρεις μι μικρές φούντεις ούλιγου παρα κάτου άπ' του γόνατου. Άπανουθίο του κουρμί φουριέται του κατασάρκι, ύσταρνας του πουκάμισου που λέγηται κουντέλλα μή φαρδιά, κουντά μανίκια σαν του ράσου

του παπά ραμένου άπου χασέν μι μικρόν γιακάν, κινημένου μή κόκκινου ψαρουκόκαλου στις άκρεις κι του γιακά. Στα χέργια φουριούνται μανικάκια πλιγμένα μι τσιγκιλάκι μι μπαμπακένιου νήμα. Ύσταρνας φουριέται ή φουστανέλλα ή άσπρη, φκιασμένη άπου καλόν χασέν. Οί καλύτερεις φουστανέλεις είνει μή τριακόσια λαγκιόλια. Τέτοιεις φουστανέλεις στη Νιάουστα ήταν του Στουμπάρη, του Φίδαρη, του Τσιούκα, του Μανάκα κι άπου μρικους άλλουνους. Στη μέση δένηται μουραίτικου ζουνάρι μι ίσεις άσπρεις κι γαλάζεις λόντρεις, κι σιλιάχι λιτσιένου μι μαφέσι καλό άπανουθίο.

Του Ν. Σπάρτη Καθηγητού ΚΑΤΕΕ

Στην πλάτη φουριέται του πισλί. Του καλύτερου στη Νιάουστα ήταν του πισλί του Καρατάσιου. Στου χέρι δένηται κι μαντηλάκι χιριού καλαματχιανό. Πανουθίο του πισλί ράφτουταν τότι μι τή σειρά τάσημικά κι αυτό του ράψιμου άργούσειν πουλύ κι γένουνταν μι μαστουργιά για νά σκιπάζει του στήθους κι τήν πλάτη καλά. Όλου του σπιτι του πουδάρι, αυτός που άντυνειν τή μπουλα γύριβειν βιλόνι, ράματα κι όλα τά ούρνέκια άπ' τά άσημικά.

Τώρα δέν κάθουνται για κανά άρακι οί νέοι, νά ραφτούν έτσι άπου μιά — μιά οί άρμαθιές τά

σημικά, τάχουν ραμένα έτοιμα του πισλί, του βάνου άπανουθίο του κι αι. Του άντυμα μπιτίζει ούσου νά πεις πέντι.

Τότι άμά κι τώρα εικέινου που θέλει ούλίγη φασαρία είνει του σκέπασμα άπ' του κιφάλι. Φουριέται πρώτα ού πρόσουπους που γένηται μι πανί βριμένου μι γύψου άπανουθίο σί καλούπι. Άπου μέσα άλείφηται μι κιρί κι στούς κιουσέδεις, έχει ντιγίο τρύπεις για νά δένηται μι του σπάγγου του κιφάλι. Καλά προυσουπάντγια έφκιανειν ού Τζιουτζιούρους, ού Γκούρκας κι άλλιοι. Ού πρόσουπους δένηται μι μαφέσι τρουγιούρου — γιούρου κι άπανουθίο φουριέται του ταράμπουλου του ζουνάρι. Αυτό είνει τρανό, μι μπακλαβουτά σκέδια κι γένηται ντιγίο ντουράδεις που δένουνται άμπρουστά του γκλέφαρου. Η πάλα δένουνταν, μι λουρί κι τουκάντγια μικρά, τώρα δένηται μι κουρδόνι κι κριμνιέται στην άριστηρή τή μισό άπ' του διζι τούν ομου.

Άμπρουστά του πισλί ράφτουταν τά ρούπχια. Αυτά μρικοί τά ράφτου, σί ξιχουριστό πανί για νά μήν τά ράφτου του πισλί. Στην πλάτη ούπισου βάνου τά λιανόματα, που είνει λιανά άσημικά πιασμένα σί άλυσίδεις, ράφτου τά μπαίρια, τά μαχλιουκοντάργια, τούς κουσιάδεις, τά χαιμαλιά κι τίς παιαντζίδεις ή κι τίς άλυσίδεις. Στη φουστανέλλα βάνουν άλυσίδεις, τουκάδεις ή κι σταυρούς. Στου λιμό βάνου γκιουρντάνι. Μνια καλά μπουλα πρέπει νά έχει δώδικα μι δικαπέντε ούκάδεις άσημικά.

Τώρα άμά πούντα τά καλά τάσημικά, πάν χαντακώθηκαν. Γιόμουςαν τά σπίτχια άπ' τίς μπούλεις μί φράγκα, δίφραγκα κι τάληρα.

Τότι γιά νά βρούν καλά άσημικά τρουγιουρνούσαν όλα τά χουργιά τής Νιάουστας κι έφταναν κι ώς του Ρουμπλούκι κι πάρα λέρα.

Είχα άκούσει τάχα του τχιό μου τούν Άλέξη πούχριν άργήσει ούλίγου νά ξυπνήσει, άπ' τήν άντριά τους νά προφτάσουν του άλαγμα, μαζί μί τάσημικά, τούν έρψαν κι του τοιτσι κι όλην τήν Κυριακή χόρηβιν ραμένους έτσι. Άπ' τήν παραφασάδα του δέν κατάλαβειν κán τίπουτας κι μούγκι του βράδυ πού ξιαπόστασειν ούλίγου κι άχίρησαν τά πουνίντγια, πήρειν χαμπάρι.

Του βράδι τής Κυριακής δέν ξιαντύνουνταν ού γιανίτσαρους. Τάτι κοιμούνταν στην καρέκλα ούδέτσι άντυμένους κι τήν καθαρή Διφτέρα ήταν έτοιμους γιά του μπουλούκι. Τώρα άντύνουνται κι ξιαναντύνουνται μί ηύκουλία οί μπούλεις κι δέ χρειάζηται νά κοιμηθούν στην καρέκλα.

Οί νύφεις πού πρέπει νά τίς λέμει μπούλεις φουρούν φανταχτηρό φουστάνι, δίχους σούρεις μί φαρδών πουδόγυρουν, πού παράστηνει τίς ηύρουπαίεις. Αδτό είχριν ντγιό στιφάνια, ένα ούλίγου πάρα κάτου άπ' τή μέση, κι ένα κάτου στούν πουδόγυρου. Στού φουστάνι, είνει ραμένεις κουρδέλεις σά λόντρεις γιά νά φαντάζει.

Στή μέση φουρούν ζόστρα μί κουλάνια άπανουθιό. Ού κουρμός έχει άνοιγμα άπανουθιό γιά νά φαίνηται κι νά φουριέται η τραχιλιά κι η άρμαθιά μί τά φλουριά η λιανά άσημικά. Στού χέρι του διζί δένουν μαντήλι καλαματιανό, γιά νά χουρεύει τή μακρυνίτσα, λυγιστά. Τότι νύφεις γένουνταν μούγκι άντρεις. Τώρα άχήρησαν νά γένουνται κι γυναίκες. Ού πρόσουπους τής νύφης γένηται όπους του γιανίτσαρου, άμά δίχους μουστάκια, κι μί στρόγγυλα, κόκκινα μάγουλα.

Τώρα στού κιφάλι η νύφη βάνει φρού — φρού μί άφρουλέξ κι τσίπα μί του λιακί μί πουλέξ κουρδέλεις.

Τότι έβαναν δάφνεις κι λουλούντγια μί τσίπα κι καμάρουναν πλειότηρου. Άπό πανουθιό άπ' τίς δάφνεις κρέμουνταν τέσηρα πέντι ούρνέκια κουρδέλλεις.

Άπού κάτου άπ' του φουστάνι φουριέται φούστα πού ράφτουνται τά στιφάνια. Κανάς άντρας φαρδύς, πού δέ βρίσκει σαλαμάρκα, βάνει μνιά τρανή σιάρπα η σιρβέτα η τραπιζουμάντηλου μί κρόσκια. Παπούτσια φουρούν, άλαφριά, πατίκια, η πέδειλα, η λιστιχένια τώρα τηλευταία.

Οί μπούλεις μαζώνουνται άπ' τά σπίτχια μί του νταούλι κι του ζουρνά, άπού μνιά — μνιά μί έναν ληπητηρόν σκουπόν κι όλοινοι μαζί τότι πήγηναν στού κουνάκι του Μουντήρη, τώρα παγαίνουν στού Δημαρχείου, χουρεύουν δίχους πάλεις ξιχουριστόν μπουλή βασι πατινάδα «Κάτου στη Ρόι-

δου» κι ζαλίζονται σαν νά προυσκηνούν τουν Τούρκου κατά ούπίσου ντεμέτι σά νά σκούφτουν του κιφάλι στούν Τούρκου. Ύσταρνας μί του τραγούδι «ώς πότι παλικάργια δά ζούμε στά βουνά» βγάζουν τίς πάλεις κι άχινουόν τόν ξιχουριστό. Σάν νά είληγαν, στούν Τούρκου μήν τηράτει πού σάς προυσκηνούμει άμπουρούμι κι νά βγάλομι τίς πάλεις κι νά σηκώσομει κι του κιφάλι.

Άπ' του δικαστήριου οί μπούλεις παγαίνουν στού τριώδι του Λάμνια κι στά καμένα παίζουντας «Ού Κάλιους ού Νταμπεύσκαξ» άπού κεί στην Πουλιόνα μί του τραγούδι «Τί έχεις καημένη Μαρίγια μέρα κι νύχτα κλαίξ» τής Νταιλιάνας. Ύσταρνας παγαίνουν στά Μπατάνια κι άπ' τά καμένα σιακάτου άπ' του φαρδύ του δρόμου (Βασ. Κων/νου) στού Κιόσκι. Σί όλεις τίς πλατείες χουρεύουν κι σ' όλα τά σπίτχια άπ' τίς μπούλεις.

Τότι όλα τά σπίτχια, καρτιρούσαν τίς μπούλεις νά πιράσουν μί τίς πόρτεις άνοιχτές κι του δίσκου μί τά πουτηράκια κι τ' άρακι, έτοιμα στη σκάλα, κάτου στην αύλη. Μιρικοί έβαναν κι μνιά βαρέλλα μί κρασί κι όποιους πιρνούσειν κερνιούνταν οί μπούλεις, τά καρναβάλια τά Τουρκάκια μί τά φέσκια τά κόκκινα κερνούσαν κι αυτούς πού δέν τους ηξηραν ντίπ. Τότι γένουνταν τά κουρίτσκια βουσκουπούλεις μί τσίπινου κι άσπρου κόκκινου άντυμα μί πούλεις.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τό διοικητικό συμβούλιο του Συλλόγου Άποφίτων Ναούσης εύχαριστεί θερμά τήν οικογένεια Γεωργίου Άλ. Πάντσιου γιά τή δωρεά 3.000 δρχ. πρός τό Σύλλογο στη μνήμη τής γιαγιάς τους Εθαγγελίας Σαμαρά.

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
Τό περιοδικό
κάθε Ναουσαίου

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
Τό περιοδικό
κάθε Ναουσαίου

ΒΙΓΚΑΤΟ Ο ΙΤΑΛΟΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΣ — ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΙΓ'ΚΗΣ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΑΣ

Τό 1935 αρχίζει μία νέα εποχή, αποφασιστική γιά τή Νάουσα. Ἡ δένδροκαλλιέργεια εἶναι αὐτή πού ἀλλάζει ριζικά τήν οικονομική καί παραδοσιακή ζωή τῶν ἀνθρώπων τῆς. Ἡ σηροτροφία καί ἡ ἀμπελοκαλλιέργεια τήν περίοδο ἐκείνη περνάνε μία σοβαρή κρίση. Φεύγουν ἀπ' τά σπίτια τό μετάξι καί τά κρυσιά. Τή θέση τους παίρνουν πλέον τά φρούτα.

Σ' αὐτή τήν ἀλλαγὴ συνετέλεσε σημαντικά καί ἡ οἰκογένεια τῶν Βιγκάτο, πού ὅσα χρόνια καί νά περάσουν δέ θά ξεχαστοῦν ἀπό τοὺς Ναουσαίους. Ἀξίζει ὁμως νά δοῦμε ἀπό πῶς κοντά τή ζωή καί τό ἔργο, αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων καί νά τοὺς τιμήσουμε μέ τίς λίγες αὐτές σειρές, γιατί εἶναι πραγματικά λίγες μπροστά στή μεγάλη προσφορά τους.

Οἱ Βιγκάτο εἶναι ἰταλικῆς καταγωγῆς. Γεννήθηκαν στή Βενετία καί ἔμειναν σέ μία μικρὴ κωμόπολη κοντά στήν Πάδοβα. Ὁ πατέρας τους ὀνομαζόταν Αἰμίλιο καί ἡ μητέρα τους Μαρία. Γιά τοὺς Βιγκάτο πού γίνεται λόγος, ἦσαν τρία ἀδελφία ὁ Φραντζέσκο (1884-1976) ὁ Κάρλο (1886-) καί ἡ Τζοβάννα (1895-). Τά ἀγόρια μεγάλωσαν στήν Πάδοβα καί σπούδασαν σέ κάποια γεωργική σχολή. Τήν περίοδο αὐτή ἔτυχε νά ἐργάζεται στό χωριό τους σάν παιδίατρος ὁ Σωτήρης Γκοτζαμάνης ἀπ' τά Γιαννισά. Αὐτός ἔκανε μεταπτυχιακές σπουδές στήν Πάδοβα.

Ἐπειδὴ ἡ Ἰταλία μετά τόν Α παγκόσμιο πόλεμο βρισκόταν σέ

ἀσχημη κατάσταση, καί οἱ νέοι Βιγκάτο εἶχαν ὄρεξη γιά τή δουλειά τους, παρακινήθηκαν ἀπ' τόν Γκοτζαμάνη καί ἔτσι τό 1919 ἀφήνοντας τήν Ἰταλία ἦρθαν στή Μακεδονία ὅπου ἐγκαταστάθηκαν στά Γιαννισά. Ὁ Κάρλο Βιγκάτο, ὁ μόνος παντρεμένος, ἀπ' τά ἀδελφία, ἔφερε μαζί του καί τήν οἰκογένειά του. Μέ τή γυναίκα του Ἀμαλία ἀπόκτησαν ἕξι παιδιά (τά δύο γεννήθηκαν στήν Ἑλλάδα) τοὺς Φίλιππο, Μπάνκα, Μαρία, Ἰωσήφ, Πιπίνα καί Αἰμιλία.

Τοῦ Τάκη Μπαίτση

Ἀπό τήν Ἰταλία ἔφεραν μέ τό πλοῖο ὅλον τόν ἀπαραίτητο μηχανικό ἐξοπλισμό γιά τίς γεωργικές ἐκμεταλλεύσεις. Τρακτέρ σπαρτικές καί ἀλωνιστικές μηχανές, ψεκαστικά μηχανήματα κ.ἄ. Ἐκεῖ κοντά στή λίμνη τῶν Γιαννισῶν νοίκιασαν μερικά χωράφια καί ἔτσι ἄρχισαν τήν καλλιέργεια στό νέο τόπο. Τοὺς Βιγκάτο βοηθοῦσαν στίς ἐργασίες τους οἱ ντόπιοι κάτοικοι (Ἕλληνες καί Τούρκοι). Ἡ ζωὴ ἦταν δύσκολη. Τά ἔλη τῆς λίμνης καί τά κουνούπια δέν ἦταν δυνατό νά ἀφήσουν τοὺς Βιγκάτο ἀπρόσβλητους ἀπ' τήν ἔλονοσια.

Ὁ Κάρλο στέλνει τά παιδιά του στό Γαλλικό σχολεῖο καθολικῶν καλογραϊῶν στή Θεσ/νίκη οἰκότροφα γιά νά σπουδάσουν.

Μετά λίγα χρόνια μὴ μπο-

ρώντας νά συνηθίσουν τίς κλιματολογικές συνθήκες τοῦ τόπου, ἐγκαταλείπουν τά Γιαννισά γιά νά ἐγκατασταθοῦν στήν περιοχή Σταυρουπόλεως Θεσσαλονίκης. Ἐδῶ νοικιάζουν ἄρκετά στρέμματα καί ἐπιδίδονται σέ νέες καλλιέργειες καί εἰδικά στήν ἀνθοκομία. Εἰσάγουν ἀπό τήν Ἰταλία βελτιωμένες ποικιλίες λουλουδιῶν (κυρίως τριανταφυλλίες) καί χτίζουν ἓνα πολύ μεγάλο θερμοκήπιο γιά τήν χειμερινή παραγωγή.

Τό 1924 εἰσάγουν ἀπό τήν Ἰταλία τρεῖς βελτιωμένες ποικιλίες σταριοῦ τήν Μεντάνα, τήν Βίλλα Γκλόρι καί τήν Ἔντα. Κάνουν τίς σχετικές προεργασίες καί τό Νοέμβριο γίνεται ἡ σπορά. Ἐδῶ γιά πρώτη φορά γίνεται στήν περιοχή μας χρῆση ἐπιφανειακῶν λιπασμάτων καί ἔτσι τό χωράφι τῶν 60

Κάρλο Βιγκάτο

**Ο Φραντζέσκο Βιγκάτο
μέ την άνηψιά του Μπιάνκα**

στρεμμάτων έχει τεράστια απόδοση για τὰ τοπικά δεδομένα. Αυτό γίνεται αίτια νά προσελκύσει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ ἀργότερα καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας (ἀπὸ τὴν λειτουργία της τὸ 1929) ἡ ὁποία ἀγοράζει ὅλο τὸ στάρι γιὰ σπόρο.

Ἡ ἐταιρεία Λιπασμάτων διαθέτει δωρεάν τὰ λιπάσματα γιὰ νά ἐπαναληφθῆι τὸ πείραμα. Τὴν περίοδο ἐκείνη τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας στέλνει τοὺς πτυχιούχους τῆς Γεωπονίας στὴν Ἰταλία γιὰ μετεκπαίδευση καὶ ὑπαλλήλους γιὰ τὴν ἀγορά μεγάλων ποσοτήτων σταριοῦ τῆς ποικιλίας Μεντάνα.

Μετά τὸ στάρι οἱ Βιγκάτο ἐπιδίδονται στὴν δενδροκαλλιέργεια. Φτιάχνουν φάρμα 15 στρεμμάτων μὲ ροδάκινα καθὼς μῆλα καὶ ἀχλάδια σὲ λιγότερη ἔκταση.

Τὸ 1935 ὁ Κάρλο φέρνει ἀπὸ ἓνα ταξίδι του στὴν Ἰταλία τὴν ποικιλία μῆλων Μπελφόρ (μὲ πολὺ καλὴ ἀπόδοση) καθὼς καὶ ποικιλίες ροδακινῶν.

Τὴν ἴδια χρονιά στὴ Νάουσα ἀρχισε νά δημιουργεῖται ὁ ὄπωρνας τῶν ἀδελφῶν Λαναρά καὶ

Φωκίωνος Πιελιβάνοντα στο σταθμὸ. Μαθαίνοντας ὁ Σταῦρος Λαναράς ἀπὸ τὴ Θεσ/νίκη ὅτι ὑπάρχει φάρμα Ἰταλῶν στὴ Σταυρούπολη τὴν ἐπισκέπτεται καὶ βλέποντας τὴν πρόοδο καλεῖ τὸν Φραντζέσκο νά ἀναλάβει τὴν τεχνικὴ ἐπίβλεψη τοῦ κτήματος. Ὁ Βιγκάτο δέχεται καὶ ἔτσι τὸ 1936 ἀρχίζει ὁ ἀγώνας του γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῆς δενδροκομίας στὸν τόπο μας.

Τὸ 1937 πηγαίνουν στὴν Ἰταλία ὅπου φέρνουν γιὰ τὴ φάρμα 2.000 δενδρύλια μελφόρ.

Ἡ φάρμα τὴν περίοδο αὐτὴ στέκεται τὸ σχολεῖο τοῦ Ναουσαίου. Ἀγρότη. Ἀκούραστος μὲ προθυμία καὶ ἀγάπη ὁ Ἰταλὸς δὲν ἀρνεῖται τίς ὑπηρεσίες του σὲ κανένα. Ὑποδεικνύει σὲ ὅλους πλούσιους καὶ φτωχοὺς πῶς νά γίνουν κτηματίες καλλιεργητὲς καὶ νά βγούν ἀπ' τὴ φτώχεια τῶν προϊόντων τους (πρέπει νά σημειωθῆι ὅτι τὸ 1928 καταστράφηκαν ὅλα τ' ἀμπέλια τῆς Νάουσας ἀπὸ φυλλοξήρα).

Ὅλα πηγαίνουν καλὰ ὡς τίς 28 τοῦ Ὀκτώβρη 1940, ὅποτε λόγω τοῦ πολέμου ἡ οἰκογένεια Βιγκάτο συλλαμβάνεται καὶ στέλνεται σὲ στρατόπεδο συγκεντρώσεως πολιτικῶν κρατουμένων. Λίγο πρό τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανῶν μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πολιτικῶν κρατουμένων στέλνεται στὴν Ἰταλία. Ἐπιστρέφει μετὰ ἓνα ἐξάμηνο γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἔργου στὴ φάρμα.

Αὐτὴ ἡ μεγάλη φάρμα στέκεται αἰτία τῆς φρουτοκαλλιέργειας στὴν περιοχή μας καὶ ὁ Βιγκάτο πατέρας της.

Δένεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους της καὶ ὁ κόσμος μ' αὐτοῦς. Ὁ γιὸς τοῦ Κάρλο Φίλιππος παίρνει γιὰ γυναίκα του τὴ Ναουσαία Ἐλένη Ἀντωνῆ Τριανταφύλλου.

Μετά ἀπὸ μιά ζωὴ γεμάτη ἀ-

γώνα ὁ Φραντζέσκο πεθαίνει πρὶν στὸ κτήμα του στὸ Μαρούσι σὲ ἡλικία 91 χρόνων. Θά ταφεῖ στὸ καθολικὸ νεκροταφεῖο Θεσ/νίκης ξεχασμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς φίλους καὶ μαθητὲς του.

Ὁ Κάρλο καὶ ἡ Τζιοβάννα ζοῦν σήμερα στὴν Ἀθήνα στὸ Μαρούσι σὲ ἡλικία 96 καὶ 87 χρόνων ἀντιστοιχῶς.

Ὁ Δῆμος τῆς πόλης μας τὸ 1980 τοὺς ἀπονέμει τὸ μετάλιο τῆς πόλης καὶ ὀνομάζει ἓναν ἀπὸ τοὺς δρόμους της «Ὁδὸς Φραντζέσκο Βιγκάτο».

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας κ. Γκρόνκι τοῦ ἀπονέμει τὸ μετάλιο τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ἔργασίας.

Καὶ ὁ λαὸς τῆς Νάουσας ὁ λαὸς μας τοὺς ἔχει βαθεῖα σὲ μνήμη του καὶ στέκεται μ' εὐγνωμοσύνη μπροστὰ στοὺς Ἰταλοὺς τῆς φάρμας τοὺς Βιγκάτο.

Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸν κ. Φίλιππο Βιγκάτο γιὰ τίς πληροφορίες πού μᾶς ἔδωσε.

Τὸ μετάλιο Ἱπποτῶν Ἔργασίας ποὺ πῆρε ὁ Βιγκάτο ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας Γκρόνκι

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΡΩΞΑΝΔΡΑ ΣΤΟΥΡΤΖΑ

Στό Πάνθεο του απόδημου Έλληνισμού πρέπει να συμπεριλάβουμε και τον Άλέξανδρο με την αδελφή του Ρωξάνδρα Στούρτζα. Οί δυο εξαιρείται αυτοί Έλληνες «ξεχάστηκαν» κάπως από την ιστορία της νεοελληνικής γραμματείας: Ο Άλέξανδρος Στούρτζα (1791-1854), πού υπηρέτησε στη διπλωματική υπηρεσία της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, είναι λόγιος και δόκιμος συγγραφέας ιστορικών φιλολογικών και θεολογικών έργων, αλλά ο άνωυμος συντάκτης της Μεγάλης Έλληνικής Έγκυκλοπαιδείας τον θεωρεί άδικαιολόγητα Ρώσο. Τό ίδιο συμβαίνει και με την αδελφή του την Ρωξάνδρα Στούρτζα (1786-1844), σύζυγο του κόμη Έντλινγκ, την όποία νεώτερη ιστορικός παρουσιάζει σαν «φιλελληνίδα»!

• • • • •

Η Ρωξάνδρα Στούρτζα γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 2 Οκτωβρίου 1786. Είναι θυγατέρα του Σκαρλάτου Στούρτζα, Μολδαβού βογιάρου, και της Σουλτάνας, τό γένος Μουρούζη, της γνωστής Φαναριώτικης οικογένειας. Τό 1792, μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Ίασιού, ή οικογένεια Σκαρλάτου Στούρτζα εγκατέλειψε τη Βεσσαραβία και εγκαταστάθηκε στην Πετρούπολη. Ήταν θυγατέρα πλούσιας οικογένειας, μορφωμένη και όμορφη. Σέ ηλικία 17 χρονών έγινε δεσποινίδα επί των τιμών της τσαρίνας της Ρωσίας Έλισάβετ. Είχε μολδαβικό αίμα στις φλέβες της από τον πατέρα της, αλλά ελληνικό από τη μητέρα της. Στο σπίτι μιλούσαν ελληνικά. Ο πατέρας

της ήταν μαθητής του Νικηφόρου Θεοτόκη. Άλλωστε, ή παραμάνα της ή Μαρία Σανταμούρα καταγόταν από τη Σύρα και ό πρώτος της δάσκαλος στό σπίτι ήταν ό Ίωάννης Δοπάγνης. Στην Πετρούπολη ή Ρωξάνδρα Στούρτζα γνωρίστηκε με τον Ίωάννη Καποδίστρια. Τό 1815 στό Συνέδριο της Βιέννης ό Ί. Καποδίστριας συνόδεψε τον Τσάρο Άλέξανδρο Α και ή Ρωξάνδρα Στούρτζα την τσαρίνα Έλισάβετ. Άν ή Ρωξάνδρα Στούρτζα δέν υπάκουε στην υπόδειξη της Αύλης της Πετρούπολεως νά

Του Κωνσταντίνου

Κ. Παπουλίδη

*Έπιστημονικού συνεργάτη
του ΙΜΧΑ*

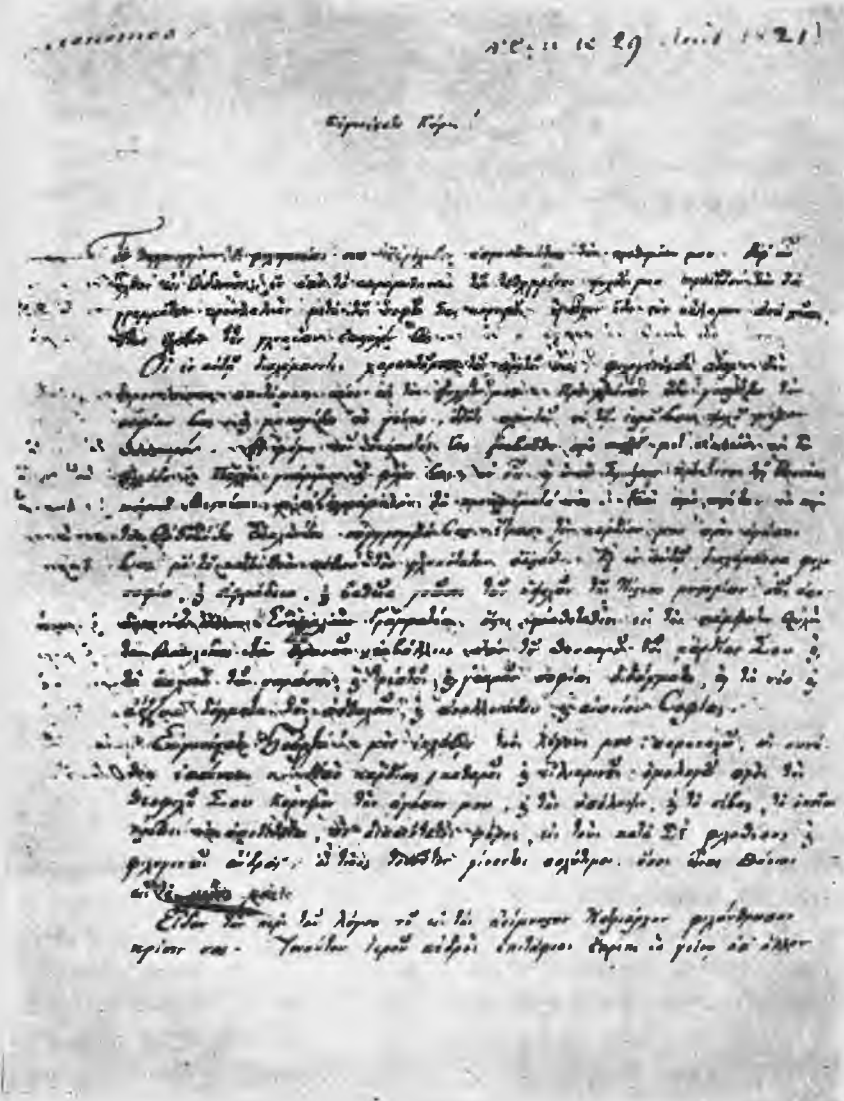
παντρευτεί τό Γερμανό κόμη Έντλινγκ μάλλον θά ήταν ή σύζυγος του Κυβερνήτη της Ελλάδος Ίωάννη Καποδίστρια. Μπορούμε, νομίζω, νά πούμε πώς ή σκοπιμότητα της Αύλης της Πετρούπολεως αλλά και ή άπασχόληση του Ί. Καποδίστρια και της Ρ. Στούρτζα πάνω στά καυτά ελληνικά θέματα στέρησαν την Ελλάδα από μία προικισμένη και δυναμική σύζυγο του πρώτου Κυβερνήτη. Ο έρωτας των δύο Έλλήνων όσο σιωπηρός κι αν ήταν δέ διέφυγε την προσοχή της άριστοκρατικής κοινωνίας της Πετρούπολεως. Μέσα από τίς γραμμές της άλληλογραφίας του Ίωάννη Καποδίστρια με τη Ρωξάνδρα Στούρτζα, πού τη δημοσίευσε πριν από τον πόλεμο ό Γεώργιος Γατόπουλος, αναδύ-

ονται τέτοια τρυφερότητα και συμπάθεια πού δικαιολογούν τίς διαπιστώσεις μας. Άπό τό 1816 ή Ρωξάνδρα Στούρτζα έφερε τον τίτλο της κόμησας Έντλινγκ, μιά και έγινε σύζυγός του άφού υπάκουσε στις ύποδείξεις της Αύλης της Πετρούπολεως. Τό ζευγάρι δέν απέκτησε απογόνους. Τό 1814 στη Βιέννη πρωτοστάτησε στην ίδρυση, μαζί με τον Άνθιμο Γαζή και τό μητροπολίτη Ούγγροβλαχίας Ίγνάτιο, της «Φιλομούσου Έταιρείας» και όταν αυτή διαλύθηκε από την τακτική του Μέτερνιχ, ή κόμησσα Έντλινγκ συνέχισε τη δραστηριότητά της στη Γερμανία πάνω σέ διάφορα ελληνικά προβλήματα, κυρίως όμως στη μόρφωση νεαρών Έλλήνων, στους όποιους έδινε ύποτροφίες. Και μετά τό γάμο της εξακολούθησε νά είναι σέ συνεχή έπαφή με τον αδελφό της τον Άλέξανδρο Στούρτζα. Τό 1824 ή Ρ. Στούρτζα εγκαταστάθηκε με τό σύζυγό της στην Όδησσό, όπου μαζί με τον αδελφό της άφιερώθηκαν στη βοήθεια των Έλλήνων στό «Ίδρυμα Στούρτζα» στά κτήματά τους έξω από την πόλη. Πέθανε τό 1844. Στο Πανεπιστήμιο Άθηνών ύπάρχει ή προτομή της.

* * * * *

Ο αδελφός της Ρωξάνδρας, ό Άλέξανδρος Στούρτζα γεννήθηκε στό Ίάσι στις 18 Νοεμβρίου 1791. Ήταν βρέφος άκόμα όταν ή οικογένειά του εγκατέλειψε τη Βεσσαραβία και εγκαταστάθηκε στην Πετρούπολη, όπου παρακολούθησε μαθήματα στην Θεολογική Ακαδημία και στό Πανεπιστήμιο. Τό 1809 μπήκε στην ύπηρεσία του Υπουργείου των Έξωτερικών της

Ρωσίας ως δόκιμος υπάλληλος και τό 1811 όνομάστηκε διερμηνέας. Τό 1812 συνόδεψε τό ναύαρχο Τσιτσάγκωφ, άρχηγό τών ρωσικών δυνάμεων στό Δούναβη, ως γραμματέας και διερμηνέας του. Αργότερα τό διπλωματικό γραφείο του ναυάρχου στό Βουκουρέπι τό ανέλαβε ό 'Ι. Καποδίστριας με βοηθό τόν 'Α. Στούρτζα. Τό 1815 στό Παρίσι πάλι ό 'Α. Στούρτζα συνόδεψε τόν 'Ι. Καποδίστρια. Στην άρχή της σταδιοδρομίας του συνέταξε ύπομνήματα στό 'Υπουργείο 'Εξωτερικών πού άνάγονται στη σφαίρα τών πολιτικών και θρησκευτικών προβλημάτων. Τον επόμενο χρόνο ή σύζυγος του 'Ελένη, Ρωσίδα στην καταγωγή, πέθανε ενώ έφερε στον κόσμο τό πρώτο παιδί τους, τό όποιο άκολούθησε στον τάφο τή μητέρα του. Αργότερα ό 'Α. Στούρτζα παντρεύτηκε τήν Πρωσίδα 'Ελισάβετ, θυγατέρα του Ουφαλάνδου, πού ήταν προσωπικός γιατρός του Φρειδερίκου Γ της Πρωσίας. 'Ο 'Α. Στούρτζα θά άποκτήσει μιά θυγατέρα, τή Μαρία. Τόν ίδιο χρόνο και ενώ πάντα ήταν υπάλληλος του 'Υπουργείου 'Εξωτερικών και μάλιστα με πολλούς τίτλους και διακρίσεις (Αυλικός Σύμβουλος — Σύμβουλος του Κολλεγίου — Σύμβουλος του Κράτους) θά χρησιμοποιηθεί και στις ύπηρεσίες του 'Υπουργείου Παιδείας ως μέλος της Γενικής Διευθύνσεως τών Σχολείων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. 'Από τό 1818 τόν άπασχολούν θέματα παιδείας και ή τύχη τών συμπατριωτών του. Στα θέματα παιδείας ήταν συντηρητικών άρχών. Είναι χαρακτηριστικό τό παράδειγμα ότι φουιτητές γερμανικών πανεπιστημίων θέλησαν νά τόν σκοτώσουν τό 1818 στην 'Ιένα της Γερμανίας γιατί κατηγορήσε τίς κάπως φιλελεύθερες άρχές τών γερμανικών

Έπιστολή πού έστειλε ό Κων/νος Οικονόμου στον 'Αλέξανδρο Στούρτζα στις 16 Αύγουστου 1821
Τό χειρόγραφο βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του IRLI

πανεπιστημίων μετά τή γαλλική επανάσταση. Για τά ελληνικά θέματα ενδιαφερόταν πάντοτε. Παρόλο ότι από τόν πατέρα του είχε μολδαβικό αίμα έντούτοις θεωρούσε τόν έαυτό του Έλληνα. Στη βιογραφία της αδελφής του: Φό-

ρος εις τήν μνήμην της κομήσεως Ροζάνδρας Σκαρλατίδος γράφει ότι οι Έλληνες είναι «έκ πίστεως και έξ αίματος άδελφοί» του. Τέλος, σέ γράμμα του στον 'Ι. Καποδίστρια δίνει για τόν έαυτό του τόν παρακάτω χαρακτηρισμό: «Χριστιανός 'Ορθόδοξος Έλληνας εκ

ΑΝΕΜΟΣ —

ΒΑΡΟΜΕΤΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ —

BEAUFORT (ΜΠΟΦΩΡ)

1. Μυθολογία

Οι άνεμοι στην Αρχαία Έλληνική μυθολογία ήσαν τερατόμορφες ή ανθρωπόμορφες προσωποποιήσεις μετεωρολογικών φαινομένων.

Οι πρώτες ήσαν οι βίαιες και άχαλίνωτες δυνάμεις της φύσης που τρόμαζαν και εξέπληταν τον άνθρωπο, οι δεύτερες ήσαν ήρεμες θεότητες ευεργετικές στους ανθρώπους.

Στην κατηγορία των πρώτων π.χ. περιλαμβανόταν ο Τυφάκνας που κατά την μυθολογία γέννησε μόνη της ή Ήρα χωρίς τον Δία σε μία στιγμή όργης έναντιόν του. Κατανοώντας οι Αρχαίοι Έλληνες την επίδραση που άσκούσαν οι άνεμοι της δεύτερης κατηγορίας στο κλίμα και στην θαλασσοπλοία τους θεοποίησαν και για να αποφύγουν την όργη τους ή να αποκτήσουν την εϋνοιά τους έστησαν βωμούς και πρόσφεραν θυσίες. Έτσι π.χ. ο Βορέας είχε στην Αθήνα και στη Μεγαλόπολη βωμούς.

Από τους μύθους για τους άνεμους έμπνεύστηκαν οι καλλιτέχνες και τους απεικόνισαν σε διάφορα μνημεία. Έτσι οι ανοιξιάτικες αύρες απεικονίζονταν στα αρχαία μνημεία σαν γυναίκες με εύκνητο έλαφρό σωμα καθισμένες πάνω σε κύκνους. Από τους αρχαίους ποιητές, πληροφορούμαστε πως σύμβολο των ανέμων ήταν κυρίως τά άλογα.

2. Ορισμός και προέλευση του άνεμου

Σάν άνεμο ορίζουμε την μετακίνηση μαζών του ατμοσφαιρικού

άερα με κάποια ταχύτητα και σε κάποια διεύθυνση. Γενικά ο άερας που μετακινείται παράλληλα με την επιφάνεια της γης είναι άνεμος ενώ αυτός που μετακινείται κατακόρυφα είναι ρεύμα (άνοδικό ή καθοδικό). Η ταχύτητα του άνεμου μετριέται σε ναυτικά μίλλια την ώρα, σε μίλλια ξηράς την ώρα ή και σε χιλιόμετρα την ώρα (1 ναυτικό μίλλι = 1812 μέτρα, 1 μίλλι ξηράς = 1600 μέτρα). Η μέτρηση της ταχύτητας του άνεμου

Του Σταύρου Σαμαρά Καθηγητού

στην επιφάνεια του εδάφους γίνεται με άνεμόμετρα και μέσα στην ατμόσφαιρα με αερόστατα που παρακολουθούνται από ραντάρ που βρίσκονται στο έδαφος ή από ειδικούς μετεωρολογικούς δορυφόρους.

Ο άνεμος δημιουργείται από την διαφορά ατμοσφαιρικής πίεσης που προκαλείται τις περισσότερες φορές από την άνιση θέρμανση της επιφάνειας της γης από τον ήλιο. Ο άερας μετακινείται από περιοχή μεγαλύτερης πίεσης σε μία άλλη χαμηλότερης πίεσης και η κίνηση αυτή είναι ο άνεμος. Η διεύθυνση που ακολουθεί ο άνεμος έπηρεάζεται και από την περιστροφική κίνηση της γης. Αν ή γη ήταν ακίνητη ο άνεμος θα ακολουθούσε μία ευθύγραμμη πορεία με όρισμένη κατεύθυνση. Η πορεία αυτή, επειδή ή γη περιστρέφεται γύρω από τον άξονά

της αποκλίνει στο Βόρειο ημισφαίριο της γης δεξιά και στο Νότιο άριστερά. Οι τοπικοί άνεμοι αυτοί δηλαδή που επικρατούν σε σχετικά μικρή έκταση της γης προκαλούνται συνήθως από θερμότητα άγωγής.

Η ακτινοβολία του ήλιου δέν επιδρά πολύ στη θέρμανση του άερα. Ο άερας θερμαίνεται κυρίως από την άμεση έπαφή του με τά στρώματα της γης. Έντονη θέρμανση της γης έχει σαν αποτέλεσμα την θέρμανση των στρωμάτων του άερα που βρίσκονται σε άμεση έπαφή και κατά συνέπεια την διαστολή τους όποτε μερικές μαζες άερα που θερμάνθηκε μετακινούνται ελαττώνοντας έτσι την ατμοσφαιρική πίεση και αυξάνονται, την πίεση στις γειτονικές μαζες. Τότε ο ψυχρότερος άερας μετακινείται για να πάρει την θέση του θερμού.

3. Βασικές ζώνες ανέμων

Ο άερας δέν μετακινείται μόνο σαν τοπικός άνεμος αλλά και σαν γενικό κυκλικό σύστημα πάνω σ' όλόκληρη τη γη. Η κίνηση αυτή γίνεται σε δυο βαθμίδες μία στην επιφάνεια της γης και μία σε ύψος μέσα στην ατμόσφαιρα. Οι άνεμοι πάνω στην ατμόσφαιρα κινούνται γενικά από τον ίσημερινό στους πόλους.

Οι άνεμοι στην επιφάνεια της γης έχουν διαφορετικές διευθύνσεις στα διάφορα γεωγραφικά πλάτη. Έτσι ή επιφάνεια της γης διαιρείται σε ζώνες. Η πρώτη ζώνη που φτάνει μέχρι 5° πάνω και κάτω από τον ίσημερινό είναι ή ζώνη που δέχεται την μεγαλύτερη

Βαθμός	Όνομασία Ανέμου	Ταχύτητα σε μίλια τὴν ὥρα	Ταχύτητα σε χιλιόμετρα τὴν ὥρα	Χαρακτηριστικά γνωρίσματα ανέμου
0	Ἄνεμος	0	0	Ἄπνοια
1	Ἰσχυρὸς Ἄνεμος	1-3	3	Ὁ κηπνὸς ὑψώνεται σχεδὸν κατακόρυφα
2	Ἀσθενὴς	4-7	8	μόλις αἰσθητὸς
3	Λεπτὸς	8-12	16	κουνάει λίγο τὰ φύλλα τῶν δέντρων
4	Μέτριος	13-18	24	κυματίζει σημαία καὶ κουνάει τὰ μικρά κλαδιά τῶν δέντρων
5	Λαμπρὸς	19-24	34	κουνάει τὰ μεγάλα κλαδιά τῶν δέντρων καὶ εἶναι λίγο δυσήρεστος
6	Ἰσχυρὸς	25-31	44	κρουράει τὰ σπείρια καὶ παρόξειλον χοντρά κλαδιά δέντρων
7	Σφοδρὸς	32-38	56	κουνάει λεπτοὺς κορμούς δέντρων καὶ προκαλεῖ ζωνηρό κυματισμὸ σὴ θάλασσα
8	Ὁριμητικὸς	39-46	66	παρόξει ὅλα τὰ δέντρα καὶ ἄνθρωπος δύσκολα προχωρεῖ σὴ διεύθυνσὴ αὐτοῦ
9	Θύελλα	47-54	81	Ἄρπάζει ἀντικείμενα π.χ. κεραμίδια κ.λ.π.
10	Ἰσχυρὴ Θύελλα	55-63	96	Ἴσχυρὸς οἰκιστὴρ
11	Σφοδρὴ Θύελλα	64-75	110	Προκαλεῖ σοβαρὰς καταστροφὰς
12	Λαίλαψ ἢ Τυφῶνας	75 καὶ ἄνω	120 καὶ ἄνω	καταστροφὰς ἐξαιρετικὰ σοβαρὰς

ποσότητα θερμότητας ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση στή ζώνη αὐτὴ εἶναι γενικὰ χαμηλὴ καὶ ὁ ἀέρας σ' αὐτὴ μετακινεῖται κατακόρυφα. Σὲ ἄρκετὰ μεγάλο ὕψος ἢ ἀνύψωση αὐτὴ σταματᾷ καὶ ὁ ἀέρας μετακινεῖται βόρεια καὶ νότια πρὸς τοὺς ἀντιστοιχοὺς πόλους τῆς γῆς. Οἱ ἐπιφανειακοὶ ἄνεμοι στή ζώνη αὐτὴ εἶναι ἀδύνα-

τοι καὶ μεταβλητοί. Σὲ μίᾳ ζώνῃ μέχρι 30° Βόρειο καὶ νότιο γεωγραφικὸ πλάτος ἐπικρατοῦν οἱ Ἄλγηϊκοὶ ἄνεμοι ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ ἄνεμους ἐπιφανειακοὺς ποὺ μετακινοῦνται ἀπὸ περιοχὰς ὑψηλῆς πίεσης γιὰ νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν μᾶζαν τοῦ ἀνοδικοῦ ρεύματος τῆς προηγούμενης ζώνης. Ἡ διεύθυνσὴ τους ἐπηρεασμένη

ἀπὸ τὴν περιστροφικὴ κίνηση τῆς γῆς εἶναι ΒΑ στὸ Βόρειο ἡμισφαίριο καὶ ΝΑ στὸ νότιο. Οἱ ἄνεμοι αὐτοὶ εἶναι σταθεροὶ ἐιδικὰ πάντοτε τοὺς Ὠκεανούς καὶ ἡ ἔντασή τους χαρακτηρίζεται μὲ 4-5 βαθμοὺς στήν κλίμακα Beaufort (Μποφόρ) καὶ ἡ σημασία τους γιὰ τὴ ναυτιλία ἰδίως στὰ χρόνια τῆς Ἰστοπλοίας ἦταν πολὺ μεγάλη.

Στή ζώνη των 30° βόρειο και νότιο γεωγραφικό πλάτος μερίς από τις αέρινες μάζες πού βρίσκονται στα ψηλά στρώματα τής γής και μετακινούνται στους πόλους κατεβαίνουν στην επιφάνεια τής γής και επειδή συμπιέζονται θερμαίνονται με αποτέλεσμα νά δημιουργούν περιοχές μεγαλύτερης ατμοσφαιρικής πίεσης και κατά συνέπεια άνεμους ένα μέρος από τους οποίους τροφοδοτεί τους αληγείς ανέμους. Σε μιά ζώνη πού στή συνέχεια φτάνει στις 60° Βόρειο και νότιο γεωγραφικό πλάτος επικρατούν άνεμοι με αντίθετη κατεύθυνση των αληγών και τελικά στους πόλους έχουμε ανέμους πού διευθύνονται πρὸς τήν ζώνη των 60° όπου επικρατεί χαμηλή πίεση.

4. Πολικό μέτωπο, πολικό κύμα

Στήν μετεωρολογία χρησιμοποιούμε τις ἑκτοτε, ισόθερμες ισο-

βαρείς καμπύλες. Σάν ισόθερμη καμπύλη ἔννοοῦμε τήν καμπύλη πού ἔνώνει σημεία (τόπους) πού ἔχουν ἴδια θερμοκρασία ἀντίστοιχα ἰσοβαρείς εἶναι καμπύλες πού ἔνώνουν σημεία (τόπους) πού ἔχουν τήν ἴδια πίεση. Ἐνα σύνολο ἰσοβαρῶν καμπύλων πού ἡ τιμή τους αὐξάνεται γύρω ἀπό κέντρο χαμηλῶν πιέσεων λέμε πὼς εἶναι ἕνα βαρομετρικό χαμηλό ἢ κυκλώνας ἢ ὕφεση ἀντίθετα ἕνα σύνολο ἰσοβαρῶν καμπύλων πού ἡ τιμή τους ἐλαττώνεται γύρω ἀπό κέντρο ὑψηλῶν πιέσεων ἀποτελεῖ ἕνα βαρομετρικό ὕψηλό ἢ ἀντικυκλώνα.

Ἄν ἡ θερμοκρασία τής γής ἐλαττωνόταν κανονικά ἀπό τόν ἰσημερινό στους πόλους δέν θά εἶχαμε στήν ἐπιφάνεια τής γής καμιά θύελλα. Στήν πραγματικότητα ὅμως ὅσο πλησιάζουμε στους πόλους συναντᾶμε τοπικά μάζες ἀέρα ψυχρές (πολικός ἀέρας) ἀλ-

λά καί μάζες θερμές (τροπικός ἀέρας). Οἱ μάζες αὐτές χωρίζονται ἀπό νοητή ἐπιφάνεια, τό πολικό μέτωπο. Ἡ τριβή των ρευμάτων ψυχροῦ καί θερμοῦ ἀέρα μετασχηματίζει τό πολικό μέτωπο μέ ἀποτέλεσμα θερμός ἀέρας νά περισφίγγεται ἀπό μάζες ψυχροῦ ἀέρα καί τό πολικό μέτωπο νά παίρνει κυματοειδή μορφή μέ ἀποτέλεσμα εἰσβολή ψυχρῶν μαζῶν ἀέρα σέ χαμηλότερα γεωγραφικά πλάτη πού τήν λέμε πολικό κύμα.

5. Ἀνεμομετρικές κλίμακες

Γιά τήν μέτρηση τής ταχύτητας τοῦ ἀνέμου ἔχουν προταθεῖ κλίμακες ἀπό τις ὁποῖες σήμερα χρησιμοποιεῖται ἡ κλίμακα πού προτάθηκε τό 1806 ἀπό τόν Ἄγγλο ναύαρχο Sir Francis Beaufort (Σίρ Φράνσις Μποφόρ). Στήν κλίμακα αὐτή ἡ ταχύτητα τοῦ ἀέρα ἐκφράζεται σέ χιλιόμετρα ἀνά ὥρα ἢ σέ μίλια ἀνά ὥρα.

Χορευτικό συγκρότημα Ἐαρῖεσσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ἔλξη τῶν δύο φύλων

(ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ)

Γ'

Ἡ ὁμορφιά

Κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀπὸ τῆ φύση ἓνα πρόσωπο, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ πὼς θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ πρόσωπο. Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος δίνει μορφή στὸ πρόσωπό του, δίνει τὴν ὁμορφιά του, δίνει σ' αὐτὸ μορφή μὲ τὴν ψυχὴ του. Μιὰ ὁμορφὴ ψυχὴ, μέσα στὴν ὁποία βρίσκονται καλές, καθαρές ὑψηλές ἀνθρώπινες σκέψεις δίνει τὴν ἀνάλογη ἐκφραση στὸ πρόσωπο. Δίνει μιὰ τέτοια ἐκφραση, πού ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ τῆ μιμηθῆ κανένας μὲ κανένα φκιασίδι, ἀλλὰ καὶ δὲν μπορεῖ κανένας νὰ ἀντισταθῆ στὴν ἔλξη.

Κανένα τεχνητὸ μέσον δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἐκφραση πού δίνει ἡ ἡρεμὴ ἡσυχία, καλὴ ὄψη τοῦ ἀνθρώπου στὸ πρόσωπό του. Κανένα μασσάζ, καμιὰ πούδρα, κανένα ἀκριβὸ χρῶμα δὲν μπορεῖ νὰ προσελκύσῃ τόσο, ὅσο ἡ γαληνεμένη ἡρεμὴ, ἡσυχία, καλὴ ψυχὴ τοῦ ἄλλου φύλου. Ἡ σοφία εἶναι παλιὰ, οἱ πρόγονοι μας, πού σημείωσαν τὰ πάντα εἶπαν: «Ὅποια ἡ ψυχὴ, τέτοια καὶ ἡ μορφή».

Πάντα μιὰ ἀρχοντικιά μορφή, μιὰ μεγάλη ψυχὴ, ἔχει ἓνα ὁμορφὸ πρόσωπο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ καλύτερη περιποίηση τοῦ σώματος, ἡ καλύτερη φροντίδα γιὰ τὸ πρόσωπο, εἶναι ἡ ἐγνοία γιὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου. Ἡ ψυχικὴ ἀγάπη τὸ ἡσυχία, τὸ ἡρεμὸ. Ἀκόμη καὶ στὴ μεγαλύτερη ἐξαρσὴ τῆς κρατιέ-

ται, δὲν γίνεται ποτὲ φορτικὴ, ἐνοχλητικὴ, πομπώδης, φραστικὴ. Δὲν τείνει ποτὲ νὰ τραβᾷ τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων. Ἀγαπᾷ τὸ σιγᾶ, αὐτὸ πού σημειώνει τὴν παρουσία τοῦ ἀπλά, τρυφερά, εὐγενικά. Ἀγαπᾷ τὴν προσεκτικὴ συγκράτηση, δὲ βεβηλώνεται. Κρατᾷ πάντα κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, δὲ βγανεῖ ὅ,τι ἐσώκαρδο καὶ μυστικὸ ἔχει, στὴν ἀγορὰ, παρὰ τὸ κρατεῖ καὶ τὸ ἀποκαλύπτει, τὸ ξεσκεπάζει σὲ μιὰ ὥρα ἐορταστικὴ μόνο σὲ στενο τῆς ψυχῆς τῆς κύκλω.

Τοῦ Ἰωάννου Ξηροτύρη

Ὁμότιμου Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας στὴν Α.Β.Σ. Θεσσαλονίκης

Μιὰ στάση, πού προκαλεῖ, μιὰ ἀντίληψη ζωῆς πού προσελκύει, ἐλκεῖ ἐντονα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχοντιά μιᾶς ἀρχοντικιάς, εὐγενικῆς μορφῆς. Εἶναι κάτι τὸ ἡρεμὸ, τὸ σιγανὸ, τὸ συγκρατημένον, τὸ ντροπαλὸ, ὅποτε ἡ ὁμορφιά κρύβει περισσότερα ἀπ' ὅσα δείχνει. Ἐτσι κλείνει τεράστια δύναμη ἔλξης.

Εἶναι καθήκον τῆς γυναίκας νὰ εἶναι ὁμορφὴ. Νὰ εἶναι ὁμορφὴ ἐξω καὶ μέσα στὸ σπῆτι τῆς, μὰ προπαντὸς μέσα σ' αὐτὸ. Νὰ εἶναι ὁμορφότερη μέσα στὸ σπῆτι τῆς, ὅσο πουθενά ἄλλου κι ὄχι νὰ μὲν μέσα σ' αὐτὸ ἀκατάστατη καὶ ἀπεριποίητη. Εἶναι ἀσχημὸ καὶ ντροπὴ νὰ δέχεται στὸ σπῆτι τῆς τοὺς ξένους μὲ τὴν καλύτερη ἐμφάνιση καὶ τὸν ἄνδρα τῆς πάντα

σὰν σταχτοπούτα. Αὐτὸ δὲν εἶναι φυσικὰ ἐλκυστικὸ, ἀλλὰ ἀποκρουστικὸ, ἀπωθητικὸ, ἀδικο κ... κουτὸ.

Ἡ ἐκφραση τοῦ προσώπου

Ἐνα ἄλλο σπουδαῖο μέσον πού συντελεῖ στὴν ἔλξη τῶν δύο φύλων εἶναι ἡ ἐκφραση τῆς ὁποῖα παίρνει τὸ πρόσωπό μας. Τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπο εἶναι ἀρκετὰ ἐκφραστικὸ μέσον. Πολλές φορές μάλιστα μᾶς λέγει περισσότερα ἀπὸ κάθε ὁμιλία, ἀλλὰ καὶ μᾶς μιλεῖ εὐγλωττότερα καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γλώσσα. Ἡ ἐκφραση τοῦ προσώπου, ἡ ἐπιδοκιμασία, πού κινεῖται καὶ διαγράφεται στὴν ἐπιδερμίδα τοῦ προσώπου μας, ἡ εὐχαρίστηση, πού αἰσθανόμαστε γιὰ κάποιο πρόσωπο, ζυγραφίζεται στὴν ἐκφραση τοῦ προσώπου, τὸ χαμόγελο, αὐτὸ πού μεταχειρίζεται καλλιτεχνικὰ τὰ ἄλλα καὶ πού εἶναι ἓνα σπουδαῖο μέσον γιὰ τὴν ἔλξη καὶ τὴν κατάρκτηση τοῦ ἄλλου φύλου. Τὸ χαμόγελο καὶ γενικότερα αὐτὴ ἡ στάση δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐπιδοκιμαστικὸ, ἐφ' ὅσον δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ψυχρὴ καὶ ὑπολογισμὴ κοκετταρία, ἀπὸ φιλαρέσκεια παρὰ ἀπὸ ἐσωτερικότητα καὶ ἰστικότητα, ἀπὸ κάποιο ἐνθουσιασμὸ πρὸς τὸ ἄλλο φύλο.

Ἡ κοκετταρία

Ἡ κοκετταρία γιὰ τὴν ὁμορφίαν δὲν ἔχομε βέβαια στὴ γλώσσα μὴ ἀντίστοιχη λέξη, ἀν καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς δὲ μᾶς

ναί αγνώστα, παρουσιάζεται κυρίως στις γυναίκες-χωρίς βέβαια να λείπει κι όλοτετα από τους άντρες-μέ δυο μορφές: ή μία μορφή της είναι απλώς ένα είδος ερωτοτροπίας, δηλαδή μία προσπάθεια για προσέλευση του άλλου φύλου, χωρίς καμιά σοβαρή πρόθεση. Η άλλη πάλι μορφή της είναι εκείνη, μέ την έξωτερικά ψυχρή και άσπρη δήθεν όψη και εμφάνιση ή μέ τή μάσκα τής σεμνοτηφίας. Αυτή ή μορφή έχει μέσα της έντονο τό αυτοσυναίσθημα και αρκετή ματαιοδοξία. Και φορά κανένας αυτό τό είδος τής μάσκας για νά προσέλκυση, να προκαλέση την έλξη του άλλου φύλου. Νά έρεθίση τό αυτοσυναίσθημα και τή ματαιοδοξία του άλλου. Υπολογίζει λοιπόν στη φιλαρέσκεια και στη ματαιοδοξία του άλλου. Ένα μέσον όμως που έχει μέσα του μεγάλη δόση ματαιοδοξίας δεν είναι ποτέ κατάλληλο για την προσέγγιση, για τήν έλξη των δυο φύλων μέ αποτέλεσμα ένα μόνο δεσμό, όπως είναι ο γάμος. Έπειτα ακόμη ή κοκετταρία, ή είναι ή καταλήγει στην ύποκρισία ή σε άσυνείδωτο παίξιμο ενός θεάτρου μεταξύ δυο προσώπων διαφόρου φύλου.

Η γαλαντομία

Ό,τι είναι ή κοκετταρία, δηλαδή ή φιλαρέσκεια για τή γυναίκα, είναι ή γαλαντομία για τόν άντρα. Η γαλαντομία δεν είναι πλήρης ευγένεια: έχει βέβαια κάποια σχέση μ' αυτήν, αλλά δεν είναι τόσο μεστή και σταθερή, όπως αυτή. Ο γαλαντόμος παίρνει και άναλαμβάνει άπέναντι τής γυναίκας τό ρόλο του πάντα πρόθυμου να τής προσφέρη στό κάθε τι τήν ύπηρεσία του, τή βοήθειά του. Παιρνει τό ρόλο του πάντα κολακευοντος, αλλά μέ κάποια, άς

πούμε, ευγένεια. Όλοι μας βέβαια ξερομε πόσο εκτιμούν οι γυναίκες μία τέτοια συμπεριφορά, αλλά από τήν άλλη πάλι πλευρά γνωρίζουμε όλοι και πόσο μάς φαίνεται άπρόδη και γλοιώδης, ο άντρας, ο οποίος θά διαβή ώρισμένα όρια τού σημείου αυτού, ο οποίος δέ θά κρατηθή μέσα στά περιθώρια τής συμπεριφοράς και τής στάσης τού πραγματικού γαλαντόμου, πράγμα κάπως δύσκολο γιατί υπάρχουν μέσα στό ίδιο νόημα τής γαλαντομίας, όπως και τής κοκετταρίας, κάτι τό παιγνιδιάρικο, κάτι τρυφερό, κάτι τό όποιο δεν μπορεί παρά πολλές φορές να προκαλέση τήν παρέκκλιση προς κάτι που δίνει ολόκληρο τόν άντρα.

Η γλώσσα

Ειδικότερο και καθ' αυτό μέσον προσέγγισης και έλξης τού άλλου φύλου είναι στόν άνθρωπο ή γλώσσα. Η ανθρώπινη γλώσσα είναι ένα, άτέλειωτο πλούσιο οργανο συνεννόησης μεταξύ των ανθρώπων και συνεπώς και ένα άπρότιό αξιόλογο μέσα τής προσέλευσης και έκφρασης τής συμπόθεϊας μας για τό άλλο φύλο. Κι αυτή ή έκφραση μπορεί να παρουσιάζεται τόσο έμμεσα όσο και άμεσα, δηλαδή μπορεί κανένας να μιλή τελείως έμμεσα και καταπλάγιο τρόπο: π.χ. για τόν καιρό ή για τόν πλησιον μας και να δίνει να καταλαβαίνη ο συνομιλητής τού πρόσωπο τού άλλου φύλου, τού θερμό γι' αυτόν ένδιαφέρον. Ο τόνος, ο ρυθμός τής φωνής, ο ήχος και ή μουσικότητα, ή κρυμμένη μελωδία που βρίσκεται άνάμεσα στις λέξεις, όλα αυτά σε τέτοιες περιστάσεις σημαίνουν πολύ περισσότερο και σοβαρότερα, άπό,τι σημαίνει ή άμεση κουβέντα, κατ' ευθείαν λόγος.

Ό κάπως χιουμοριστι

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ

Β'

Στόν ψυχολογικό τύπο που σκιτσάραμε αναγκαστικά αντίστοιχει ένα όραμα της τέχνης διαφορετικό από εκείνο που είχε δημιουργήσει η παραγωγή του 18ου αιώνα. Άς δούμε τὰ βασικά του σημεία.

Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπνευσης

Ὁ ὀξύς ὑποκειμενισμός του ρομαντικού ἀνθρώπου δημιουργεῖ στόν συγγραφέα τὴν ἐπιθυμία νὰ ἀγνοήσει, νὰ ξεπεράσει τοὺς σιδερένιους κανόνες τοῦ κλασικισμού, γιὰ νὰ φτάσει στὴ δημιουργία ἐνός ἔργου ἀπόλυτα προσωπικοῦ. Οἱ «παλιοὶ κανόνες θεωροῦνται ἐμπόδια χωρὶς νόημα» πού κάνουν τὴν τέχνη καθαρὰ μηχανικὴ, καὶ διακηρύσσεται ἡ λογοτεχνικὴ ἐλευθερία μὲ νεανικὸ ἐνθουσιασμό. Τώρα ὁ ποιητὴς θὰ ἀφεθεῖ μὲ ἐμπιστοσύνη νὰ παρασυρθεῖ ἀπὸ τὴ φαντασία του, τὰ συναισθήματά του, τὸ προσωπικὸ του ἐνστικτο. Ἡ ἀντίληψη τῆς «μεγαλοφυΐας» πού δὲν δέχεται πιέσεις, γιὰτὶ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν κανόνων, συναντᾶται στό πνεῦμα ὄλων.

Στὸ πεδίο τῆς ποίησης ξεπηδοῦν, δίπλα στὴν παραδοσιακὴ μετρικὴ «νέοι τύποι στιχουργίας», νέοι ρυθμοί, νέες στροφές. Μιά ποικίλη πολυμετρία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ θέλουν νὰ δώσουν σὲ κάθε κατάσταση τὴ μουσικὴ ἔκφραση πού τῆς ταιριάζει. Ὁμως ἡ συνεχὴς ἀναζήτηση πρωτοτυπίας καὶ ἐντυπωσιασμοῦ ἔχει σάν ἀποτέλεσμα σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις ἡ ποίηση νὰ ξεπέφτει σὲ πομπώδεις ἤχους.

Στὸ θέατρο «ξεχνιοῦνται οἱ περίφημες τρεῖς ἐνότητες» τόπου,

χρόνου καὶ δράσης. Ἡ δράση μπορεῖ νὰ διατρέξει τοὺς πρῶτο μακρυσμένους τόπους, νὰ διαρκέσει πολλὰ χρόνια καὶ νὰ χωριστεῖ σὲ δύο παράλληλες δράσεις. «Ἐξαφανίζεται ἡ ἐνότητα ὕφους», συγχέονται τὰ εἶδη καὶ ἀνακατεύονται — μὲ σκοπὸ νὰ δώσουν μεγαλύτερη ζωντάνια στό ἔργο — τὸ τραγικὸ καὶ τὸ κωμικὸ, τὸ ὑψηλὸ καὶ τὸ γκροτέσκο, ἡ πρόζα καὶ ὁ στίχος. Ἐνας τρομερὸς δυναμισμὸς κατακλύζει ἔτσι τὸ θέατρο, πού φτάνει στὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία.

Τοῦ JOSE G. LOPEZ

Μετάφραση Α.Κ.

Ὁλη ἡ τέχνη στοχεύει τώρα στὴν «ἐκφραση τοῦ ἰδιαίτερου», τῆς ἀτομικῆς ἀπόχρωσης, τοῦ μὴ κανονικοῦ, αὐτοῦ πού ξεφεύγει ἀπὸ τὸν λογικὸ κανόνα. Ἄν ὁ νεοκλασικισμὸς εἶχε βάλει σάν σκοπὸ του νὰ ἐκφράσει τὸ καθολικὸ, τὸ γενικὸ, ἡ ρομαντικὴ ἐποχὴ θὰ προτιμήσει νὰ ὑπογραμμίσει τὸ εἰδικό, τὴ νότα τῆ γραφικῆ καὶ τῆ μοναδικῆ. Περισσότερο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο ἀφηρημένα, τὴν ἐνδιαφέρουν οἱ ἀνθρώποι περισσότερο ἀπὸ τὸ κοινὸ, τὸ ξεχωριστό. Γι' αὐτὸ καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ «ἄσχημο», πού εἶχε ξεγράψει ἡ κλασικὴ αἰσθητικὴ, ὄχι μόνον σάν στοιχεῖο ἀντίθεσης, ἀλλὰ καὶ σάν ζωντανὴ ἐκδήλωση τοῦ παράλογου, αὐτοῦ πού ἐρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἰδέα τῆς ἀρχετυπικῆς τελειότητος.

Μαζὶ μὲ τοὺς κανόνες «ἐξαφανίζεται ἐπίσης καὶ ἡ ἀντίληψη

τῆς ἠθικοπλαστικῆς τέχνης», καὶ τῆς ἀποδίδεται τώρα ἕνας ἀπλὸς σκοπὸς αἰσθητικός. Τὸ πρωταρχικὸ θέμα θὰ εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ «ἐγώ», καὶ σκοπὸς τοῦ ἔργου νὰ διεγείρει ἐντονα τὴν εὐαισθησία τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὶς πρῶτο ποικίλες συγκινήσεις: τὴ θλίψη, τὸν ἐνθουσιασμό, τὴ συμπόνια, τὸν τρόμον, τὴν ἐκπλήξη.

Τὰ πρότυπα

Τὰ νέα γούστα ἔκαναν ἀδύνατο νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦνται οἱ κλασικοὶ ἀναντικατάστατα πρότυπα. Ὑπάρχει ἡ ἀποψη ὅτι «κάθε ἐποχὴ πρέπει νὰ ἔχει λογοτεχνία καὶ κατὰ συνέπεια πρότυπα πού νὰ συμφωνοῦν μὲ τὸ ἰδιαίτερό τῆς αἰσθημα»: «Κύθε αἰώνας ἔχει τὴν ἰδιαίτερη φυσιογνωμία του, ἀνεξάρτητη σὲ ὅλα ἀπὸ τὶς φυσιογνωμίες ἄλλων ἐποχῶν, ἡ ὁποία διαποτίζεται ἀπὸ τὰ βίτσια του, τὰ πάθη του, τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς πεποιθήσεις του». Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο σπάζει ἡ κλασικιστικὴ γραμμὴ, καὶ ὁ λογοτεχνικὸς ζῆλος προσανατολιζεται σ' ἄλλα πλάτη, ἂν καὶ ἡ περιφρόνηση γιὰ τὸ κλασσικὸ στρέφεται περισσότερο ἐναντίον τοῦ γαλλικοῦ κλασικισμοῦ παρά ἐναντίον τῆς ἑλληνολατινικῆς ἀρχαιότητος «Τὶ σχέση ἔχουν οἱ τραγωδίες τοῦ Σοφοκλή καὶ τοῦ Εὐριπίδη μὲ τίς ἀνιάρεις τραγωδίες τοῦ σύγχρονου κλασσικισμοῦ»; Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ 19ου αἰώνα, συγκεκριμένα, σημειώνεται ἕνας ἐνθουσιασμὸς γιὰ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, παράδειγμα τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ Γκατε, ὁ Μπάυρον καὶ τόσο ἄλλοι.

Ὅπως καὶ νὰ ἴναι ὁμως, λογοτεχνία πού προτιμᾶται εἶναι εὐλόγα, ἐκείνη πού, ἐπειδὴ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ κλασσικὸ, ἀνταπε

κρίνεται καλύτερα στο γούστο της εποχής: ή βιβλική, ή μεσαιωνική, του 17ου αιώνα (όχι του γαλλικού), και ή σύγχρονη ξένη. Από τον Μεσαίωνα παρουσιάζουν ενδιαφέρον ο ψευδο — Όσσιαν, ο Δάντης, ή λαϊκή ποίηση — τό ι-

σπανικό ρομανθέρο, οί γερμανικές μπαλάντες. Από τό θέατρο ξεχωρίζουν τά όνόματα του Σαίξπηρ, του Λόπε και του Κολντερόν. Από τούς συγχρόνους είναι τής μόδας ο Γκαίτε, ο Μπάυρον και ο Χάινε στην ποίηση, ο Βίκτωρ Ουγκώ και ο Δουμάς στο θέατρο, ο

Ουώλτερ Σκώτ στο μυθιστόρημα.

Στόν γεωγραφικό χώρο μπορεί νά παρατηρήσει κανείς, άπέναντι στην αιώνια γοητεία τής νότιας Ευρώπης, ένα νέο κέντρο έλξεως: οί βόρειες χώρες — Γερμανία και Άγγλία.

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ό έσωτερικός κόσμος του ποιητή

Ό ρομαντική λογοτεχνία προσφέρει σάν βασικό θέμα τήν ίδια τήν προσωπικότητα του συγγραφέα «ό ποιητής προσφέρεται σάν θέαμα στόν έαυτό του», επιδεικνύοντας τά αισθήματά του, τούς πόθους τους, τίς άμφιβολίες του, τά βάσανά του. Τό έργο του περιορίζεται σέ μιά δημόσια όμολογία στην όποία έκδηλώνονται έπιδεικτικά όλα εκείνα πού, επειδή άνήκουν στή σφαίρα του ιδιωτικού, τά είχε κρύψει ο άνθρωπος του 18ου αιώνα. Άκόμα κι όταν ο ρομαντισμός μιλά για τόν έξωτερικό κόσμο, ένας ειδικός λυρισμός χρωματίζει τά λόγια του, πού μέσα τους εύκολα μαντεύεται τό συναισθηματικό του περιγράμμα. «Όλη ή λογοτεχνία άποκτά μιά έντονη ύποκειμενική χροιά», και ή λυρική ποίηση γίνεται έτσι τό πιό χαρακτηριστικό είδος τής εποχής.

Ό άνακάλυψη του τοπίου

Τό ένθουσιώδες όραμα τής έλευθερης Φύσης και ή αγάπη για τό άγροτικό τοπίο πού έκδηλώνεται κιόλας στά μέσα του 18ου αιώνα στους Άγγλους προρομαντικούς ποιητές, και έμμεσα στους Ίσπανούς, φτάνει στό άπόγειό του μέ τόν ρομαντισμό. Στή ρουσσική έκτίμηση τής φύσης βρίσκεται ή άρχή τής έγκατάλειψης των κλισέ του βουκολισμού — τό πράσινο λιβάδι, όπου ειρηνικά

πρόβατα κοιμούνται τό μεσημέρι... —, για μιά νέα αντίληψη του τοπίου. «Οί ρομαντικοί, είπαν, άνακαλύπτουν» τό τοπίο — όμως, θά έπρεπε νά προσθέσει κανείς, «κυρίως τό άγροτικό τοπίο» τίς ψηλές κορφές, τά άδιαπέραστα δάση, τή φουρτουνιασμένη θάλασσα. Είναι λοιπόν, τό δικό τους τοπίο, ένα τοπίο πού ταιριάζει τέλεια μέ τά ταραχώδη τους συναισθήματα, των όποιων συνήθως είναι καθαρή άντανάκλυση.

Ό στατική και άρμονική φύση των κλασσικών ή ή έπιμελημένη κομψότητα του κήπου των Βερσαλλιών μόλις πού συμφωνούν μέ τή δυναμική πνευματική τους άνησυχία γι' αυτό προτιμούν — λέει ένας συγγραφέας τής εποχής — «ένα παρθένο δάσος του νέου κόσμου, μέ όλη του τήν άταξία, τήν τραχύτητα, και τήν επιβλητική του μεγαλοπρέπεια, μέ τούς καταρράκτες του, τούς γκρεμούς και τά φουρτουνιασμένα ποτάμια του, άπό ένα πάρκο μέ τούς δρόμους χαραγμένους μέ σχοινί και σκεπασμένους μέ άσπρη και ψιλή άμμο, μέ τά δέντρα χτενισμένα και κλαδεμένα σύμφωνα μέ τό καλρίτσιο του κηπουρού...». Αυτό έξηγει και τήν έλξη πού άσκούν «τό νυχτερινό τοπίο», «τό φεγγάρι», «ή άτμόσφαιρα των τάφων», «τά έρείπια», σάν πλαίσια κατάλληλα για τά μελαγχολικά αισθήματα του ποιητή.

Άς σημειώσουμε έπίσης τή

συχνότητα ενός μυστικού πόθου μπροστά στη φύση, μέσα στην όποια ο ρομαντικός άρέσκεται νά βλέπει τόν έαυτό του βυθισμένο, «μέ διαθέσεις άόριστα πανθειστικές» πράγμα πού μās έξηγει, έξάλλου, τίς πικρές επικλήσεις του, όταν εκείνη, μέ σκληρή άδιαφορία, δέν φαίνεται νά συμμερίζεται τόν πόνο του ποιητή. Άς έπισημάνουμε, τέλος, πώς «τό τοπίο παύει νά είναι άπλό φόντο — ύπως στόν κλασσικισμό — για νά άποκτήσει ένδιαφέρον αυτό τό ίδιο.

Τά έξωτικά μοτίβα

Ό ποιητής νιώθει τόσο έντονα τήν προσωπικότητά του, πού καταλήγει νά συγκρουστεί μέ ό,τι τόν περιβάλλει. Άπ' αυτό ξεκινά τό άνικανοποίητό του και ή τάση του για φυγή. Ό φανταστική φυγή προς τό μακρινό πραγματοποιείται στο χώρο και στόν χρόνο.

Οί χώρες πού υποβάλλουν περισσότερο τή φαντασία του είναι οί χώρες τής Άνατολής και οί βόρειες. Άπό τήν Άνατολή παρουσιάζουν ένδιαφέρον τό λαμπερό χρώμα και ή πολυτελής μεγαλοπρέπεια. Άπό τίς βόρειες χώρες — κελτικές και γερμανικές — τό ομιχλώδες και νοσταλγικό τοπίο τους, τά μυστηριώδη δάση τους και οί μυθολογικές παραδόσεις τους.

Ό έπιστροφή στόν Μεσαίωνα όφείλεται στις σοφές μελέτες του 18ου αιώνα, στην έξαρση των έ-

θνικῶν παραδόσεων καὶ στὴν ἐκτίμηση τῆς ἀξίας τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπέναντι στὸν κλασικιστικὸ παγανισμό... Ἡ μεσαιωνικὴ περίοδος βλέπεται τῶρα σὰν μιὰ ὄνειρική ἐποχὴ, γεμάτη περιπλανώμενους ἰπότες, ἐρωτευμένους τροβαδούρους καὶ μοναχοῦς μέ ηρωικές ἀρετές.

Ἡ ἔξαρση τοῦ ἔθνικοῦ καὶ τοῦ λαϊκοῦ

Ὁ ρομαντικός βεβαιώνει τὸ «ἐγώ» του καὶ μ' αὐτὸ ὀργανώνει τὸ περιβάλλον του. Γι' αὐτὸ ὁ 19ος αἰ. εἶναι ἡ ἐποχὴ πού τὸ «ἔθνικό», ἀκόμα καὶ τὸ «τοπικό», ἀποκτοῦν ἐκπληκτικὴ σημασία. Ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία,

αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Γαλλία, ψάχνουν στὴν παράδοσή τους τὰ βασικά στοιχεῖα τῆς πολιτιστικῆς τους προσωπικότητας, ἐνῶ ξεπηδᾷ μιὰ σειρά ἀπὸ νέες λογοτεχνίες, πού σέ ὀρισμένες περιπτώσεις ἐπανασυνδέουν τὸ νῆμα, πού εἶχε διακοπῆ ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα: Προβηγία, Καταλωνία, Γαλικία, Ἴρλανδία...

Ἡ ἔξαρση τοῦ ἔθνικοῦ γεννᾷ ἓνα ἄλλο φαινόμενο: τὴ σπουδαιότητα πού ἀποδίδεται στὸν Λαό, σὰν διατηρητὴ καὶ φορέα τῶν πιὸ αὐθεντικῶν παραδόσεων. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ λαϊκὸ καὶ τὸ φολκλорικὸ ἀποκτοῦν μεγάλη γοητεία καὶ γεννοῦν τὸ ἠθογραφικὸ εἶδος.

ΤΟ ΥΦΟΣ

Ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀξίας τοῦ ὑποκειμενικοῦ δημιουργεῖ ἓνα εἶδος ἐκφρασης, πού ἐπιχειρεῖ νά εἶναι ἡ ἀντανάκλαση τῆς προσωπικότητας τοῦ συγγραφέα. Τῶρα, ἐάν λάβουμε ὑπόψη μας τὴν ψυχολογία τῆς ἐποχῆς, δέν πρέπει νά μᾶς παραξενεύει ἡ ἐμφάνιση ἑνὸς ὕφους βίαιου καὶ δυναμικοῦ, πού δέν φοβᾶται νά φτάσει στοὺς μεγαλύτερους θορύβους. Ἡ ἀναζητήση τοῦ πρωτότυπου εἶναι ἓνα ἄλλο μέσο μέ τὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νά βεβαιώσει τὸ «ἐγώ» του. Ἀντίθετα, ἐξαφανίζεται ἡ ἔννοια τῆς τελειότητας, τῆς σαφήνειας, τοῦ καλοῦ γούστου,

γιὰ νά δώσει τὴ θέση τῆς στὴν ἐντονη ἐκφραση, τὴν ἀνιση ἢ συγκεχυμένη, ὁμως ἔντονα συγκινησιακή.

Ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς εἶναι νά συγκινήσουν, νά διεγείρουν βίαια τὴν εὐαισθησία τοῦ κοινοῦ, καταφεύγοντας στὰ πιὸ ποικίλα μέσα. Μερικὲς φορές αὐτὸ ἐπιχειρεῖται μέσω τοῦ λαμπροῦ χρώματος, ἄλλες φορές μέσω τοῦ μουσικοῦ χαϊδέματος μέ νέους ρυθμούς καὶ ἤχους ἄλλες, τέλος, χτυπώντας δυνατὰ τὴ συναισθηματικὴ χορδή.

Εἶναι λοιπὸν ἓνα ὕφος ρητορικό καὶ ἐφετζήδικο, πού προσπαθεῖ

Οἱ μεγάλες φιλοσοφικές καὶ πολιτικές ἀνησυχίες

Ἡ πνευματικὴ ἀνησυχία τῆς στιγμῆς φέρνει τὴν ψηλάφηση τῶν μεγάλων μεταφυσικῶν θεμάτων πού εἶχε περιφρονήσει ὁ ρασιοναλισμὸς τοῦ 18ου αἰ.: τὸν Θεό, τὴν ψυχὴ, τὸ νόημα τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου... Ἡ ἰδέα τοῦ «Πεπρωμένου» θά ἀποτελέσει ἐπίσης, ὅπως στὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ θέατρο τὸν ἄξονα πολλῶν δραμάτων.

Δίπλα σ' αὐτὰ τὰ μεγάλα θέματα, συναντᾶμε μιὰ σειρά ἀποσοβαρὲς πολιτικές ἢ κοινωνικὲς ἀνησυχίες, κληρονομημένες ἀπὸ τὴ «φιλανθρωπία» τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν: τὴν εὐμερία τῆς Ἀνθρωπότητας, τὰ δικαιώματα τοῦ Λαοῦ, τὴν ἰδέα τῆς Προόδου, τὸ μέλλον τῆς Πατρίδας...

νά κάνει τὴν ἀντίθεση μιὰ ἀπο τὴ ἀγαπημένες του μεθόδους — τὸ ἀσχημὸ δίπλα στὸ ὠραῖο, τὸ ὑψηλὸ δίπλα στὸ ἀποκρουστικό — καὶ πού ψάχνει πάντοτε τὴ φόρμα τῆς πιὸ χρωματισμένη καὶ τὴν πιὸ ἐκφραστικὴ.

Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ὅτι τὸ κοινὸ τοῦ ρομαντικοῦ δέν εἶναι ἡ μειονότητα τοῦ νεοκλασικοῦ αἰῶνα. Ἡ τέχνη τοῦ ρομαντισμοῦ εἶναι μιὰ τέχνη μαζῶν, πού φιλοδοξεῖ νά προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς πλειονότητας, στρατολογημένης κυρίως μεταξύ τοῦ ἀστικοῦ στοιχείου, μεταξύ τῆς μεσοστρατιωτικῆς τάξης.

ΠΟΙΚΙΛΕΣ ΟΥΦΕΙΣ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Πρέπει νά διακρίνουμε, τουλάχιστον, δύο βασικὲς τάσεις: τὴν παραδοσιακὴ καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ.

Ἐπὶ τῆς πρώτης, πράγματι, ἓνας ρο-

μαντισμὸς προσανατολισμένος πρὸς τὴν ἀποκατάσταση τῶν παλιῶν παραδοσιακῶν ἀξιών, πού ἐξαίρει τὸ ἔθνικό καὶ στρέφεται μέ νοσταλγία πρὸς τὸ ἱπποτικὸ καὶ

χριστιανικὸ μεσαίωνα. Εἶναι αὐτὸς πού ἐκπροσωποῦν οἱ WALTER SCOTT, CHATEAU

συνέχεια στὴ σελίδα 38

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Το θέμα των εξετάσεων είναι ένα από τα πιο καυτά προβλήματα της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας. Γυμνάσιο και Λύκειο έχουν μετατραπεί σε διαρκή εξεταστικά κέντρα κύριο μέλημα εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών είναι η απόκτηση υψηλής βαθμολογίας και η επιτυχία στις ποικίλες εξετάσεις με αποτέλεσμα να παραμεριστεί στα σχολεία μας το ενδιαφέρον για την ουσιαστική μάθηση.

Ο θεσμός των εξετάσεων έχει αποτελέσει από χρόνια αντικείμενο κριτικής στο εξωτερικό. Οι εξετάσεις απέκτησαν ουσιαστικό ρόλο στα σχολεία όταν καθιερώθηκαν ως το μοναδικό κριτήριο κοινωνικής ανόδου (αρχές 20ού αι.) και σκοπό είχαν την απονομή βαθμών (για πιστοποίηση — καταταξη — επιλογή).

Πρώτη αναπτύχθηκε η μεθολογική κριτική που αμφισβήτησε τους τρόπους εξέτασης ως μη αντικειμενικούς και αξιόπιστους. Στη θέση τους αναπτύχθηκαν νέοι τρόποι εξέτασης, κυρίως αντικειμενικά τεστς. Πιο πρόσφατα (από το 1950 περ.) αμφισβητήθηκε ο θεσμός των εξετάσεων από κοινωνιολογική άποψη υποστηρίχθηκε ότι οι εξετάσεις πρέπει να καταργηθούν διότι αντιβαίνουν στο αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας, δεδομένου ότι οι μαθητές δεν έχουν ίσες ευκαιρίες μάθησης πριν εισαχθούν στο σχολείο αλλά και κατά την φοίτησή τους σε αυτό. Οι εξετάσεις δέχτηκαν ακόμη κριτική και από παιδαγωγική σκοπιά, για τις αρνητικές παιδαγωγικά συνέπειες τους

όπως είναι α) επιβλαβείς επιδράσεις στην εξέλιξη της προσωπικότητας των μαθητών που προέρχονται από την συνεχή ένταση, το άγχος, το πνευμα ανταγωνισμού και την μείωση των κινήτρων των αδύνατων μαθητών. β) ο αποπροσανατολισμός της διδασκαλίας που οφείλεται στο ότι οι στόχοι της διδασκαλίας προσαρμόζονται στη μορφή και στο περιεχόμενο των εξετάσεων, και στο ότι ο βαθμός έχει γίνει το βασικό κίνητρο μάθησης στο σχολείο.

---

*Της Ζωής
Παπαναούμ — Τζίκα
Βοηθού στο Α. Π. Θ.
Θεσ/νίκης*

Σήμερα γίνεται πλατιά συζήτηση γύρω από τον ρόλο των εξετάσεων στη διαδικασία μάθησης με πυρήνα την πεποίθηση ότι παιδαγωγικά αποδεκτή είναι μόνο η εξέταση — αξιολόγηση που ευνοεί την ατομική διαδικασία μάθησης κάθε μαθητή. Η στροφή αυτή σχετίζεται και με ένα γενικότερο ενδιαφέρον για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στους μαθητές. Συγχρόνως αποδείχτηκε ότι η σχολική επίδοση δεν είναι συνάρτηση μόνο της νοημοσύνης των μαθητών και επιδέχεται βελτίωση. Στην κατεύθυνση αυτή αναπτύχθηκαν νέοι τρόποι διδασκαλίας και αξιολόγησης.

Από το 1960 περίπου η αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης

άρχισε να αντιμετωπίζεται ως μία πολύπλευρη διαδικασία με πολλές δυνατότητες. Η αξιολόγηση με αυτή την εννοια δεν έχει ως στόχο την απονομή βαθμών, γίνεται με την ολοκλήρωση μικρών εννοτήτων διδασκαλίας, ελέγχει σταδιακά τη μάθηση των μαθητών και όπου διαπιστώνεται μειωμένη επίδοση δίνει στοιχεία για να εντοπιστούν οι λόγοι (διάγνωση αδυναμιών μάθησης). Σε περίπτωση που πολλοί μαθητές υστερούν δίνει στοιχεία για να επανεκτιμηθεί ο τρόπος διδασκαλίας. Η συνεχής αυτή αξιολόγηση είναι απαλλαγμένη από το άγχος της βαθμολογίας, δίνει κίνητρα στους μαθητές και επανατροφοδοτεί τη διδασκαλία.

Είναι επιτακτική ανάγκη να γίνει και στη χώρα μας γνωστή η νέα αυτή δυνατότητα της αξιολόγησης στο σχολείο με στόχο να βελτιωθεί η επίδοση όλων των μαθητών πριν φτάσουν στις τελικές αποφασιστικές εξετάσεις. Πιστεύω ότι πρέπει α) να γίνει συνειδηση σε γονείς και εκπαιδευτικούς ότι δεν είναι υπεύθυνος μόνο ο μαθητής για την επίδοσή του. β) να αποδεσμευτεί η έννοια αξιολόγηση — εξέταση από τον στόχο της βαθμολογίας και να διαχωριστούν οι σχολικές εξετάσεις σε δυο είδη: σε εκείνες που στοχεύουν στη βαθμολογία και διεξάγονται στο τέλος της χρονιάς ή και ενδιάμεσα (το πολύ μια φορά κάθε τρίμηνο) και σε εκείνες που παρέχουν πληροφόρηση σε μαθητή και εκπαιδευτικό, με σκοπό τη βελ-

συνέχεια στή σελίδα 40

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΧΡΩΜΑ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ένα από τα βασικά στοιχεία που παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση της αισθητικής του αρχιτεκτονικού χώρου είναι η χρησιμοποίηση του χρώματος στα κτίσματα, τόσο στο εξωτερικό τους όσο και στο εσωτερικό τους.

Όλη η Ελλάδα είναι γεμάτη από χρώμα, μά το Άγιο Όρος προσφέρει λόγω της πολυδιάστατης προσωπικότητάς του ένα πλατύ πεδίο για παρατηρήσεις, σκέψεις, και συμπεράσματα, πάνω στο ειδικό αυτό θέμα του χρώματος που χρησιμοποιείται στη λαϊκή αρχιτεκτονική.

Υπάρχει μία πληρότητα στοιχείων και μία συμπύκνωση παραδόσεων, διαφορετικών μεταξύ τους, μά που συνάμα καθοδηγούνται από μία κοινή αρχή, για έναν κοινό σκοπό, έτσι ώστε να απλώνονται μπροστά σου τόσο οι αντιθέσεις μεταξύ των κτισμάτων, του Αγίου Όρους και αυτών του έξω κόσμου, όσο και οι ομοιότητες.

Έχοντας κανείς υπ' όψη του, ότι το Άγιο Όρος είναι ένας χώρος λατρείας, της χριστιανικής ορθόδοξης θρησκείας, περιμένει ίσως να βρει ένα φτώχημα της αισθητικής και ότι εκτός από το μαύρο και άσπρο χρώμα, τό ήμίφως, αν όχι τό σκοτάδι δέν υπάρχει τίποτα περισσότερο.

Συμβαίνει όμως τό αντίθετο. Χρώμα παντού, χρώμα καθαρό, άμόλυντο από τή στεγνή οργανωμένη καλλιτεχνική διάνοηση, ένα χρώμα βγαλμένο μέσα απ' τήν παράδοση δύο χιλιάδων χρόνων.

Χωρίς φόβο οί μοναχοί έβαφαν και εξακολουθούν νά βάφουν τά πάντα μέ χρώματα φωτεινά, βγαλμένα από τήν Έλληνική γή. Χαρά στους μοναχούς είναι ή ώρα του θανάτου τους γι' αυτό και τόν χώρο της προσωρινής κατοικίας τους τόν έχουν φωτεινά χρωματισμένο.

Αντίθετα σήμερα στίς πόλεις και τά χωριά οί χώροι είναι σκοτεινοί και καταπιεστικοί, γιατί ο κόσμος φοβάται και τή ζωή που ζεί, και τόν θάνατο που τόν περιμένει.

Του Λεωνίδα Κάση Συντηρητή άρχαιοτήτων Άγ. Όρους

Σχεδόν πουθενά στή σημερινή αρχιτεκτονική δέν υπάρχει χρώμα, κι αν υπάρχει είναι φοβισμένο, περασμένο μέσα από μία θεωρητική στείρα σκέψη ή όποια δέν έχει βάσεις αισθητικής γιατί δέν πατάει στήν παράδοση.

Σήμερα υπάρχουν χρώματα από πλευράς κατασκευής τέλεια, μά τά κτίρια που βάφονται μέ αυτά είναι νεκρά και τούτο συμβαίνει γιατί τά χρώματα αυτά, δέ βγαίνουν από τά σπλάχνα της γής που πάνω της φιλοξενείται τό κτίσμα. Οί άνθρωποι τά βάφουν σήμερα όχι από ανάγκη έκφρασης των αισθήσεων τους, αλλά μονάχα γιά μία φανταχτερή πολυχρωμία.

Κι όμως τό Έλληνικό φώς υπήρχε και υπάρχει τό ίδιο. Αυτό τό Έλληνικό φώς που δίνει στή κάθε κτισμένη επιφάνεια, μία τόσο λαμπερή όψη. Τό Έλληνικό αυτό φώς, τό διάφανο, ανάλαφρο όλο πνεύμα που ντύνει και γδύνει τά πάντα, όπως λέει ο Καζαντζάκης.

Και ή φύση, αυτό τό Έλληνικό τοπίο, τό κατεστραμμένο από τόν πολιτισμό και τό κοινωνικοοικονομικό σύστημα των πόλεων, στο όρος δεσπόζει και παίζει πρωτεύοντα ρόλο στή διαμόρφωση και διατήρηση της καθαρής αισθησης του χρώματος.

Ανάμεσα στον τεχνίτη - καλλιτέχνη, και στο τοπίο, δέν υπάρχει κανένας κλειστός και άδιαπέραστος μεσότοιχος. Τό τοπίο μπάνει μέσα στο κορμί του καλλιτέχνη και πλάθει τις αισθήσεις του και πλάθονται οι εικόνες που δέν είναι όμοιωση. Παρατηρώντας πώς χρησιμοποιηθεί τό χρώμα στα Άγιορίτικα κτίσματα, αισθάνεσαι νά πηγαίνεις πολύ πίσω, στα κτίσματα της αρχαίας Ελλάδας, που από τότε οί άνθρωποι τά θύλανε χρωματισμένα.

Τά ίδια μέ τότε χρώματα χρησιμοποιούνται κι έδω. Τά γαιώδη (τό κόκκινο, ή όχρα, τό μαύρο, τή καφετί, μέ εξαίρεση τό λουλαίο που προέρχεται από φυτικές ουσίες) αυτά προέρχονται από τή σπλάχνα της Έλληνικής γής. Ονομάζονται και πολυγνώτεια, γιατί έχουν πάρει τό όνομά τους από έναν μεγάλο ζωγράφο της αρχαιότητας.

τητας, τόν Πολύγνωτο (480-445 π.χ.).

Κι αυτά τὰ χρώματα είναι τὰ μόνα κατάλληλα, γιατί ἡ παράδοση καί ἡ ἐμπειρία τῶν μαστόρων, ἀπόδειξαν πὼς μιά καί βγαίνουν μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ Ἑλληνικοῦ τοπίου εἶναι καί τὰ ἱκανά γιά νά χρωματίσουν τὰ κτίσματα ἔτσι ὥστε αὐτὰ νά στέκουν ἁρμονικά μέσα στό φυσικό τους περιβάλλον.

Χρησιμοποιώντας φωτεινά καθαρά χρώματα αὐτόματα τό ἄσπρο, ὅπου ὑπάρχει παίρνει μιά δική του ξεχωριστή ἀξία καί μιά χάρη παρθενική.

Παράλληλα οἱ διάφοροι ἀρχιτεκτονικοί χώροι ξεχωρίζουν, τονίζονται καί ἐξαιρεται ἡ ξεχωριστή λειτουργικότητα τοῦ καθενός. Τό χρώμα βαλμένο ἐπάνω σ' ἓνα κτίσμα ἔχει πάντα μιά σχέση μέ τό μέγεθος καί τό σχῆμα του. Τό καθαρό χρωμάτισμα προσφέρει στό μάτι τήν ξεκούραση καί τή γαλήνη, πού σοῦ δίνει τό Ἑλληνικό τοπίο πού περιβάλλει, ἐνσωματώνει, καί ἐνσωματώνεται μέ τὰ

κτίσματα. Αὐτό εἶναι ὀλοφάνερο στό "Ἅγιο" Ὄρος.

Ἐδῶ θά ἤθελα νά διευκρινήσω μιά τυχόν ἀπορία πού μπορεῖ νά γεννηθεῖ καί πού στήν ἀρχή ἦταν καί δικιά μου.

Καλά μὰ σχεδόν σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ὑπάρχει αὐτό τό χρώμα. Ὁ ἥλιος τό ἴδιο λάμπει καί τό Ἑλληνικό τοπίο ἔχει τὰ ἴδια προτερήματα ἀπ' ἄκρο σ' ἄκρο, γιατί ξεχωρίζει τό "Ἅγιο" Ὄρος; Σίγουρα τὰ παραπάνω ἰσχύουν, καί κάπου αὐτές οἱ παρατηρήσεις θά μπορούσαν νά εἶχαν γίνει σέ κάποιο ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδας καί γιά τὰ δικά του κτίσματα.

Μά στό "Ἅγιο" Ὄρος τό χρωμάτισμα τῶν κτισμάτων πού γιά μένα εἶναι καθαρή ζωγραφική, ἔχει κάτι τό ἰδιαίτερα ἔντονο. Μιλάει ξεκάθαρα, φωνάζει καί λέει τὰ πάντα χωρίς νά φοβάται. Αὐτός ὁ τύπος εἶναι ἡ χρυσή τομή πολλῶν χρυσῶν τομῶν.

Ἄμολυντη φύση, καθαρό πνεῦμα συνεχῆς ἀγῶνας γιά τή διατήρηση τοῦ μοναχισμοῦ, πού δημιουργήθηκε ἀπό ἀνθρώπους

ἀρνητές τῶν ἄλλων κοινωνικῶν συστημάτων, ἀγῶνας πού διαρκεῖ πάνω ἀπό χίλια χρόνια γιά νά διατηρηθεῖ ἡ παράδοση κι ἡ θρησκεία. Εἶναι ἓνα συνταίριασμα πού πουθενά ἄλλοῦ δέν ὑπάρχει. Τό χρώμα ἐδῶ τραγουδάει πάνω στά ξύλα καί τίς πέτρες, χωρίς τήν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, προφορικοῦ ἢ γραπτοῦ.

Πάρα πολλά χρόνια οἱ σοφοί καί οἱ σπουδαγμένοι καλλιτέχνες προσπαθοῦν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τήν ἀνθρώπινη ψυχή διά μέσου τοῦ ἔργου τους καί χωρίς τήν ἀνάγκη λαϊκῶν συμβόλων. Μά μέχρι αὐτήν τή στιγμή δέν ἔχει γίνει τίποτα.

Αὐτό συμβαίνει γιατί ὑπάρχει κενό στίς αἰσθήσεις φτώχεια τῆς ποιότητας τοῦ τρόπου ζωῆς ἀπό τήν ἔλλειψη παράδοσης, πού ἐξαφανίστηκε στό ὄνομα τῆς ὑλιστικῆς τεχνικῆς προόδου.

Καί σίγουρα θά χρειαστεῖ οἱ ἀνθρωποι νά συνεχίσουμε νά μιλάμε κι ἄλλο, ὡς τή στιγμή πού τὰ γεγονότα θά μᾶς ἐπιτρέψουν νά σωπάσουμε.

Ἱερά μονή Ἰβήρων Ἁγίου Ὄρους

ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Τό Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων δέν εἶναι μόνον ἓνας Πανελλήνιος, Ζωντανός, Ὅργανισμός. Οἱ ρίζες του εἶναι ἀπλωμένες σ' ὅλον τόν Παγκόσμιο χῶρο. Σήμερα ὑπάρχουν 52 Λύκεια — Λέσχες. Στήν Εὐρώπη, στόν Καναδά, στήν Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία, πού ἔχουν μιά πλούσια Πνευματική Ἐθνική καί Κοινωνική δράση. Στήν Ἑλλάδα ὑπάρχουν 32 Λύκεια τό καθένα μέ τήν ἀνάλογη δραστηριότητά του. Ὅλα ὁμως διέπονται ἀπό τούς ἴδιους σκοπούς. Σκοποί μεγάλοι ξεκάθαροι: Ἐθνική Ἀναγέννηση, Δυνάμωμα τῆς Ἐθνικῆς μας ζωῆς. Ἑλληνικά ἦθη καί ἔθιμα, Ἑλληνικές παραδόσεις.

Ἡ Νάουσα τό μαλακόνι τοῦ Βερμίου θά λέγαμε ἔτσι ἀλλά καί τῆς Μακεδονίας καλύτερα εἶχε ἀπό παλιά παράδοση στό χορό πού ἦταν αὐθόρμητος, πηγαῖος, αἰσθησιακός, λεβέντικος, γνήσιος, τεχνικός, ἐλεύθερος καί προπαντός ἱστορικός. Μ' αὐτά τά δεδομένα πρῶτον. Μέ ὁδηγό τό σοφῶ γνωμικό πού λέει: «Δεῖξε μου τήν παράδοσή σου γιά νά σοῦ πῶ ποιός λαός εἶσαι» δεύτερον καί τρίτον μέ βάση καί ὄπλο τήν πλούσια καί μεγάλη ἱστορία τῆς Νάουσας, ἰδρύθηκε τό 1968 τό ΛΥΚΕΙΟ τῶν ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ ὑπό τήν Προεδρία τῆς διδως Καλλιρῆς Πάζη καί μετά ὑπό τήν Προεδρία τῆς κ. Ἀνθούλας Πετριδου οἱ ὁποῖες θέτουν τίς πρῶτες βάσεις στό Λαογραφικό Μουσεῖο καί μιᾶς ὁμάδας χορευτικοῦ συγκροτήματος. Ἡ σημερινή (Μάρτιος 1982) σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἶναι ἡ ἑξῆς: Καίτη Τσίτση Πρόεδρος, Στέλλα Τζαμπάζη Ἀντιπρόεδρος, Τασούλα Μόζα Α Γραμματεῦς, Βέτα Χωνοῦ Β Γραμματεῦς, Ἐλπίδα Κάψη Ταμίας, Ἐλένη Κεφαλά Μέλος, Νίνα Θωμαΐδου Μέλος, Σάσα Μέσκου Μέλος, Μιμούλα Παπαφιλιππου Μέλος, Πέλλα Γεωργιάδου Μέλος, Ἐλπίδα Σαμαρᾶ Μέλος, Αἴγλη Παυλίδου Μέλος, Εὐαγγελία Ἀραμπατζῆ Μέλος, Ρηνούλα Δεινοπούλου Μέλος, Νίκη Μπιγκάνου Μέλος, Μαίρη Πλαταρίου Μέλος, Καίτη Ζαφείρκου Δόκιμο Μέλος.

Αὐτό λοιπόν τό γυναικεῖο Δ.Σ. γιά νά φανεῖ ἀντάξιο τῶν προκατόχων του καί νά ἐπιτύχει στήν ἀποστολή του ἐπιδίδεται σ' ἓναν τιτάριο ἀγῶνα μέ ζήλο καί αὐτοθυσία ἔχοντας σάν σκοπό του δύο βασικούς στόχους:

Πρῶτον: Τήν ἀναζήτηση, τή συγκέντρωση, τήν ταξινομήση καί τή συντήρηση παλιῶν πολυτίμων ἀντικειμένων ἀπό τή γνήσια πλούσια Ναουσαϊκή καί Ἐθνική κληρονομιά μέ τό Λαογραφικό του Μουσεῖο καί

Δεύτερον: Τή Διάσωση, τή διατήρηση καί τή συνέχιση τῆς πλούσιας Παράδοσης, Μουσικῆς, Τραγουδιοῦ, χοροῦ, ἐνδυμασίας μέ τό χορευτικό του συγκρότημα.

Καί ὡς πρός τόν πρῶτο στόχο Τό Δ.Σ. μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον καί προσοχή συγκέντρωσε καί συγκεντρώνει ἀκόμη /ἀπό δωρεές καί ἀγορές/ ἓνα πλούσιο λαογραφικό ὑλικό τό τοποθετεῖ σωστά, μέ τήν ὑπόδειξη φυσικά τῶν ἀρμοδίων, παραγγέλλει /7 μεγάλες καί 5 μικρές τοῦ τοίχου/ βιτρίνες, ἀγοράζει 7 κοῦκλες τίς ὁποῖες ντύνει μέ τίς πλούσιες στολές τῆς Νάουσας, ὑπερυνώνει ξύλινο δάπεδο γιά νά φιλοξενήσει τόν περιβόητο τότε «Νοντά» ἐκθέτει στίς 2 βιτρίνες ὄπλα μεγάλης ἀξίας, στήνει ἀργαλειό /τήν πρώτη βιομηχανία τῆς Νάουσας/, στολιζει τόν ὑπόλοιπο χῶρο μέ τό πλούσιο λαογραφικό ὑλικό πού ἔχει συγκεντρώσει καί ἀποτελεῖώνει τό ψηφιδωτό πού λέγεται Λαογραφικό Μουσεῖο, μικρό μέν σέ ἔκταση, μεγάλο ὁμως σέ ἱστορία καί παράδοση καί πού εἶναι τό στολίσι τῆς εἰσοδοῦ τῆς πόλης μας. Ἡ ὑπαρξή του καί ἡ φήμη του εἶναι γνωστή ὄχι μόνο στά εἰδικά καί ἀρμόδια Ὑπουργεῖα πού τακτικά τό ἐνίσχυσαν καί τό ἐνισχύουν οἰκονομικά, ἀναγνωρίζοντας τήν προσπάθεια αὐτή ἀλλά καί σέ πάρα πολύ κόσμο ἀπό ὅλην τήν Ἑλλάδα πού κατά ἑκατοντάδες τό ἐπισκέφθηκαν μέχρι σήμερα.

Στήν προσπάθεια του αὐτή βρίσκει τό Δ.Σ. ἀνταπόκριση καί συμπαράσταση μεγάλη ἀπό τό Δήμαρχο καί τό Δημοτικό Συμβούλιο. Διότι ὡς εἶναι γνωστόν τό οἰκόπεδον καί τό κτίριο ἀνήκει ἐξ' ὀλοκληρου στό Δήμο καί τό Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων ἔχει μόνο τή χρήση αὐτοῦ. Πρόσφατα ἀνακαινίσθηκε μέ ἐξοδα τοῦ Δήμου, ἀφοῦ προηγουμένως μεταφέρθηκε μέ πολύ προσοχή καί ὑπευθυνότητα ὅλο τό πλούσιο λαογραφικό ὑλικό σέ ἀσφαλές μέρος, μέ τήν φροντίδα καί προσωπική ἐργασία ὀλοκληρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Σήμερα στό μουσεῖο ἔχει ξανατοποθετηθεῖ ὅλο τό πλούσιο λαογραφικό ὑλικό καί δέχεται μέ χαρά τούς ξένους ἐπισκέπτες καί τούς ντόπιους Ναουσαίους. Ἐδῶ θά βρεῖ ὁ καθένας, τόν τότε τρόπο ζωῆς, Αὐθεντικές χρυσοκέντητες βαρυτίμες στολές, νά λένε τήν ἱστορία τους, τουφέκια τίς νίκες τους, ἐνῶ ὁ περίφημος Ναουσαϊκός «Νοντάς» /σαλόκι/ μέ τούς καναπέδες τήν Ναουσαία γυναίκα νά δέχεται μέ γέλιο τούς ξένους, τήν κούνια μέ τό μωρό, τό τζάκι, τό μαγκάλι, τόν σοφρά καί τά κάδρα του, ὅλα αὐτά νά διηγῶνται περασμένα ὠραῖα ἔθιμα. Τό ὄνειρο τοῦ

Δ.Σ. είναι να δει τό Μουσείο να μεγαλώνει. Εύχης έργο θά ήταν για όλόκληρη τήν πόλη. Διότι υπάρχει τόσο ύλικό μέ τίς προσπάθειες πού γίνονται, πού αὐτήν τήν στιγμή άνετα μπορούσε να καλύψει διπλάσιο χῶρο ἀπ' αὐτόν πού υπάρχει σήμερα. Τό Δ.Σ. θά εἶναι πάντα ὀλοπρόθυμο να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για μιὰ επέκταση αὐτοῦ για να σωθεῖ ἔτσι ὁ πλούσιος λαϊκός μας πολιτισμός.

Δεύτερος στόχος: Εἶναι τά χορευτικά συγκροτήματα. Κάλεσε τά νειάτα καί τά παιδιά, τά μεγάλα καί τά μικρά ἄνω τῶν ἑπτὰ ἐτῶν καί τό κάλεσμά του βρήκε ἄμεση ἀνταπόκριση, ἔτσι πού σήμερα σφίζουν ἀπό ζωή πέντε χορευτικά συγκροτήματα /2 ὁμάδες μικρά/. /2 ὁμάδες μεσαῖα/ καί ἓνα μεγάλο περίπου τά 100 ἐν ὄλῳ παιδιά πού μετουσιώνουν σέ πράξη ἔνα ὄνειρο, να τιμήσουν καί να προβάλουν τήν Νάουσα στόν Ἑλλαδικό καί Εὐρωπαϊκό χῶρο. Μέ τή στενή συνεργασία τῶν δύο παραγόντων: **Πρῶτον:** Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πού προσέχει, παρακολουθεῖ καί ντύνει τά παιδιά μέ στολές οἱ ὁποῖες ράβνται καί κεντιοῦνται ἀπό τίς ἴδιες κυρίες τοῦ Συμβουλίου καί **Δεύτερον:** Μέ τήν ἀφιλοκερδή προσφορά τῶν ἐκλεκτῶν παιδιῶν του, πού τό μεράκι τους, ὁ ζήλος καί τό ἔμφυτο ταλέντο τους ἀναδεικνύει ἀπό ἄπλους χορευτές σέ χοροδιδασκάλους τό συγκρότημα μετά ἀπό σκληρή καί ἐπιμονή δουλειά, ἀρχίζει τήν ἀνοδική του πορεία για να εἶναι σήμερα εἰς θέση να ἀντιπροσωπεύει τή Νάουσα καί ὄλο τό Νομό, ὄχι μόνον στό Φεστιβάλ μέσα στόν ἑλλαδικό χῶρο, ἀλλά καί ὄλην τήν Ἑλλάδα στόν Εὐρωπαϊκό χῶρο. Εἶναι πάρα πολλές οἱ συμμετοχές σέ ἐκδηλώσεις καί οἱ ἐμφανίσεις του, πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος να τίς ἀπαριθμήσουμε.

Σταχυολογοῦμε τίς σπουδαιότερες.

Στόν Ἑλλαδικό χῶρο: Λαμβάνει μέρος σέ 5 φεστιβάλ καί μετά ἀπό σκληρή μάχη μέ τά καλύτερα καί ἀξιολογώτερα συγκροτήματα τῆς χώρας μας, παίρνει μέ τήν ἀξία του καί στά 5 πρῶτα βραβεῖα. Στήν Καλαμάτα ἀποσπᾶ μέ τήν Αη βράβευση στολῶν καί μουσικῆς καί 2 μικρούς χρυσοῦς ἀμφορεῖς.

Τό μικρό μας συγκρότημα /πού σήμερα εἶναι ἑφηβοί/ ἀποσπᾶ κι αὐτό μέ μεγάλη ἄνεση τό Πρῶτο εἰδικό βραβεῖο ἀνοίγοντας για πρώτη φορά τά φτερά του καί παίρνοντας μέρος σέ παιδικό Φέστιβαλ ἀνάμεσα σέ 18 παιδικά συγκροτήματα. "Ὅλα αὐτά τά βραβεῖα ἀνήκουν δικαιωματικά στά ἐκλεκτά παιδιά του /Μαθητές, Φοιτητές, Στρατιῶτες, ἐργαζόμενοι/ πού μέ τό πηγαῖο καί ἔμφυτο ταλέντο τους /εἰδικά στόν τόπο μας εἶναι ἀνεπτυγμένο/ δίδουν ὀλοπρόθυμα καί ἀφιλοκερδῶς ὄλον τόν ἑαυτόν τους, για να

παρουσιάσουν μέ τίς φορεσιές καί τοῦς χορούς ζωντανή καί ὄχι Μουσειακή τήν ὀμορφη καί πλούσια Ἑλληνική μας παράδοση.

Στόν Εὐρωπαϊκό χῶρο: Ἀντιπροσωπεύει τήν Ἑλλάδα στήν Ὀλλανδία κατά τήν Ἑλληνική ἑβδομάδα πού γίνεται κάθε 5 χρόνια μέ τά εὐμενέστερα σχόλια.

Δημιουργήθηκε ἔτσι ἓνα κλίμα φιλίας πού ἀνανεώνεται κάθε χρόνο μέ τίς τακτικές τους ἐπισκέψεις / παιδιῶν καί καθηγητῶν. Τό καλοκαίρι πού πέρασε δέχθηκε τήν ἐπιτροπή τῶν Ὀλλανδῶν για να ζανακαλέσουν τό συγκρότημα για τόν Ἰούνιο τοῦ 1982.

Στή Γαλλία: Καλεῖται 2 φορές. Μία στό Παρίσι στό Καρναβάλι τῶν Καρναβαλιῶν, καί μία στό Θεάτρο «Ὀλυμπιά».

Ἐκπροσωπεῖ τήν Ἑλλάδα στή Δαμασκὸ τῆς Συρίας μαζί μέ τό Σύλλογο /Μπούλες Γιανίτσαροι/ καί ἐκεῖ διακρίνεται.

Μεταφέρει τά μηνύματα, σφίγγει τοῦς δεσμούς πού μᾶς δένουν μέ τοῦς ξενητεμένους μας ἀδελφοῦς καί ζωντανεύει μέ τήν παρουσία του, τίς ἀναμνήσεις καί τή νοσταλγία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας μας στοῦς Ναουσαίους τῆς Βοστώνης.

Τό περασμένο καλοκαίρι ἐπί δύο μῆνες, δίδει παραστάσεις κάθε ἑβδομάδα στά συγκροτήματα τοῦ Καρρᾶ στή Χαλκιδική σέ συνέδρια καί φιλοξενούμενους ἀπό ὄλον τόν Κόσμο. Ἡ συνεργασία αὐτή θά συνεχισθεῖ καί για τό καλοκαίρι τοῦ 1982.

Ἐτσι τοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία να παρουσιάσει στοῦς ντόπιους καί ξένους, τοῦς πανέμορφους χορούς τῆς χώρας μας τήν πολιτιστική, Ἠθική καί Ἐθνική αὐτή παρακαταθήκη ἡ ὁποία μᾶς συνδέει μέ τίς ρίζες τῆς φυλῆς μας καί πού ἡ ἀρχή τῆς ἱστορίας τους χάνεται στά βάθη τῶν αἰῶνων. Τό καλοκαίρι τοῦ 1981 ἔδωσε δύωρη παράσταση στό Ἄρχαῖο Θεάτρο τῆς Καβάλας μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ ἐκεῖ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων. Τήν πυράστυση αὐτή πού εἶχε πολύ μεγάλη ἐπιτυχία, τήν παρακολούθησαν οἱ τοπικές ἀρχές, οἱ κάτοικοι τῆς Καβάλας καί πλῆθος ξένων τουριστῶν.

Ἐπίσης ἐμφανίσθηκε μέ πολύ μεγάλη ἐπιτυχία στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τῆς Ἐλευσίνας ὀπου καί πάλι τό ἔχουν ζανακαλέσει για τό τέλος τοῦ Μαῖου. Στήν Ἡράκλεια Σερρών δίδει ἐπίσης δύωρη παράσταση καί ἀποθεώνεται. Ὅμως τό Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων δέν περιορίζεται μόνον σ' αὐτόν τόν ἐκπολιτιστικό τομέα.

Μέ μιὰ ἄμλλα, ὑπέροχης ἀγάπης καί προσφορᾶς δίδει ὀλόψυχα καί ἀνεπιφύλακτα τό παρόν καί

στον 'Ανθρωπιστικό και Φιλανθρωπικό τομέα.

'Εγγράφεται τό Διοικητικό Συμβούλιο στη δύναμη των Αίμοδοτών του Νοσοκομείου μας. Δίδει τό παρόν δύο φορές τό χρόνο στό Γηροκομείο τής Βεροίας μέ τό συγκρότημά του γιά ψυχαγωγία και γεύμα γιά τούς συμπαθείς γέροντες.

Λαμβάνει ενεργό μέρος σ' όλες τίς έρανικές έπιτροπές γιά τόν συνάνθρωπό του. 'Επισκέπτεται τούς πλημυροπαθείς των γειτονικών περιοχών και δίδει σ' αυτούς χρηματική βοήθεια και κουβέρτες /προσφορά του Δ.Σ./.

Στήν αρχική έκκληση γιά τά ειδικά παιδιά τής πόλης μας, συμπαρίσταται ολοπρόθυμα.

Στίς 2 'Ιανουαρίου 1982 στό Δημοτικό Θέατρο τής πόλης μας δίδει παράσταση από τίς εισπράξεις τής όποιας μέρος συμπληρώνει τήν αρχική προσφορά στά ειδικά παιδιά.

Στό προσκλητήριο τής 'Αγάπης και τής 'Αλληλεγγύης πρός τούς αδελφούς μας Κυπρίους δέν μένει άμέτοχο.

Σάν πρώτη συμβολική βοήθεια στέλνει τό ποσό των 20.000 δρχ. προσφορά του Διοικητικού Συμβουλίου στό Λύκειο 'Ελληνίδων 'Αμμοχώστου. Εισπράξεις από καλλιτεχνική έκδήλωση διατίθενται αποκλειστικά γιά τόν δοκιμαζόμενο Κυπριακό Λαό.

'Ενισχύει οικονομικά τό ώδειο Λεμεσού πού του τό ζήτησε και παράλληλα δίδει και πάλι μέ έξοδα του Διοικητικού Συμβουλίου τρείς χρονιές κατά σειρά ύποτροφία σέ άπορο παιδί, σπουδαστή του ίδιου

Ο Νοντάς

ώδειου.

Τιμώντας όλες αυτές τίς ενέργειες ό «Ροταριανός όμιλος» Θεσ/νίκης μέ εισήγηση του κ. Δημάρχου άπονέμει στό Λύκειό μας σέ ειδική και πραγματικά συγκινητική τελετή στό θέατρο Μακεδονικών Σπουδών Χρυσό Μετάλλιο μετ' έπαινου γιά τήν όλη του έκπολιτιστική και ανθρωπιστική αυτή δράση.

'Εμείς όμως άν και βαθειά συγκινημένες και ένδόμυχα περήφανες γιά τήν άπονομή αυτή, νομίζουμε ότι ή διάκριση αυτή και ή τιμή άνήκει σ' όλους όσους στάθηκαν κοντά στίς προσπάθειές μας και από τούς όποιους άντλήσαμε δυνάμεις Οικονομικές αλλά και ήθικές.

Θεωρούμε λοιπόν βαθύ χρέος νά ευχαριστήσουμε θερμά τά 'Υπουργεία τούς Βουλευτές τά έργοστάσια πού συνέβαλαν και συμβάλλουν ουσιαστικά στην ύλοποίηση πολλών προσπαθειών μας, τήν τοπική αυτοδιοίκηση και ειδικά τό Δήμαρχό μας πού έδειξε και δείχνει κατανόηση και άληθινό ενδιαφέρον στα τόσα προβλήματα και όλους όσους μεμονωμένα και ποικιλοτρόπως βοήθησαν νά πραγματοποιήσουμε τό έργο αυτό.

Τέλος τό Λύκειο των 'Ελληνίδων διαβεβαιώνει ότι μέ τέτοιου είδους συμπαραστάτας θά είναι πάντα πρόθυμο νά προσφέρει όλες του τίς δυνάμεις γιά κάθε τι ώραίο και εύγενικό πού θά συντελέσει στη διάδοση του πλούσιου και πηγαίου μας Λαϊκού Πολιτισμού.

Έκ του Δ.Ε.Ν.

Στολές Ναουσαίου και Ναουσαίας

ΤΟ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από το 1977 άρχισε στη χώρα μας μία νέα επανάσταση στην καλλιέργεια του καλαμποκιού με την άποτομη αύξηση των στρεμματικών αποδόσεων που οφείλεται στην αντικατάσταση των διπλών υβριδίων από τα πολύ πιο αποδοτικά απλά υβρίδια. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, το καλαμπόκι επικράτησε στα γόνιμα και άρδευόμενα χωράφια και καθιερώθηκε ως μία δυναμική καλλιέργεια ανταγωνιζόμενη τις άλλες άρδευόμενες καλλιέργειες όπως το βαμβάκι, τα τεύτλα, τη μηδική κ.λ.π. Αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής ήταν, όχι μόνο να σταματήσει η μείωση των καλλιεργουμένων με καλαμπόκι εκτάσεων που παρατηρήθηκε την τελευταία 30ετία εκτοπιζόμενο συνεχώς από τις άλλες ανταγωνιστικές καλλιέργειες αλλά, και να σημειώσει σημαντική αύξηση από το 1980. Για το λόγο αυτό το καλαμπόκι έγινε μία από τις πιο έπικαιρες και πολυσυζητημένες καλλιέργειες των τελευταίων τεσσάρων ετών. Επομένως, κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη παρουσίαση, για τους αναγνώστες του περιοδικού «ΝΙΑΟΥ-ΣΤΑ», όσον αφορά τη γνωριμία με την εξέλιξη της καλλιέργειάς του στην Ελλάδα, τη χρησιμότητά του κ.λ.π.

Τό καλαμπόκι ως γνωστό είναι φυτό της Αμερικής από όπου μεταφέρθηκε στην Ευρώπη από τον Κολόμβο στο πρώτο του ταξίδι το 1492. Πολύ γρήγορα διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη ώστε, ήδη το 1525 περιγράφεται σε ένα Ιταλικό βοτανολόγιο. Στην αρχή καλλιεργήθηκε σαν καλλωπιστικό φυτό λόγω της έντυπωσιακής εμφάνισής του. Σύντομα όμως αναγνωρίστηκε η μεγάλη θρεπτική

του αξία και άρχισε να καλλιεργείται για την παραγωγή σπόρου προς διατροφή τόσο του ανθρώπου όσο και των ζώων. Στόν υπόλοιπο κόσμο διαδόθηκε μέσα στόν 16ο αιώνα κυρίως από τους Ισπανούς και Πορτογάλους θαλασσοπόρους στην Άσία και από τους Άραβες στη Β. Αφρική και Μέση Ανατολή. Στην Ελλάδα τό καλαμπόκι μεταφέρθηκε γύρω στό 1600, από την Αίγυπτο γιαυτό πήρε και τό όνομα άραβόσιτος (Άραβικός σίτος).

Του Δρ. Γ. Ν. Σφακιανάκη Γεωπόνου Ίνστιτούτου Σιτηρών Θεσ/νίκης

Η λέξη άραβόσιτος δέ χρησιμοποιήθηκε από τους Έλληνες παραγωγούς παρά μόνο σε λίγες περιοχές και μάλιστα παραλλαγμένος ως «άραποσίτι». Στην καθομιλουμένη και σε όλόκληρη σχεδόν τη χώρα επικράτησε ο όρος καλαμπόκι. Η έτυμολογία της λέξης καλαμπόκι δέν είναι άπόλυτα έξακριβωμένη. Σύμφωνα με τον Ανδριώτη είναι Άλβανικής προελεύσεως ενώ κατά τό λεξικό Πάπυρος — Λαρούς είναι Τουρκικής προελεύσεως. Φαίνεται όμως, ότι τουλάχιστον τό πρώτο συνθετικό της λέξης προέρχεται από την Έλληνική λέξη καλάμι.

Η μεγάλη ικανότητα προσαρμογής του καλαμποκιού του έπέτρεψε να εξαπλωθεί σε όλόκληρο σχεδόν τον κόσμο και να δημιουργήσει πλήθος τύπων ανάλογα με τό κλίμα κάθε περιοχής. Έ-

τσι, μπορούμε να συναντήσουμε τύπους καλαμποκιού στις τροπικές χώρες που χρειάζονται για να κλείσουν τό βιολογικό τους κύκλο 12 μήνες και τό ύψος τους, πολλές φορές, ξεπερνά τά έξι μέτρα μέχους τους πολύ μικρόσωμους τύπους των όρεινών ψυχρών περιοχών που κλείνουν τό βιολογικό τους κύκλο σε 60 ημέρες. Στην Ελλάδα, σε κάθε περιοχή, δημιουργήθηκε και ξεχωριστός πληθυσμός με όρισμένα γνωρίσματα ό καθένας. Οί διαφορές μεταξύ των πληθυσμών αυτών δέν είναι πολύ μεγάλες επειδή και οι διαφορές στο κλίμα από περιοχή σε περιοχή στη χώρα μας είναι μικρές. Όλοι οι ντόπιοι πληθυσμοί (περίπου 200) συγκεντρώθηκαν από τό Ίνστιτούτο Σιτηρών που είναι τό ύπεύθυνο ίδρυμα για τη βελτίωση του καλαμποκιού. Οί πληθυσμοί αυτοί χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία καθαρών σειρών και στην συνέχεια των πρώτων Έλληνικών υβριδίων και αποτελούν τό βασικό γενετικό ύλικό για τό βελτιωτικό πρόγραμμα του Ίνστιτούτου. Με την εύκαιρία αυτή θά αναφέρω ότι από τό έτος αυτό οι πληθυσμοί θά φυλαχτούν στην Τράπεζα Γενετικού Ύλικού, που άρχισε να λειτουργεί στην Ελλάδα με έδρα το Ίνστιτούτο Σιτηρών Θεσσαλονίκης, όπου και θά μπορούν να διατηρηθούν οι σπόροι όχι μόνο των πληθυσμών ή καθαρών σειρών καλαμποκιού αλλά και οι ποικιλίες των άλλων φυτών κάτω από ειδικές συνθήκες ύγρασίας και χαμηλής θερμοκρασίας για πολλά χρόνια χωρίς να χάνουν τη βιολογική τους ικανότητα. Από τη Τράπεζα αυτή θά μπορεί ό κάθε ρευνητής να προμηθευτεί τις ποικιλία που χρειάζεται για τό

ρευνητικό το πρόγραμμα.

Οι σημαντικότερες όμως διαφορές μεταξύ των ποικιλιών καλαμποκιού παρατηρούνται στα χαρακτηριστικά του σπόρου. Έτσι, ανάλογα με την εμφάνιση και τη σκληρότητα του ένδοσπερμιού διακρίνουμε διαφόρους τύπους. Κυριώτεροι από αυτούς είναι ο οδοντόμορφος (DENT) και ο σκληρός τύπος (FLINT). Στόν οδοντόμορφο τύπο ανήκουν όλα σχεδόν τὰ υβρίδια πού καλλιεργούνται στη χώρα μας γιατί είναι ο πιο παραγωγικός. Τό ένδοσπέρμιο τού τύπου αυτού είναι μαλακό (άλευρώδες) και όταν στεγνώσει ο σπόρος συρρικνώνεται στην κορυφή και σχηματίζει μικρό βαθούλωμα έτσι ώστε να μοιάζει με δόντι γιαυτό πήρε και τό όνομα οδοντόμορφος. Στό σκληρό τύπο τό ένδοσπέρμιο είναι σκληρό με υαλώδη τομή και ή επίφάνεια τού σπόρου είναι λεία. Ο σκληρός τύπος προτιμήθηκε πολύ σέ περιοχές πού τό καλαμπόκι χρησιμοποιήθηκε για τή διατροφή τού ανθρώπου επειδή είναι πιο κατάλληλος για τό σκόλο αυτό από τόν οδοντόμορφο. Στη χώρα μας χρησιμοποιήθηκε πολύ τό καλαμπόκι στη διατροφή τού άγροτικού πληθυσμού και κυρίως σέ περιοχές πού δέν υπήρχε σιτάρι. Για τό λόγο αυτό στην Ελλάδα επικράτησαν πληθυσμοί πού ανήκαν στό σκληρό τύπο. Επίσης, και τὰ πρώτα Έλληνικά υβρίδια, πού δημιουργήθηκαν από τό Ίνστιτούτο Σιτηρών, ήταν τού τύπου αυτού. Στην Αμερική, πριν από τήν ανακάλυψη της από τόν Κολόμβο, οι Ίνδιάνοι καλλιεργούσαν τό σκληρό τύπο αφού καλλιεργούσαν τό καλαμπόκι για τή διατροφή τους και όχι για τή διατροφή των ζώων. Φαίνεται πως και τό πρώτο καλαμπόκι πού μεταφέρθηκε στην Ευρώπη ανήκε στό σκληρό τύπο.

Αξίζει να αναφέρουμε ακόμη δύο τύπους αν και δέν καλλιεργούνται στην Ελλάδα σέ μεγάλη έκταση. Πρόκειται για τό μικρόκοκκο, τό γνωστό μας POP CORN, και τό γλυκό καλαμπόκι. Και οι δύο αυτοί τύποι καλλιεργούνται κυρίως στην Αμερική και καταναλώνονται αποκλειστικά από τόν άνθρωπο. Θά ήταν ενδιαφέρουσα ή εισαγωγή της καλλιέργειας των δύο αυτών τύπων στην Ελλάδα και κυρίως τού γλυκού καλαμποκιού.

Τό πρόγραμμα για τή βελτίωση της καλλιέργειας τού καλαμποκιού στην Ελλάδα άρχισε λίγο πριν τό Β παγκόσμιο πόλεμο στό Ίνστιτούτο Καλυτερεύσεως Φυτών Θεσσαλονίκης τό σημερινό Ίνστιτούτο Σιτηρών. Η προσπάθεια αυτή σταμάτησε στη διάρκεια της κατοχής για να αρχίσει πάλι μετά τόν πόλεμο με τήν εισαγωγή πρώτα διαφόρων Αμερικανικών υβριδίων όπως τό WISC. 355, τό MIN. 607, τό WISC. 641A κ.ά. και στη συνέχεια με τή δημιουργία των πρώτων Έλληνικών διπλών υβριδίων (ΙΣ-20, ΙΣ-400, ΙΣ-228 κ.λ.π.).

Τά υβρίδια αυτά άρχισαν σιγά — σιγά να μπαίνουν στην καλλιέργεια και να έκτοπίζουν τούς πληθυσμούς. Αποτέλεσμα της αλλαγής αυτής, παράλληλα με τή βελτίωση της τεχνικής καλλιέργειας, ήταν ή αύξηση των απόδοσεων. Έτσι, ενώ τό 1950 ή απόδοση ήταν γύρω στό 100 κιλά τό στρέμμα τό 1955, πού τὰ υβρίδια καταλάμβαναν τό 3,1% της καλλιεργούμενης με καλαμπόκι έκτασεως, ή απόδοση έφθασε τό 125 κιλά τό στρέμμα, τό 1965 με ποσοστό διπλών υβριδίων 28,9% ή απόδοση έφθασε τό 203 κιλά τό στρέμμα και τό 1975 πού τὰ διπλά υβρίδια είχαν έκτοπίσει τελείως τούς πληθυσμούς ή απόδοση ήταν

401 κιλά τό στρέμμα. Τέλος, τό 1981 πού τὰ άπλά υβρίδια αντικατάστησαν πλήρως τὰ διπλά ή απόδοση ήταν 800 κιλά τό στρέμμα πού είναι και ή μεγαλύτερη μέση απόδοση σέ όλο τόν κόσμο. Περισσότερες λεπτομέρειες δείτε στόν παρακάτω πίνακα.

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ
ΤΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ
ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΕΣ
ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
1950-1981**

Έτος	Έκταση στρ.	Απόδοση κιλά/στρ.
1950	2.660.000	100
1955	2.280.000	125
1960	2.104.000	137
1965	1.466.000	203
1970	1.612.000	328
1975	1.346.000	401
1979	1.050.000	655
1980	1.500.000	710
1981	1.500.000	800

Στό σημείο αυτό μπορούμε να παρατηρήσουμε τήν ριζική αλλαγή της νοστροπίας των γεωργών μας τὰ τελευταία 30 χρόνια. Ένώ, ή πρώτη αλλαγή δηλαδή ή αντικατάσταση των ντόπιων πληθυσμών με διπλά υβρίδια, χρειάστηκε για να ολοκληρωθεί περίπου 25 χρόνια, ή δεύτερη αλλαγή, δηλαδή ή αντικατάσταση των διπλών υβριδίων από τὰ άπλά, χρειάστηκε μόνο τέσσερα χρόνια για τήν ολοκλήρωσή της.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ή καλλιεργούμενη με καλαμπόκι έκταση παρουσίασε συνεχή μείωση τὰ τελευταία 30 χρόνια. Από τὰ 2.660.000 στρέμματα πού καλλιεργήθηκαν με καλαμπόκι τό 1950, τό 1979 καλλιεργήθηκαν μόνο 1.050.000 στρέμματα. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην εγκατάλειψη της ξηρικής καλλιέργειας καλαμποκιού. Η ξηρική καλλιέργεια τού καλαμπο-

κιού στη χώρα μας κρίνεται τελειώς ασύμφορη γιατί οι απαιτήσεις του καλαμποκιού σε νερό είναι μεγάλες και οι βροχοπτώσεις κατά τη βλαστική του περίοδο είναι ανεπαρκείς για να καλύψουν τις ανάγκες του.

Με τη χρησιμοποίηση όμως των πολύ αποδοτικών απλών υβριδίων ή καλλιέργεια του καλαμποκιού έγινε ανταγωνιστική των άλλων καλλιεργειών με αποτέλεσμα την επέκταση της καλλιέργειάς του σε αρδευόμενα χωράφια φθάνοντας τα 1.500.000 στρέμματα το 1980 και το 1981.

Σήμερα η καλλιέργεια του καλαμποκιού συγκαταλέγεται ανάμεσα στις πιο προσοδοφόρες καλλιέργειες και μάλιστα είναι ολοκληρωτικά εκμηχανισμένη. Το εύνοικό κλίμα της χώρας μας (με-

γάλη ηλιοφάνεια και μεγάλη διάρκεια του καλοκαιριού) επιτρέπει την καλλιέργεια υβριδίων μεγάλου βιολογικού κύκλου, που απαιτούν για να ωριμάσουν πάνω από 130 ημέρες, τα οποία είναι και αποδοτικώτερα. Η δυνατότητα αυτή καλλιέργειας πολύ αποδοτικών υβριδίων σε συνδυασμό με τη μικρή ανάγκη σε εργατικά χέρια καθιστούν την καλλιέργεια του καλαμποκιού μία από τις πιο ενδιαφέρουσες καλλιέργειες. Η παραπέρα αύξηση των αποδόσεων με τη δημιουργία ακόμη πιο αποδοτικών απλών υβριδίων και τη βελτίωση της τεχνικής καλλιέργειάς του σε συνδυασμό με πιθανή μικρή αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων σε περιοχές με φτηνό νερό αρδευσεως ίσως μας επιτρέψουν σύντομα να καλύψουμε

τις ανάγκες μας σε καλαμπόκι και να μην εισάγουμε από το εξωτερικό γεγονός που πριν μόλις 10 χρόνια φαινόταν αδιανόητο.

Η αύξηση της παραγωγής και η κάλυψη των αναγκών της χώρας μας είναι μεγάλης σημασίας αφού το καλαμπόκι αποτελεί το σπουδαιότερο κτηνοτροφικό φυτό. Πολύ μεγάλη είναι και η βιομηχανική του χρήση ως ή εξαγωγή κυτταρίνης και σακχάρου από τα στελέχη, λαδιού από τα έμβρυα και φουρφουρόλης από τους άξονες (κοτσάνι). Οι σπόροι του καλαμποκιού χρησιμοποιούνται για την παρασκευή πλήθους τροφών για τον άνθρωπο, στην κατασκευή των φιλμ και πλαστικών φύλλων και για την εξαγωγή αμύλου, γλυκόζης και οινόπνεύματος.

συνέχεια από τη σελίδα 25

χουν πολλοί άνθρωποι που προτού γάμου διαωνίζουν ένα σύνδεσμο τους. Η διαιώνιση ενός δεσμού, αλλά και η επί μακρο χρόνο διάρκεια του άρραβώνα δεν είναι ποτέ μία καλή, μία σταθερή βάση επάνω στην οποία μπορεί να στηριχθεί και να οικοδομηθεί ένας γάμος. Η διαιώνιση εκδικείται και συνειδητά ή ασυνειδητά.

συνέχεια από τη σελίδα 28

BRIAND. Μαντζόνι...

Απέναντι σ' αυτόν τον ρομαντισμό υπάρχει ένας άλλος φιλελεύθερου και επαναστατικού τύπου, που αντί να βλέπει το παρελθόν με συντηρητικό πνεύμα, φιλοδοξεί να δημιουργήσει μία νέα κουλτούρα, κάνοντας TABULA RASA τις ιδέες της ιεραρχίας, της θρησκευτικότητας και

της παράδοσης σ' αυτό οφείλεται ο σκεπτικιστικός και ο λυσσαλέος ύποκειμενισμός του. Σ' αυτόν ανήκουν οι BYRON, HUGO, LEOPARDI...

Εξάλλου, η ρομαντική λογοτεχνία δεν προσέφερε τον ίδιο τόνο σ' όλες τις χώρες, γιατί ενώ οι άγγλοσάξωνες — Γερμανία, Αγγλία — ενδιαφέρονται πριν από όλα για τον κόσμο του εσώτερου — ιδέες, συγκινήσεις... — και δίνουν στα έργα τους κάποια άοριστα ποιητική, οι λατίνοι — Γαλλία, Ισπανία — ξεχωρίζουν κατά προτίμηση τις αισθητές αξίες — μουσική, χρώμα —, σύμφωνα με τις παραδοσιακές τάσεις της μεσογειακής τέχνης.

συνέχεια από τη σελίδα 35

Καμμένο: Περισσότερη θερμανση στο έξω γάλα. Ύψηλή πυκνότητα του γάλατος. Διαρκής

βρασμός. Πρόσθεση σκόνης γάλατος (άπαγορεύεται αυστηρά) ή συμπυκνωμένο γάλα.

Άνοστο: Αδύνατη μαγιά Μικρή δόση μαγιάς. Χαμηλή θερμοκρασία κατά το μάγιασμα. Έξελιξη μόνο των στρεπτοκόκκων

Γεύση σαπίλας: Δεν έχει γεύση του γάλατος. Επίδραση τροφών. Έλλειψη καθαριότητας στην εγκατάσταση. Ακάθαρτα νερό. Υπολείμματα στις σωληνώσεις.

Γεύση μετάλλου: Είσοδος μεταλλών π.χ. σιδήρου, χαλκού στο γάλα ή στο γιαούρτι. Χρησιμοποιήθηκαν ακάθαρτα σκεύη, σωληνώσεις, άντλίες. Χρησιμοποιήθηκε νερό με περιεκτικότητα σιδήρου.

Τυρόγαλο: Μόλυνση του γάλατος ή της μαγιάς με άλλους μικροοργανισμούς. Δυνατό κούνημα κατά την μεταφορά. Ξύνισμα λόγω της άργης ψύξης. Ανεπαρκής ώριμανση και ξύνισμα. Ακάθαρτα κεσεδάκια.

ΠΡΩΘΟΥΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΕ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ ΕΙΔΗ ΣΤΟ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Γ'

5. GOLDEN DELICIOUS

Προφορά: (Γκόλντεν Ντελίτσιους)

Προέλευση: Προέρχεται από επιλογή σπορόφυτου που έγινε στην VIRGINIA (Η.Π.Α.) τό έτος 1890. Έμπορικά διαδόθηκε από τους αδελφούς STARK NUSSE-RIES τό 1916.

ΔΕΝΔΡΟ: Τό δένδρο είναι μέσης ζωηρότητας, άνοικτόκλαδο. μπαίνει γρήγορα (πρώιμα) σέ καρποφορία. Είναι ευαίσθητο στό ώιδιο και λιγώτερο στό φουζικλάδι. Ευαίσθητο στό χειμερινό ψύχος αλλά άνθεκτικό στους άνοιξιátικους παγετούς. Καρποφορεί σέ μικτούς βλαστούς και λεπτοκλάδια. Τό δέσιμο των άνθέων είναι καλό και ή παραγωγή ίκανοποιητική. Παρουσιάζει τάση για παρενιαιοτοφορία.

ΒΛΑΣΤΟΙ: Οί βλαστοί είναι λίγο χνουδάτοι, χρώματος καφέ καμιά φορά έλαφρώς κοκκινωποί. Τά μεσογονάτια διαστήματα είναι μέσου μεγέθους μέ πολλά ευδιάκριτα στρογγυλά έλλειπτικά φακίδια. Τά φύλλα στίς λαμβούρδες είναι πιό μικρά.

ΦΥΛΛΑ: Τά φύλλα είναι μέσου έως μεγάλου μεγέθους, μέ όδοντωτή περιφέρεια.

ΑΝΘΟΣ: Τά άνθη είναι ένωμένα κατά μέσο όρο ανά 5 κατά κόρυμβο. Η άνθοφορία είναι ένδιάμεση και κλιμακωμένη.

ΚΑΡΠΟΣ: Ό καρπός είναι μέσου έως μεγάλου μεγέθους, σχήματος σφαιροειδούς συμμετρικού, έλαφρώς επιμήκης και καμιά

φορά έλαφρώς πεπιεσμένος στους πόλους. Η κοιλότητα του ποδίσκου είναι μεγάλη και βαθειά και πολλές φορές σκωριόχρους. Η έπιδερμίδα του είναι λεία, λίγο κηρώδης, χρώματος κιτρίνου — κιτρινο — πρασίνου και σέ πλήρη ώριμανση όμοιόμορφο έντονο κιτρινο χρώμα. Στά ήλιαζόμενα μέροςη παίρνει έλαφρώς κοκκινωπό χρώμα. Τά φακίδια φαίνονται καλύτερα στό κάτω άκρο του καρπού. Η σάρκα του είναι λευκή — λευκοκίτρινη, συνεκτική, τραγανή, χυμώδης, έλαφρώς υπόξυνη,

---

Του Άναστασίου Γάλλη Γεωπόνου — Δενδροκόμου

άρωματική, άρκετά γλυκειά. Σέ όρισμένα μη ίδανικά περιβάλλοντα ό καρπός γίνεται σκωριόχρους. Τό ίδιο συμβαίνει μέ την χρήση όρισμένων φαρμάκων. Διατηρείται καλά στό ψυγείο, έχει όμως ευαίσθησία στίς φυσιολογικές ασθένειες. Στό ψυγείο διατηρείται μέχρι τέλος Φεβρουαρίου χωρίς προβλήματα. Σέ έλεγχομένη άτμόσφαιρα και σέ σάκκουσ πολυαιθυλενίου διατηρείται μέχρι τον Μάιο.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 2ο 10ήμερο Σεπτεμβρίου (Στό Ίνστιτούτο Δενδροκομίας Ναούσης 6/9-16/9.) Καρπική περίοδος 150-155 ήμέρες.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: Όλες οί κόκκινες DELICIOUS, GRANNY

SMITH, IDARED, JONATHAN.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Είναι ποι-κιλία που ευδοκίμει σέ διάφορα περιβάλλοντα καλύτερα όμως άποτελέσματα δίδει όταν καλλιεργείται στους λόφους και τά όρεινά μέρη. Σήμερα διαδίδονται διάφοροι κλώνοι της GOLDEN DELICIOUS, άπαλλαγμένοι ίώσεων, όπως: GOLDEN A, GOLDEN B, GOLDEN EMLA, GOLDEN X972.

Τέλος λόγω της σπουδαιότητάς της περιγράφουμε και την GRANNY SMITH που όμως προς τό παρόν δεν προωθείται ούτε δανειοδοτείται στό Νομό Ημαθίας.

8. GRANNY SMITH

Προφορά: (Γκράννυ Σμίθ)

Προέλευση: Προέρχεται από την Αυστραλία (PARAMADA RIVER WALLS) πιθανόν από σπόρο της «FRENCK CRAB». Διαδίδεται από τό 1868.

ΔΕΝΔΡΟ: Τό δένδρο είναι ζωηρό, πλαγιόκλαδο, μέ περιορισμένες ανάγκες σέ χαμηλές θερμοκρασίες, ευαίσθητο στό ώιδιο και άνθεκτικό στό φουζικλάδι. Μπαίνει σχετικά νωρίς σέ καρποφορία και ή παραγωγή του είναι πολύ καλή και σταθερή. Καρποφορεί και σέ λεπτοκλάδια.

ΒΛΑΣΤΟΙ: Οί βλαστοί είναι μάλλον χνουδάτοι, χρώματος καφέ — άνοικτού κόκκινου. Τά μεσογονάτια διαστήματα είναι κοντά και λεπτά μέ άραιά φακίδια. Τά φύλλα στίς λαμβούρδες είναι

πιό μικρά.

ΦΥΛΛΑ: Τα φύλλα είναι μέσου έως μεγάλου μεγέθους.

ΑΝΘΟΣ: Τά άνθη είναι ένωμένα κατά μέσο όρο ανά 6 κατά κόρυμβο. Η άνθοφορία είναι ενδιάμεση και κλιμακωμένη.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, συμμετρικός σφαιρικοκωνικός. Η κοιλότητα του ποδίσκου έχει ενδιάμεσο βάθος και χωρίς σκουριά. Η επιδερμίδα του είναι κηρώδης, λιπαρή στην αφή, χρώματος πράσινου έντονα πού σε πλήρη ώριμανση γίνεται πρασινοκίτρινη και καμιά φορά κιτρινωπή όταν ηλιάζεται. Τά φακίδια είναι πολυάριθμα εμφανή και άνοικτου χρώματος. Η σάρκα είναι λευκή — λευκοπράσινη πολύ συνεκτική, πολύ χυμώδης, λίγο υπόξυνη, μέ λίγα σάκχαρα και λίγο άρωματική. Η άντοχη της είναι ύψηλή και διατηρείται επί μακρόν τόσο έκτός ψυγείου όσο και έντός ψυγείου επί μακρότερον μέχρι Ιούνιο. Ο καρπός παρουσιάζει σχετική εύαισθησία στο SCALD ιδίως όταν μαζεύεται πρώιμα.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 40-50 ημέρες μετά από την GOLDEN DELICIOUS (Ίνστιτούτο Δενδροκομίας Ναούσης 25/10-10/11). Καρπική περίοδος 180-200 ημέρες.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: Όλες οι κόκκινες DELICIOUS, GOLDEN DELICIOUS, JONATHAN.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Οι άμβολίες ως πρὸς τήν παραγωγικό-

τητα της πού δημιουργήθηκαν στην Ίταλία (EMILIA ROMAGNA) γιά τήν ποικιλία αὐτή κατά μεγάλο ποσοστό έπαψαν νά υπάρχουν μέ τήν χρησιμοποίηση τών ύποκειμένων MM 106, M 9 MM 111 και έφαρμόζοντας όρισμένη τεχνική κατά τήν διαμόρφωση τών δένδρων: κάμψη βραχιόνων, πρόσθεση και θερινό κλάδεμα. Τά καλύτερα άποτελέσματα έχουν έπιτευχθεί μέ τήν χρήση τοῦ ύποκειμένου MM 106 και τήν SPUR μετάλλαξή της.

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΑΧΛΑΔΙΑΣ

1. DR. JULES GUYOT

Προφορά: (Ντοκτέρ Ζιούλ Γκιγιό)

Προέλευση: Προέρχεται από τήν Γαλλία. Έμπορικά διαδόθηκε από τό έτος 1870.

ΔΕΝΔΡΟ: Είναι δένδρο μέσης ζωηρότητας μέ ύψηλή παραγωγή.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μέσου μεγέθους, άχλαδομορφος μέ βασικό χρώμα κίτρινο — κιτρινοπράσινο μέ κόκκινο χρώμα στά ηλιαζόμενα σημεία. Τό χρώμα της σάρκας είναι λευκό — λευκοκίτρινο και έχει μέση άνθεκτικότητα και καλή γεύση.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Ένδιάμεση.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 8 ημέρες πριν από τήν WILLIAMS (6/8-12/8 Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης).

συνέχεια στό επόμενο τεύχος

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: WILLIAMS, DECANA DEL COMIZIO, CONFERENCE, KAISER

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Τά τελευταία χρόνια αύξήθηκε ή παραγωγή της στην Γαλλία και Ίταλία. Παράγει πολύ ώραιους και εύγεστους καρπούς. Δέν έχει καλή συγγένεια μέ τήν κυδωνιά.

2. ABATE FETEL

Προφορά: (Άμπάτε φέτελ)

Προέλευση: Προέρχεται από τήν Γαλλία και διαδόθηκε έμπορικά από τό έτος 1876.

ΔΕΝΔΡΟ: Τό δένδρο είναι μειωμένης ζωηρότητας αλλά ύψηλής παραγωγής. Δέν έχει καλή συμφωνία μέ τήν κυδωνιά.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους σχήματος κωνικού έπιμήκου, μέ βασικό χρώμα κίτρινο — κιτρινοπράσινο κοκκινωπό στό ηλιαζόμενο μέρος. Η σάρκα είναι λευκή, άνθηκτική, καλής γεύσης και άρωματώδης.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Ένδιάμεση.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 2 ημέρες μετά τήν WILLIAMS.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: PASSA CRASSANA, WILLIAMS, COSCIA.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Είναι εύαισθητη στά χαλκούχα φάρμακα. Είναι πολύ διαδεδομένη ποικιλία στό εξωτερικό. Στην Ελλάδα συνήθως χρησιμοποιείται ως επικονιαστής της PASSA CRASSANA.

τίωση της διδασκαλίας και της μάθησης (π.χ. η προφορική εξέταση ή και σύντομα & συχνά τέστς μπορούν να έχουν αυτόν τον χαρακτηριστήρα).

συνέχεια από τή σελίδα 29

Απαραίτητη προϋπόθεση για τα παραπάνω είναι να έχει το εκπαιδευτικό σύστημα την αναγκαία ευελιξία και να δίνεται η δυ-

νατότητα στους εκπαιδευτικούς για ενημέρωση και συνεχή επιμόρφωση στον τομέα της σύγχρονης διδακτικής και της αξιολόγησης της σχολικής επίδοσης.

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΡΠΟΚΑΨΑΣ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

**Ὁ πρῶτος ψεκασμός —
λίγοι καὶ ἐπικαιροὶ ψεκασμοί**

Ἡ καρπόκαψα τῆς μηλιάς (*Laspeyresia* — (*Carposarpsa*) *Pomonella* L) εἶναι ὁ σοβαρότερος ἐχθρὸς τῶν γιγαρτοκάρπων. Εἶναι γνωστὸς ὁ ζημιὸς πού προξενεῖ ἡ προνύμφη τῆς καρπόκαψας (σκουλήκι) στὰ μῆλα ἀχλάδια καρύδια καὶ κυδώνια, ὅταν δὲν γίνονται οἱ ἀναγκαῖοι ψεκασμοὶ προστασίας τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς καρπόκαψας παλαιότερα, ὅταν δὲν εἶχε μελετηθεῖ ἡ βιολογία τῆς, γινόταν μὲ ψεκασμοὺς πού κάλυπταν συνεχῶς τοὺς καρποὺς ἀπὸ τὸν σχηματισμὸ τους ὡς τὴν συγκομιδῆ. Ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι δαπανηρὴ καὶ ἀπαιτεῖ πολλὰ ἐπεμβάσεις, κάθε 10-15-20 μέρες ἀνάλογα μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητά τοῦ φαρμάκου.

Τελευταία, σ' ὅλες τὶς προηγμένες χώρες ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος τῶν ἀγροτικῶν προειδοποιήσεων. Μὲ τὴν μέθοδο αὐτὴ οἱ ψεκασμοὶ γίνονται στὴν κατάλληλη ἐποχὴ καὶ ὕστερα ἀπὸ πρόγνωση τοῦ κινδύνου προσβολῆς ἀπὸ τὴν προνύμφη (σκουλήκι). Μὲ τοὺς ψεκασμοὺς αὐτοὺς, οἱ καρποὶ δὲν καλύπτονται συνεχῶς μὲ τὸ ἐντομοκτόνο παρά μόνο ἐπὶ ὅσο χρόνο ὑπάρχει κίνδυνος προσβολῆς. Λίγοι λοιπὸν ψεκασμοί, ἀλλὰ ἀποτελεσματικοί.

Ἡ καρπόκαψα τῆς μηλιάς μελετήθηκε ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ Ι.Φ.Δ. καὶ τὸ Ι.Π.Φ. Θεσσαλονίκης. Διαπιστώθηκε ὅτι στὶς πεδιάδες ἐμφανίζει τρεῖς γενεὲς καὶ στὰ ὄρει-

νά δύο γενεὲς.

Ἄς ἀναφέρουμε λίγα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν βιολογία τῆς καρπόκαψας τὰ ὁποῖα κρίνονται ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλύτερη ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Νιόουστας»: Πότε δηλαδὴ ἐμφανίζονται τὰ διάφορα διαδοχικὰ στάδια τοῦ βιολογικοῦ κύκλου τοῦ ἐντόμου (πεταλούδα — αὐγὸ — προνύμφη (σκουλήκι) — νύμφη (χρυσάλιδα) — πεταλούδα). Ἄς πάρουμε τὰ πράγματα μὲ τὴ σειρά. Τὴν περίοδο τοῦ χειμῶνα τὴν

Τοῦ Ὁδ. Ντινόπουλου Γεωπόνου

καρπόκαψα τὴν βρίσκει κανεὶς πάντοτε ὑπὸ μορφή προνύμφης (σκουλήκι), στὸ λαιμὸ τῶν δένδρων κάτω ἀπὸ τὶς φλοῦδες σὲ διάφορα καταφύγια ἢ καὶ στὸ ἔδαφος. Ἡ προνύμφη ὑφαίνει ἕνα βομβύκιο ἀρκετὰ ἀνθεκτικὸ καὶ μέσα σ' αὐτὸ περνάει τὴν δύσκολη περίοδο τοῦ χειμῶνα. Τὴν ἀνοιξή, μὲ τὶς πρῶτες ζέστες σταματᾷ ἡ διάπαυση τῆς προνύμφης καὶ ἐξελλίσσεται μεταμορφούμενη σὲ νύμφη (χρυσάλιδα). Ἀκολουθεῖ τὸ στάδιο τοῦ ἄκμαιου ἐντόμου (πεταλούδα). Ἡ ἐμφάνιση τῶν ἄκμαιῶν ἢ πῶς σωστά ἡ ἐξοδος τῶν ἄκμαιῶν ἀπὸ τὰ διαχειμαστήρια, πραγματοποιεῖται στὴν περιοχή τοῦ Ι.Φ.Δ. σὲ γενικὲς γραμμὲς κατὰ τὸν μῆνα Μάιο.

Ἀπὸ πολυετεῖς παρατηρή-

σεις πού πραγματοποιήθηκαν στὰ ἀγροκτῆματα τοῦ Ι.Φ.Δ. διαπιστώθηκε ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἐξερχομένων ἄκμαιῶν (διαχειμάζουσα πρώτη γενεά) ἐμφανίζεται στὸ διάστημα μεταξὺ 20-25 Μαΐου. Ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἡμιορεινὲς καὶ ὄρεινὲς περιοχὲς ἡ ἐμφάνιση τῶν ἐξερχομένων ἄκμαιῶν τῆς διαχειμάζουσας γενεᾶς καθυστερεῖ σημαντικὰ.

Τὰ θηλυκὰ ἄκμαία μετὰ τὸ ζευγάρωμα γεννοῦν τὰ αὐγά τους ἀπὸ ἕνα σὲ κάθε καρπιδίον ἢ στὰ φύλλα πού εἶναι κοντὰ στὰ καρπίδια. Ἡ ὠοτοκία διαρκεῖ μερικὲς μέρες. Ἀπὸ τὰ αὐγά θὰ ἐξέλθουν οἱ προνύμφες τῆς καρπόκαψας (σκουλήκι) οἱ ὁποῖες τρῶγοντας καὶ μεγαλώνοντας φθάνουν ὡς τὸ κέντρο τοῦ καρποῦ στὸν χώρο τῶν σπερμάτων.

Ἡ προστασία τῶν καρπῶν συνίσταται στὴν κάλυψή τους μὲ κάποιον κατάλληλον ἐντομοκτόνο τὴν περίοδο πού προβλέπομε τὴν προσβολή. Εἶναι αὐτονόητο ὅσες προνύμφες δὲ δὴλητηριαστοῦν, θὰ τρῦπισουν τὸν καρπὸ καὶ θὰ συνεχίσουν τὸ φθοροποιὸ τους ἔργον τρῶγοντας τὴν σάρκα τοῦ καρποῦ. Ὅταν οἱ προνύμφες ὀλοκληρώσουν τὴν ἀνάπτυξή τους βγαίνουν ἀπὸ τὸν καρπὸ καὶ προσδευτικὰ φθάνουν στὸ λαιμὸ τοῦ δένδρου, ὅπου κάτω ἀπὸ τὶς φλοῦδες φτιάχνουν τὸ βομβύκιο κ.λ.π. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἴδια διαδικασία τῶν μεταμορφώσεων πού ἀναφέραμε προηγουμένως θὰ ἐμφανισθοῦν τὰ ἄκμαία (πεταλοῦδες)

1. Πεταλούδα

2. Αυγό

(σέ μεγέθυνση)

3. Προνύμφη

της επόμενης γενεάς (δεύτερη). Τα πρώτα άκμαία της δεύτερης γενεάς (τά πιό πρώιμα) εμφανίζονται από τά τέλη Ιουνίου η αρχές Ιουλίου στην περιοχή του Ι.Φ.Δ.

Υπολογισμός του πρώτου ψεκασμού

Υστερα από έρευνα διαπιστώθηκε ότι ένας ψεκασμός θεωρείται άρκετός για την καταπολέμηση της πρώτης γενεάς (διαχειμάζουσα). Ο ψεκασμός αυτός φέρνει ικανοποιητικά αποτελέσματα άρκει να πραγματοποιηθεί στην κατάλληλη ήμερομηνία και τοποθετείται στην περίοδο που εμφανίζονται οι περισσότερες πεταλούδες της καρπόκαψας (20-25 Μαΐου περίπου για τό Ι.Φ.Δ.) Είναι εύκολο να προσδιορίσει κανείς την ήμερομηνία επεμβάσεως σε μία περιοχή, αν λάβει υπ' όψη τό μέγεθος των καρπιδίων των ποικιλιών Golden Delicious (Γκόλντεν Ντελίτσιους) και Starking Delicious (Στάρκιν). Ψεκάζει κανείς στην συγκεκριμένη περιοχή όταν τά καρπίδια των αναφερομένων ποι-

κιλιών αποκτήσουν τό μέγεθος του μικρού καρυδιού. Ο ψεκασμός φυσικά θά περιλάβει όλες τις ποικιλίες άχλαδιάς και μηλιάς που έχουν καρπό.

Οι επόμενοι ψεκασμοί

Στην περιοχή του Ι.Φ.Δ. διαπιστώθηκε σε γενικές γραμμές ότι ο μήνας Ιούνιος μπορεί να περάσει άψέκαστος. Η εξήγηση είναι άπλη. Τόν μήνα αυτό δέν παρατηρείται εμφάνιση νέων άκμαίων ούτε και ώοτοκίες φρέσκες και κατά συνέπεια δέν αναμένονται προσβολές σημαντικές. Τόν μήνα αυτό όσες καρπόκαψες διασώθηκαν από τά φάρμακα, άλλες βρίσκονται κάτω στις φλουδες του δένδρου η σ' άλλα καταφύγια και έχουν σχηματίσει τά βομβύκιά τους (οί πιό πρώιμες), και άλλες βρίσκονται μέσα στον καρπό (οί πιό όψιμες). Ο ψεκασμός κατά τόν Ιούνιο δέν έχει νόημα. Αυτά ισχύουν για την περιοχή του Ι.Φ.Δ. η σε άλλες περιοχές που έχουν παρόμοιες κλιματικές συνθήκες.

Εάν η χρονιά είναι πρώιμη μπορεί ο δεύτερος ψεκασμός να

4. Προσβλημένος καρπός από καρπόκαψα

πραγματοποιηθεί και τέλος του Ιουνίου. Είναι αυτονόητο ότι για τις άλλες περιοχές τό άψέκαστο διάστημα μετατοπίζεται.

Από τόν δεύτερο ψεκασμό ως τή συγκομιδή επιβάλλεται συνεχής κάλυψη των καρπών.

Στις πεδιάδες τό έντομο εμφανίζει τρεις γενεές. Στις ήμιορεινές περιοχές δύο γενεές.

Υπάρχουν πάρα πολλά έντομοκτόνα. Ένδεικτικά αναφέρουμε μερικά γνωστά ZOLONE (Ζολόν), HOSTATHION (Χοσταθειο η Προθειο), AZINRHOS — METHYL (Αζινφώς — Μεθύλ), DIMILIN (Ντιμιλίν) κ.λ.π. Τίς πυρεθρινές τής αποφεύγουμε κατά τό θέρος διότι δημιουργούν προβλήματα τετρανύχων. Εάν είναι άνάγκη να πραγματοποιηθεί ψεκασμός λίγο πριν από την συγκομιδή, συνιστάται η χρησιμοποίηση πυρεθρινών λόγω της μικρής υπολειμματικής δράσης τους.

Σημ. 1: Ι.Φ.Δ. = Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων

Σημ. 2: Ι.Π.Φ. = Ίνστιτούτο Προστασίας Φυτών

κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες

Τί είναι τά κοκκοειδή (ψῶρες) καί πῶς καταπολεμοῦνται

Δέν πρέπει νά λείψει ἀπό κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορεῖτε νά τό προμηθευτεῖτε ἀπό τά γραφεῖα

τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

Ἔκδοση συλλόγου «Μπουλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ

Βασιλέως Κωνσταντίνου (Νέα διεύθυνση)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**"Ενα νέο επαναστατικό έντομοκτόνο
τῆς Ζωοτεχνικῆς**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**Καταπολεμει αποτελεσματικά
καί συγχρόνως πολλούς ἐχθρούς τῶν ὀπωροφόρων**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**"Έχει διάρκεια 30-35 μέρες
καί ἐνεργεῖ ἐπί τῶν βλαβερῶν ἐντόμων βιολογικά**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**Μπορεῖτε νά τό βρεῖτε
στά καταστήματα γεωργικῶν φαρμάκων**

Ζωοτεχνική τηλ. 532517 Θεσ/νίκη